

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1929.

Första kammaren.

Nr 3.

Torsdagen den 17 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs ånyo Kungl. Maj:ts proposition nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1929/1930. *Statsverkspropositionen.*

Herr **Möller**: Herr talman! Det var en gång en vanvördig skämtare, som i en viss politisk situation gav ett råd på följande vis: »Regera inte, Karl Johan lille, så slipper du smörj.» Och det förefaller mig, som om den nuvarande regeringen uppfattat den politiska situationen av i dag på ungefär det sätt, som den gamle skämtaren Palmær på sin tid. Det förhåller sig väl också på det sättet, att i den mån regeringen avstår inte bara — som det har sagts från att reformera, utan även från att regera, kommer den att kunna föra en lugn och fridfull tillvaro. Men det kan hända, att om dess regeringsgärning skulle taga ett allt för starkt intryck av programmet för det parti, från vilket regeringen har utgått, det inte skulle bli lika lugna och fridfulla dagar.

Det finns i regeringens hittillsvarande verksamhet, såsom jag ser saken, en gärning, vilken är värd beröm, och det är den samförståndskonferens mellan arbetare och arbetsgivare, som på socialministerns initiativ gick av stapeln i slutet av november förra året. Jag finner denna gärning berömvärd särskilt med hänsyn till att man borde kunna hoppas, att en dylik konferens skall länka in frågan om arbetsfredens skyddande och bevarande på bättre, framkomligare och oskadligare linjer än dem, som den föregående regeringen i detta avseende i stort sett företrädde.

Om jag går till regeringens för denna riksdag framlagda förslag, måste jag säga, att i den mån dessa förslag bära kännetecken från regeringens politiska utgångspunkter, kan det hända, att de komma att vålla strid, och det är väl inte alldeles säkert, att regeringen kan lyckas genomföra dem. Jag tänker då närmast på tre olika ting, som jag tycker, att det finnes anledning att fästa sig vid i den framlagda statsverkspropositionen och i en redan avlämnad kungl. proposition. Dessa tre olika förslag äro dels höjningen av sockertullen, dels höjningen av militärbudgeten och dels slutligen den avvägning av skattesänkningarna, som innefattas i finansplanen.

Vad sockertullen beträffar, skulle i varje fall jag för min del inte vilja medverka till denna plan för betodlingens stödjande. Det förefaller mig åtminstone, som om det skulle vara rätt svårt för, låt mig säga, de fattiga Norrlandsbönderna att finna sig i den tanken, att de skola betala skatt till de bönder, som leva på Sveriges fetaste jord. Ty den skattesänkning, som föreslås beträffande socker, innebär ju — om jag undantager ettöringen — ingenting annat än att man, i stället för att betala skatt till staten, hädanefter skall betala skatt till sockerindustrien, en skatt, som väl då närmast är avsedd för betodlarna. Jag hoppas för min del, att man inom riksdagen skall kunna finna andra och mera aptitliga utvägar, i den mån det överhuvud kan befinnas påkallat att göra någonting i detta avseende.

Första kammarens protokoll 1929. Nr 3.

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

I fråga om avvägningen av skattesänkningarna vill jag bara erinra om några enkla siffror. Inkomst- och förmögenhetsbeskattningen beräknas i det föreliggande budgetförslaget ge 136 miljoner kronor. Detta är ju den väsentliga direkta skatten — man kan ju, om man så vill, till den direkta beskattningen även räkna bevillingen och stämpelmedlen och dylikt, men praktiskt taget är detta belopp, 136 miljoner kronor, vad som skall uttagas genom beskattningen av inkomst och förmögenhet. Om jag jämför detta med två andra stora belopp, nämligen tullmedlen, vilka skulle lämna 157 miljoner kronor, samt beskattningen å tobak, brännvin och maltdrycker, som beräknas lämna sammanlagt inte mindre än 162 miljoner kronor, förefaller det åtminstone mig, som om den svenska riksdagen icke borde medverka till nya lindringar i den direkta skattebördan, utan i den mån vi skola sänka skatterna, borde det ske därigenom, att man justerar den indirekta skattebördan. Ty om jag håller mig till bara dessa tre poster, beskattningen av sprit, tobak och maltdrycker, tullmedlen samt inkomst- och förmögenhetsskatten, så är ju proportionen nu den, att inkomst- och förmögenhetsskatten inte skulle lämna mer än omkring 30 procent av dessa tre stora poster tillsammans. Jag vill visst inte bestrida, att det för vissa folkgrupper kan finnas fog för klagomål över de direkta skatternas tryck, men då måste det bero på någon felaktighet i skatteskalan, ty att tala om att en direkt beskattning på 136 miljoner kronor i och för sig under nuvarande förhållanden skulle kunna betraktas såsom ett verkligt tryck, då man anser sig kunna ensamt av tobak, sprit och maltdrycker taga ut ett mycket större belopp än hela den direkta beskattningens avkastning, det är knappast rimligt. Jag hoppas därför, att det i sinom tid skall vara möjligt att genomföra hela skattesänkningen, men göra det efter andra principer än dem, som regeringen har följt. Det är inte riktigt samma sak, om man sänker en skatteprocent, som är uppe i 175, eller om man prutar på en skatteprocent, som i alla fall redan är nere i 150.

Vad militärbudgeten angår, är det väl inte för mycket sagt, om jag uttalar, att i varje fall inom mitt parti den höjning av utgifterna, som föreslås, har framkallat en mycket allvarlig besvikelse. Jag tors inte på rak arm säga, huruvida vad som här föreslagits innefattar en faktisk utvidgning av 1925 års försvarsordning. Det påstås ju, att det skulle ligga fullkomligt inom ramen för denna; på den punkten vill jag inte uttala något bestämt omdöme. Men vad jag skulle vilja påstå är, att om det visar sig, att vår militärbudget återigen på detta sätt börjar springa i höjden i stället för att gå den motsatta vägen till billigare omkostnader för militärväsendet, då framtvingar sig frågan om en ny revision, ty det förefaller åtminstone mig orimligt, att de partier, som ju tänkte sig att kunna minska militärutgifterna högst väsentligt genom 1925 års försvarsbeslut, skulle någon längre tid kunna finna sig i en ordning, som skulle leda till de här synliga resultaten i en tid, då väl i varje land hela frågan om försvarsväsendets organisation på grund av den militärtekniska utvecklingen måste bliva föremål för alldeles särskilda överväganden. Vid en dylik utredning finge väl också tagas under övervägande, huruvida man med hänsyn till vad man tror sig veta om det nya luftkrigets och gaskrigets inflytande överhuvud taget kan tänka sig att skapa resurser till något så när rimliga försvarsmedel.

Om jag som sagt betecknar dessa tre punkter som dem, där regeringen väsentligen visar sin färg, kanske jag också kan säga, att det skall visa sig, att där regeringen avslöjar sin färg, där får den bereda sig på heta duster i riksdagen, ty det parlamentariska läget är i alla fall praktiskt taget fullständigt oförändrat trots den förstärkning, som valen givit åt de högerrindade grupperna i riksdagens andra kammare.

Jag skall nu tillåta mig att beröra ett par andra ting, som efter min upp-

fattning äro av ganska oroande art. Det säges i finansplanen såsom ett av motiven för skattelindringarna, att »när möjlighet till skattelindring yppar sig, bör densamma sorgfälligt tillvaratagas, och risken för ånyo ökad skatteböroda utgör sedan det bästa skyddet mot nya, icke oundgängligen nödvändiga anslagskrav». — Ja, det beror ju på var man skall lägga tyngdpunkten i detta uttalande i finansplanen, ty jag är rädd för att det är en mycket stor skillnad i uppfattningen om vad som menas med »oundgängligen nödvändiga anslagskrav» mellan t. ex. mig och den nuvarande finansministern eller kanske regeringen i dess helhet. Det är klart, att vi, som vänta på att man ändå till slut skall kunna komma fram till en socialförsäkring, som ger vårt land ett i varje fall mera civiliserat utseende än det nu har — att vi, som vänta på en sådan utbyggnad av socialförsäkringen, känna oss en smula träffade. Ty om man täpper till alla de ekonomiska möjligheterna för en utvidgning av socialförsäkringen genom att för skattelindring taga i anspråk alla medel, som överhuvud taget kunna tagas i anspråk därför, då finns det en risk för att man reser en barriär på förhand emot anspråk i fråga om socialförsäkringen, som enligt sakens natur måste leda till miljonutgifter även för statens del. Vad jag då tänker på är dels vår arbetslöshetsförsäkring, dels vår sjukförsäkring.

I fråga om arbetslöshetsförsäkringen förklarar socialministern sig icke kunna taga någon ståndpunkt till de av vederbörande kommitté framlagda förslagen. Det är ingenting att säga därom. Han har goda skäl att åberopa. Han förklarar, att han inte har fått in de yttranden över förslagen, som i laga ordning begärts. Men jag vill fästa uppmärksamheten på en punkt. Det meddelas här, att samtliga yttranden voro *infordrade till den 1 oktober 1928*. Jag förmodar — ja, det veta vi ju förresten — att det var den föregående regeringen, som infordrade yttrandena. Men om regeringen begärde in alla yttranden till den 1 oktober 1928, kan detta inte förklaras på annat sätt än att det skett i avsikt att ge regeringen tillfälle att taga ståndpunkt till de av vederbörande kommitté framlagda förslagen och att åtminstone ha tid på sig — sedan var det en annan fråga, om regeringen hade vilja; det vet jag ingenting om — att förbereda en proposition i ämnet till årets riksdag. Nu är detta omöjligt. Det förklaras bland annat, att yttranden från socialstyrelsen, kommerskollegium och svenska arbetsgivareföreningen ännu inte i statsverkspropositionens tryckningsögonblick hade inkommit till departementet. Vad svenska arbetsgivareföreningen beträffar, har ju Kungl. Maj:t inte någon makt över den, men det finns väl inte något tvivel om att, därest regeringen hade allvarligen så velat, både socialstyrelsen och kommerskollegium skulle ha kunnat avge sina yttranden i tillräckligt god tid för att inte detta argument skulle ha kunnat åberopas såsom ett nytt skäl för uppskov. För min del har jag ju haft den uppfattningen, att frågan om en arbetslöshetsförsäkring är mogen för sin lösning sedan många, många år, men eftersom denna fråga tillhör de ömtåligaste politiska spörsmålen, där alla möjliga, som jag tycker, i mycket ovidkommande synpunkter blandas in, så har det varit omöjligt att hittills åstadkomma ens ett för riksdagen framlagt förslag.

Nu hade man ju bestämt väntat sig, att sedan vederbörande kommitté blivit färdig, skulle regeringen, vilken det än vara må, ha funnit det angeläget att ordna det så, att den kunde förbereda en proposition till detta års riksdag. Här få vi nu det beskedet, att det är fråga om ett nytt uppskov. Med anledning härav skall jag be att få rikta en fråga till socialministern, nämligen den frågan, huruvida han är villig att, därest regeringen skulle möta en ny riksdag — det finns ju i varje fall vissa utsikter därför — presentera för nästa års riksdag ett förslag till lösning av vår arbetslöshetsförsäkringsfråga. Jag gör det därför, att det finns vissa uttalanden i statsverkspropositionen, som kunna tydas så — de behöva inte tydas på det sättet, och det är därför jag

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

önskar en förklaring, som ger oss besked, hur det förhåller sig i detta avseende — att man vill söka nya uppskovsanledningar även sedan vederbörande myndigheter och organisationer, vilka nu äro anmodade att yttra sig över förslaget, inkommit med sina yttranden. Det återopas nämligen bland annat, att den s. k. pensionsförsäkringskommittén skulle hava för avsikt att undersöka, huruvida pensionsförsäkringens lokala organ skulle kunna bli organ även för annan socialförsäkring och eventuellt för andra grenar av statens allmänna hjälpverksamhet. Därvid hänvisas till den av herr von Koch inom arbetslöshetsförsäkringskommitténs framkastade tanken, att man skulle söka åstadkomma en lokal centralisation av all statens hjälpverksamhet, varvid han bland annat särskilt pekade på att i denna lokala centralisation även frågan om arbetslöshetshjälpen skulle kunna ordnas. Nu skall pensionsförsäkringskommittén, vilken jag själv har äran tillhöra, enligt sina direktiv vara färdig under första halvåret 1930. Huruvida detta sedan blir möjligt, är naturligtvis mycket svårt att säga. Men om man inbillar sig, att denna kommitté skall utreda hela frågan, huruvida den von Kochska tanken är genomförbar, och om man däri skall infoga även frågan om arbetslöshetshjälpen, skulle ju detta innebära bland annat, att arbetslöshetsförsäkringsfrågan skall vila, först till dess pensionsförsäkringskommittén är färdig, och sedan skall den vila — välvilliga händer kunna alltid ordna sådant — till dess alla yttranden över pensionsförsäkringskommitténs förslag i olika riktningar hava inkommit från myndigheter och andra. Då äro vi med all säkerhet framme långt förbi den 1 oktober 1930, och då kan något förslag i arbetslöshetsförsäkringsfrågan icke heller påräknas ens till 1931 års riksdag.

För min del hoppas jag, att socialministern skall kunna svara, att det inte är hans avsikt att koppla ihop frågan om en arbetslöshetsförsäkring med frågan om organisationen för en eventuellt reviderad folkpensionering, ty en sådan sammankoppling skjuter hela frågan om lösningen av arbetslöshetsförsäkringsspörsmålet så långt i framtiden, att ingen kan med någon säkerhet förutse, när man får se ett regeringsförslag i ämnet. Jag vill framhålla, att om det är på det sättet, att den nuvarande regeringens verksamhet på allvar skulle visa sig bli en barriär emot trängande, nödvändiga, sedan många herrans år på dagordningen stående sociala reformer, då måste det bli slut med den *beskedliga* Kungl. Maj:ts opposition, som regeringen väl även från socialdemokratiskt håll tills vidare kan räkna på.

Jag skall nu tillåta mig att inte bara i fråga om arbetslöshetsförsäkringen utan också beträffande sjukförsäkringen få ställa ett liknande spörsmål. Det förefaller mig, som om uttalandena i femte huvudtiteln vore litet tydligare, då det gäller sjukförsäkringen. Det säges där, att sjukförsäkringsfrågan behöver underkastas en ny utredning, och jag skall inte bestrida, att det på en punkt kan behövas ett nytt övervägande, ehuru efter min uppfattning detta övervägande inte behöver taga någon längre tidrymd i anspråk. Jag vill fästa uppmärksamheten på att det visserligen är två regeringsförslag, som fallit i den svenska riksdagen, nämligen både 1926 och 1927 års förslag, men det visade sig vid behandlingen av bägge dessa förslag, att beträffande det rent materiella rådde enighet inom en fullkomligt klar majoritet i riksdagen. Enighet fanns i själva verket om sjukhjälpstiden. Frågan, om den obligatoriska sjukhjälpstiden för kassorna skall fixeras till två eller tre år, är för övrigt inte någon viktig fråga; jag föredrager tre år, men naturligtvis kan jag tänka mig, att man, såsom skedde i 1927 års förslag, går ned till två år — det blir i varje fall en så stor utsträckning av den obligatoriska sjukhjälpstiden i jämförelse med det nuvarande tillståndet, att det blir ett mycket stort framsteg. Enighet fanns vidare om den sjukvårdande verksamheten. Enighet fanns också om vissa andra villkor för statsbidrag till sjukkassorna.

Men inte bara härom rådde enighet. Det fanns också enighet om det belopp, som staten skulle tillskjuta till en reorganiserad och nyordnad sjukkasseverksamhet. Rörande allt det materiella förelåg alltså enighet inom en majoritet i, såvitt jag kan förstå, både första och andra kammaren. Den punkt, där meningarna hava gått isär och som gjort, att de två för riksdagen framlagda förslagen hava fallit, *har uteslutande varit organisationsfrågan*. Jag vill för min del uttala min mycket stora tillfredsställelse med socialministerns bestämda yttrande i statsverkspropositionen, att han inte reflekterar på ett ökat statsbidrag till en sjukkasserörelse av den nuvarande typen, utan att en ökning av statsbidraget förutsätter en reform av sjukkasserörelsen. Det är precis min mening, att staten ovillkorligen såsom ett villkor för ökat statsbidrag skall uppställa kravet på en omorganisation. Det är alltså i organisationsfrågan, som meningarna hittills inte ha kunnat helt enas. Man var på god väg att enas 1927, även om jag vidhåller, att det då framlagda organisationsförslaget var mycket sämre än 1926 års förslag. Men detta gör, att organisationsfrågan är strängt taget den enda punkt, där man behöver intressera sig för en ny utredning. I övrigt är det, såvitt jag förstår, en ganska lätt sak att åstadkomma enighet. Och eftersom det bara gäller organisationsfrågan och det i denna redan föreligger förslag av flera olika beredningar, bör det för en regering, som är besjälad av önskan att bringa denna fråga till en lösning, inte vara någon större svårighet att i detta avseende åstadkomma förslag, som ha utsikter att bli antagna av riksdagen. Jag förmodar, att då socialministern här yttrar sig om en utredning, är det väl närmast denna punkt, han har haft i tankarna. Men även här finnas vissa dunkla yttranden om sjukförsäkringens sammanhang med pensionsförsäkringen, och man hänvisar även i detta avseende till den von Kochska tanken från arbetslöshetsförsäkringssakkunniga. Det finnes ett uttalande, som lyder så: »Det synes också ganska klart, att definitivt ståndpunkt till sistnämnda försäkringsorganisatoriska problem» — d. v. s. pensionsförsäkringens organisatoriska problem — »icke kan tagas, förrän åtminstone grundlinjerna för en reformerad sjukförsäkring kunna skönjas.» — Om dessa grundlinjer bliva klara under innevarande år, så att det kan bli en proposition i ämnet till 1930 års riksdag, skulle alltså förutsättningen för ett ståndpunktstagande till pensionsförsäkringens organisatoriska problem föreligga, och det är efter min mening fullkomligt riktigt. Men man får ju räkna med att det kan ske olyckor i riksdagen — att det visserligen framlägges ett förslag, men att det, som ibland händer, hakar upp sig på ganska obetydliga detaljer och icke blir något positivt resultat. Då bör man väl inte tolka socialministerns yttrande på det sättet, att en reform av pensionsförsäkringen överhuvud icke bör komma till stånd, förrän man redan har ett förslag rörande sjukkasseorganisationen genomfört. Visserligen är hela denna åskådning om att sjukkassorna böra ligga i botten och egentligen böra vara de lokala organen för den övriga socialförsäkringen fullkomligt riktig, men om man knyter ihop det hela, så att man gör en reform i den ena försäkringsgrenen obetingat beroende av en reform i den andra, kunna vi i denna splittrade riksdag hålla på och kivas i många år ännu, innan vi få se några resultat på detta efter min uppfattning för hela svenska folkets trivsel så utomordentligt viktiga område. Jag skulle alltså gärna vilja veta, om herr socialministern kan förtydliga sina uttalanden i statsverkspropositionen på denna punkt. Jag gör det, därför att det ju finnes anledning att tro, att oppositionen måste ändra karaktär, åtminstone för mitt partis del, om man inte kan räkna på rimligt tillmötesgående i dessa ting.

Ja, mina herrar, jag skall nu övergå till ett ämne, som visserligen icke direkt berör den nuvarande regeringen. Det rör sig om litet snö som föll i fjol, men det förhåller sig ju i allt fall på det sättet, att regeringens tillkomst beror

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

på utgången av den valstrid, som utkämpades år 1928. Det förekom i denna valstrid en och annan sak, som efter min uppfattning bör påtalas. För att undgå alla missförstånd vill jag säga ifrån, att herrarna inte böra tro, att jag på något sätt beklagar det socialdemokratiska partiet, men det finns en sak, som kan ha en viss betydelse i en demokrati, och det är arten av den upplysningspropaganda, som föregår valen. Naturligtvis synda vi alla, och jag vill visst inte påstå, att all upplysning, som lämnas från vårt håll, fyller objektivitetens högre krav. Men jag tror ändå, att man har rättighet att tala om vissa grader i detta avseende, och det riktades åtminstone en pamflett emot det socialdemokratiska partiet, som icke bör förbigås med tystnad. Jag hoppas, att den icke bidrog till högerns framgång, men jag är icke säker på det. Denna pamflett erinrar mig nämligen om gamla strider rörande demokratien. Högern har ändrat sinnelag, om man får tro den själv, men jag är inte övertygad om att denna förändring mer än hos kanske några få verkligen har gått på djupet. Men huru därmed än må förhålla sig, karakteriserade högern på sin tid rösträttskravet på det sättet, att det till ledningen i samhället skulle lyfta upp de obildade och okunniga elementen, dem som överhuvud inte hade något begrepp om samhällsliv och om ett samhälles styrelse. När jag fick se den affisch jag här talar om, kunde jag inte hjälpa, att jag fick det intrycket, att högern, i den mån den bör göras ansvarig för denna affisch, i själva verket utgick från samma utgångspunkt och tänkte: »Eftersom vi ha en demokrati, kunna vi inte rädda oss, i varje fall inte rädda oss från socialistväldet, med mindre än att vi vädja till den absolut tjockaste okunnigheten i detta land. Kunna vi inte mobilisera den för oss, så äro vi på förhand slagna!» — Jag bestrider naturligtvis inte, att det finns en och annan människa, som verkligen tror, vad som står på detta flygblad, men sedan man har en fyrtioårig erfarenhet om det socialdemokratiska arbetarpartiet och åtminstone en trettioårig erfarenhet om socialdemokratisk politik i den svenska riksdagen, har jag mycket svårt att tro, att några bland dem som intaga en ställning av mer eller mindre ledande beskaffenhet på god tro kunna bedriva en undervisningsverksamhet av det slag, som i detta fall förekommit.

Man ser först på flygbladet något som jag förmodar skall föreställa en kocksackgeneral med fruktansvärt utseende och med nagajkan i handen. Därunder står det: »En var som röstar på 'Arbetarpartiet' röstar för Moskva.» — Jag kommenterar det inte. Det behövs inte, ty som sagt inga andra än de allra okunnigaste kunna tänkas tro på något sådant.

En annan bild visar några personer med djuriskt utseende, som gjort en påhälsning hos en torpare eller kanske en liten lantbrukare. Denne ser alldeles förtvylvad ut, och en kvinna, som tydligen är hans hustru, har gråtande kastat sig i hans armar. De vildsinta krabater, som besökt deras hem och som jag föreställer mig närmast skola vara av rysk typ, kasta ut halmkärvar genom ett fönster och taga kreaturen vid hornen för att föra bort dem. Så kommer det en liten text, i vilken det heter: »Du som röstar på 'Arbetarepartiet', röstar på beslagttagande av enskild egendom, du blir av med dina sparade slantar!» — Även detta behöver väl knappast kommenteras här. Jag bara konstaterar, vad som står där. Det innebär ju strängt taget den beskyllningen, att det socialdemokratiska partiet är ett tjuvparti, som skall taga ifrån folket dess sparade slantar.

Men sedan kommer den bild, som jag tycker är den mest avskyvärda. Den visar några förtvylvade kvinnor, som stå uppe på en liten tribun. Nedanför sitter det några bassar, som se ännu värre ut än de förra och som ha knektmössor på huvudet. De hålla små papper i händerna, på vilka det står »kontrakt», och meningen är alldeles uppenbart, att det är kvinnorna, som skola försäljas eller kontrakteras bort. Det är alltså en form av vit slavhandel,

som illustreras i denna bild. Det står sedan så här: »Sveriges kvinnor! Envar som nu röstar på 'Arbetarepartiet' röstar för familjebandens upplösning, barnens förvildning, och sedernas förfall.» —

Jag läste några tal av den nuvarande finansministern och den nuvarande utrikesministern, vari vårt land prisades nästan som paradiset i Europa, där det betraktades som en alldeles speciell lycka att vara född. Eftersom nu det socialdemokratiska partiet i alla fall bakom sig har inemot hälften av landets medborgare vid valurnorna, skulle ju ett sådant tillstånd vara otänkbart, om det socialdemokratiska partiets verksamhet ginge ut på familjebandens upplösning, barnens förvildning och sedernas förfall. Även om detta parti varit i besittning av regeringsmakten bara tre gånger, och även om det ingalunda i egentlig mening haft någon härskande ställning inom svenskt statsliv, har det ju ändå en medlemsstock på 225,000 personer, och man skulle väl bland dessa märka de upplösande verkningarna av de socialdemokratiska lärorna i sedernas förfall och barnens förvildning. I stället konstatera vi, att jämsides med det socialdemokratiska partiets utveckling har landets allmänna utveckling fortskridit på ett fullkomligt lysande sätt. Det skulle visserligen enligt uppgift bli sämre, om socialdemokraterna vunnit valseger, men alldeles utan delaktighet i denna landets utveckling, till och med om vi varit mycket färre än vi äro, kan väl knappast den svenska socialdemokratien vara.

På den sista bilden ser man en blockadlapp, och under står det: »Du som röstar på 'Arbetarepartiet', röstar för fackföreningstyranni, och kommunist-slaveri.»

Till slut kommer följande upprop: »Till Svenska Män och Kvinnor! Den 15, 16 och 21 september i år stå nyvalen till Riksdagens 2:dra Kammare. Socialisterna hava ingått valallians med rysspartiet Bolsjevikerna (Kommunisterna) för att kunna få majoriteten i Riksdagen. Genom denna valsamverkan med Bolsjevikerna kommer Arbetarpartiet att bli beroende av rysspartiet och med eller mot sin vilja tvunget att införa sådana omstörningar, varav dessa bilder visa en liten del.» — Det är alltså många andra, som jag förmodar, lika fruktansvärda saker, som skulle ske. I dessa bilder har man bara visat några stycken av de situationer, som skulle uppstå! — »I intet annat land» — fortsätter uppropet — »har en sådan neslig samverkan ingåtts med av främmande makt besoldat parti, som bekänner det rena landsförräderiet. Arbetare, protestera mot den skam Edra ledare draga över Eder. Rösta ej tillsammans med Bolsjevikerna. Återupprätta Edert gamla parti med fosterländska män i täten. Ditt fosterland, vars frihet dina fäder hava kämpat och blött för, dess ödestimma står nu åter för dörren. På bakvägar och smygvägar, genom mutor och förräderi hava fienderna redan nästlat sig in i våra leder. Nu måste alla svenska män och kvinnor, *arbetare* som *borgare*, någon partiskillnad får ej förefinnas, säga ett rungande: '*nej*', nu är det nog. Vi vilja ej veta av landsförrädare, anstiftare av nöd, elände, revolution, brodermord, vilket allt följer i bolsjevikernas fotspar. *Upp till valen*. En oblodig seger kan vinnas! Ännu är det ej för sent.» —

Ja, jag skall för att inte förlänga debatten — det är det inte värt — inte heller kommentera dessa uttalanden. Jag vill bara fästa uppmärksamheten på det lilla ordet »oblodig»: »en *oblodig* seger kan vinnas! Ännu är det ej för sent.» Jag kan inte neka till att det ser ganska illa ut, nämligen om däri ligger den meningen, att man också skulle kunna vinna segrar på ett annat sätt, om man inte kan vinna seger vid valen. Men, mina herrar, jag hoppas, som jag redan sagt, att inte detta upprop har bidragit till högerns framgång. Det skulle visserligen vittna om att man på högerhåll, när man skickade ut det, icke felaktigt bedömde vissa delar av svenska folket, men å andra sidan skulle det även vittna om att all förutsättning för en demokratisk styrelse

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

saknas. Jag har verkligen gjort mig den lilla illusionen, att demokratin uti valstriderna, alldeles oavsett de överdrifter, som helt naturligt alltid komma att äga rum, ändå skulle medverka till en småningom eller kanske till och med ganska snabbt fortgående djupplöjning i samhälleligt uppfostringsavseende inom det svenska folket. Jag tror, att jag har rättighet att säga, att det socialdemokratiska partiet i sin valagitation åtminstone lägger sig någon vinn om att lämna riktiga upplysningar både om sin egen ståndpunkt, sina egna strävanden och om strävandena från det motsatta hållet, men det säger sig självt, att om en sådan här propaganda åter kommer att bedrivas, tvingas därigenom de andra partierna att betala med samma mynt. Om vi vilja draga fram vad alldeles speciellt högern har på sitt samvete sedan gångna dagar och göra affischer av denna beskaffenhet, skulle vi kunna åstadkomma precis lika fruktansvärda och skräckinjagande bilder, och vi skulle kunna visa en liknande vrångbild av högerns strävanden. Detta bli vi kanske tvingade till, men frågan är, om verkligen de politiska striderna i vårt land skola behöva urarta på detta sätt och om det verkligen betraktas som en förutsättning för landets räddande ur vissa partiets våld. I så fall är det tydligt, att vi gå till mötesperioder, där det offentliga livets förgiftning kommer att sprida sig med kanske en epidemisk fart. Uppslaget är givet, och då jag ändå konstaterar, att valstriden har lett till att vi ha en högerregering, vill jag inte förneka, att jag tagit upp saken för att om möjligt få ett auktoritativt svar från högerhåll, vari man uttryckligen förklarar, att man fördömer och förkastar valpropaganda av denna art. Jag tror, att en sådan förklaring skulle verka renande och kanske till och med främja, vad den nuvarande regeringen tycks ha gjort till ett av sina syften, nämligen en liten avspänning. Ty, mina herrar, ni kunna vara övertygade därom, att om icke alla goda krafter i samhället i ett land, där demokratin är genomförd, vilja deltaga i ett verkligt politiskt upplysnings- och uppfostringsarbete, kommer det med all säkerhet att bli sämre och värre tider i vårt offentliga liv, än det behöver vara och än det under åtminstone några år har varit.

Herr Hellberg: När man i likhet med mig sedan flera år tillbaka har i minnet en lång rad av väl utformade inledningsanföranden i remissdebatten i denna kammare från den sida, som den nuvarande regeringen företräder, skarpa anföranden, späckade med utsökta elakheter och elegant insatta dolkstötar, ligger det onekligen — inte sant, herr talman? — nära till hands att fråga sig, vad den talare, som hållit dessa dräpande anföranden, skulle ha sagt, om han också nu haft att föra oppositionens talan mot den regering, i vilken han själv sitter.

Herr Möller har nu gått regeringen in på livet, men dels har han, kanske med något överdriven blygsamhet, förklarat, att han representerar »Kungl. Maj:ts *beskedliga* opposition», och dels rör sig hans våltalighet i en något annan genre. Han är ingen sådan ironiens mästare som den talare jag åsyftar.

Hur denne talare skulle ha lagt sitt angrepp, om han nu stått i vänsterns led, är det kanske förmätet att söka gissa; men det förefaller mig inte alldeles osannolikt, att han kunde ha hållit en parentation, över vilket det som motto hade passat att sätta titeln på den gamla bekanta sagan: »Vad far gör är alltid det rätta.» När far är i opposition, gör han rätt i att som ett bart huggande svärd gå fram mot sina motståndare, därför att de försummat att taga en mängd initiativ, som äro högeligen nödvändiga för rikets välfärd. När åter far sitter i regeringen, aktar han sig försiktigt för att själv taga dessa initiativ. Och det gör han rätt i — ty vad far gör är alltid det rätta! Ja, mina herrar, i den stilen kan man, synes det mig, mycket väl tänka sig, att, om uttrycket tillåtes mig, en vänsterns Trygger, skulle ha lagt sin attack vid

detta tillfälle, och det skulle ha varit ett stort nöje att höra honom, liksom det alltid var att höra den verkliga, högerns Trygger.

Statsverkspropositionen.
(Forts.)

Men om jag skall bekänna sanningen, har jag efter hand fått allt mindre smak för dessa remissmästerstycken, därför att de i alltför hög grad ha blivit sitt eget ändamål. En oppositionsledare får lov att visa sig på styva linan, när statsverkspropositionen skickas till utskottsbehandling. Det gäller för honom att låta land och folk få en förnimmelse av vilka — i en annan församling skulle jag använda ett annat uttryck, nu får jag säga — vilken extraordinär karl han är. De rent och enbart sakliga motiven skjutas med andra ord mer eller mindre i bakgrunden för taktiska. Man märker för mycket av avsikten, och gör man det, så är en stor del av effekten förstörd.

När jag har sagt detta, herr talman, följer därav, att jag inte nu har begärt ordet av lust att hugga lös på regeringen. Men av rent sakliga skäl har jag trots den allt större obenägenhet att uppträda, som följer med åren, inte ansett mig kunna återhålla en liten anmärkning. Den gäller försvarsfrågan.

Jag klandrar inte regeringen för den motsats, som uppstått mellan vad dess parti yrkat vid valen och vad den själv åtgjort i denna fråga. Valagitationen är ju så ofta ett smattrande trumslageri, och ingen kan regera efter trumma. Men jag anser, att den nya utredning av försvarsfrågan, som yrkades i valprogrammet, är så berättigad och så nödvändig, att en försvarsvänlig regering inte borde kunna undanskjuta den.

Jag angav en gång under fjolårets riksdag i korthet, varför jag anser den nödvändig. Det är därför, att sedan numera även luften blivit operationsfält i kriget, förmår, såvitt jag förstår, ett försvar, lämpat för den gamla krigföringen, inte längre fylla sin uppgift. Det förefaller mig sannolikt på gränsen till visst, att i ett kommande krig — om Europas folk i fanatisk blindhet skulle lössläppa ett sådant — anfallet skulle välja det minsta motståndets väg såsom den ur alla synpunkter ändamålsenligaste, och den går genom luften. Men på den vägen kan kriget i en fruktansvärd och förödande gestalt föras inte såsom förr vid gränsen, utan över alla landgränser in över själva folket.

Detta synes mig vara den förfärliga innebörden av det nya kriget. Det gamla kriget fördes av en armé mot en annan armé, av en flotta mot en annan; det nya kommer med all sannolikhet att föras av flygeskadrar, laddade med alla slags kraftiga ödeläggelsemedel, mot själva folket inne i landet. Det är detta som utgör den radikala skillnaden mellan förr och nu.

Man läser i tidningarna om de ideliga uppfinningar, som göras för att fullkomna de nya stridsmedlen i ohygglig förödelseverkan, och om försöksövningar, som ådagalagt, huru långt driven denna deras verkningskraft redan är, det uträknas, huru stora kvantiteter av dem, som skulle erfordras för att förvandla en världsstad till en ruinhög o. s. v. Under sådana förhållanden tränar sig den frågan ovillkorligen fram: vad kan åtgöras för att medelst försvarsanstalter avvärja en dylik hemsökelse? — Och närmast uppställer sig den frågan: är vårt nuvarande försvar i stånd att verkligen fylla en sådan uppgift? Kan det på något sätt effektivt skydda vårt folk?

Försvarsfrågan har med andra ord blivit en hela folkets, själva den civila befolkningens livsfråga i en helt annan och omedelbarare mening än förr. Därför behöver folket ärligt besked i saken; det räcker inte med några avböjande försäkringar, att det i själva verket inte är så farligt, som vissa utmåla det. Folket har rätt att få veta, hur det verkligen förhåller sig, så långt som det är möjligt komma till någon kunskap därom. Men därför kräves en grundlig, opartisk och förutsättningslös utredning, en utredning, som är obunden av gammal militär slentrian och fördom och som vågar se de nya verkligheterna rakt i ansiktet.

En sådan utredning synes mig, att man med all rätt kunnat vänta, ja, till och

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

med fordra av en regering, som sätter sin ära i att företräda ett ivrigt försvarsintresse. I stället har regeringen anordnat en utredning, som skall söka åstadkomma större effektivitet inom det nuvarande försvaret. Men denna utrednings resultat kan ju aldrig bli annat än några nya klutar på ett gammalt kläde. Vad som kräves är en utredning av hela systemet ända från grunden för att få klart, vad som kan göras, ja, till och med *om* något kan göras för att skydda folket mot det nya kriget.

I svåra och vanskliga situationer, som kunna inträffa, är ingenting viktigare än att på förhand hava vunnit största möjliga klarhet om vad man har att räkna med, vad man har att befara. Ingenting är värre än att, fången i grundlösa förhoppningar, en dag stå överrumplad av det förfärliga, som det varit en ansvarsmedveten lednings ofrånkomliga plikt att, så långt i mänsklig förmåga står, förutse och förebygga.

Såsom jag i början sagt, har jag alls ingen lust att komma regeringen till livs. Men på denna punkt har den även från vissa håll inom sina egna led fått höra, att den svikit förväntningarna. Det får då inte förtäckas en enskild man utanför regeringspartiet — jag talar inte å någras vägnar, utan endast för min egen del — att han känt sig uppfordrad till de erinringar, som jag nu framställt.

Herr **Ljunglund**: Herr talman, mina herrar! Den lugna och behagliga ton, som redan från början anslagits i denna debatt, är i hög grad sympatisk. Jag väntade knappast att få se vår gamle, understundom något hetsige motståndare, herr Möller — jag säger »vår» såsom högerman — rent av beteckna sig såsom »Kungl. Maj:ts beskedliga opposition». Det kanske må vara mig tillåtet att icke därav draga alltför vittgående slutsatser; men jag menar i alla fall, att viljan är berömvärd, och jag har ingalunda, herr talman, här begärt ordet för att bryta mot denna nu anslagna ton, utan för att försöka i min ringa mån lämna ett bidrag till en mera vidsynt blick på tingen, särskilt i ett par frågor, som av de föregående talarna berörts.

Jag skulle ju dessförinnan kunna tillägga, att då herr Möller begagnade den där gamla, välkända kvickheten från Karl Johans dagar, var det väl icke så illa ment. Det är väl nämligen sällan som vi, vilka båda syssla med journalistik, sett den svenska allmänheten med så stor belåtenhet mottaga en kungl. proposition och ett trontal, och detta just därför att de innehöllo så många kloka och förnuftiga, positiva ting och uppslag och därför att propositionen icke var partimässigt lagd, icke ägnad att hetsa till strid, lika litet som herr Möllers anförande var alldeles utan mening, därför att det var ganska försonligt i ton och hållning.

De frågor, om vilka man från början väntade, att en självklar meningsskiljaktighet skulle uppstå — *självklar* därför att vi, som sitta här i kammaren, liksom folk ute i landet i åtskilliga frågor hava olika synpunkter — voro ju regeringens förslag i sockerfrågan och fjärde huvudtiteln. Om man läser regeringens mycket intressanta sockerproposition, ser man ju, att det här rör sig icke om ett speciellt *svenskt* fenomen utan om ett *allmänt* eller åtminstone ett *uropeiskt* fenomen, då man talar om sockerindustriens nuvarande svåra läge. Som bekant har denna fråga upptagits av den ekonomiska delen av det arbetande kansliet i Genève, och där pågå just nu försök att komma till något resultat, som kan hjälpa den europeiska sockerindustrien ur dess iråkade svårigheter. Redan av denna anledning kanske det vore klokt att intaga en viss avvaktande ståndpunkt och icke alltför häftigt binda sig vid ensidiga synpunkter. Jag kan ju därvidlag hänvisa särskilt till en extra bilaga, som endast för några dagar sedan kom ut till den liberala »Neue freie Presse» i Wien och som behandlar sockerfrågan ur olika synpunkter efter inhämtande av yttranden av

auktoriteter på olika håll. Detta visar, att alla europeiska länder, som tillfrågats och från vilka auktoritativa yttranden över huvud taget inkommit, äro eniga om att man icke vill släppa sockerindustrien. Det är visserligen klart för dem, vilka stora framsteg som rörsockerindustrien gjort särskilt på Java, men ingen av dem, som uttalat sig, har sagt: vi skola avstå från att odla sockerbeter! Jag har över huvud taget varken i parlamenten eller i pressen någonstades hört en sådan röst höjas. Varav detta kommer sig, säger litet poetiskt en författare. Det finns väl få gåvor till mänskligheten, som vi så direkt få gratis från solen. Det som bildar sockerhalten i sockerbetan är solskenet, kolsyran i luften samt vattnet. Det som den tar från jorden är ju närmast blad och en del annat, som blir avfall, och därvidlag tager den icke mera än att den ordentligt betalar tillbaka vad den tagit ur jorden. Denne författare påstår åtminstone, att man ur jordbrukssynpunkt får mera genom betavfall än genom att odla klöver på samma areal. Då frågar man: hur kan sockerbetsodlingen bliva så dyr som den är? Ja, som bekant kräver den mycken skötsel. Den kräver mycket arbete, och därför är det ganska förvånande, att svenska arbetare tyckas särskilt ogynnsamt stämda mot sockerbetsodlingen. Om någon nämligen skulle vilja påyrka sockerbetsodlingens upphörande — det har hittills icke skett i dag åtminstone — skulle detta innebära, att han avsiktligt ville åstadkomma arbetslöshet och för vårt lands del tillbakavisa denna solens, luftens och vattnets gåva till mänskligheten.

Nu är det ju visserligen så, att regeringens förslag har två sidor. Det vill bidraga att öka sockerkonsumtionen. Alla äro eniga om att socker är ett billigt och utmärkt näringsmedel, vars konsumtion vi alla lämpligen böra främja. Jag vet icke, hur det är med de unga damerna, som hålla på den smärta linjen, men även deras tendens för ögonblicket har icke hindrat, att sockerkonsumtionen stiger undan för undan och att den fortfarande är i stigande inom alla länder och även i vårt. Det står åtminstone i vår officiella statistik, att år 1926 konsumerade varje svensk medborgare — spenabarn inräknade — jag tror 36 kg. socker om året, d. v. s. ungefär 1 hg. om dagen, vilket icke är så särdeles litet, och för år 1927 har konsumtionen stigit till 37.6 kg. per individ. Man kan ju icke säga, att svenska folket har någon svårighet att under nuvarande förhållanden få så mycket socker det vill hava, och nu lättar ju regeringen ytterligare på tillgången till socker genom att åtminstone i någon mån, huru man än räknar, förbilliga sockret.

Om man antar regeringsförslaget och betraktar — det är visserligen icke alldeles riktigt — den lilla tull, som man önskar, såsom ett slags ersättning för sockerskatten, som man drager in, är det ju så, att den konsumerande allmänheten i alla fall skulle vinna ett öre. Efter min mening är sockertullen väsentligen tillkommen för att få behålla den värdefulla näringen, och så betraktas den i andra länder, som här stå uppräknade i propositionen — de stå ju här alla, som hava sockertull, det är över huvud taget alla, som odla sockerbeter — därutinnan äro vi fullständigt i överensstämmelse med, om icke hela världen, så dock hela Europa.

Man har sagt, att det är orimligt, att Skåne skall hava nyttan av sockerbetsodlingen, men att Norrland icke har någon nytta av den. Jag tror, mina herrar, att vi äro så mycket patriotiska, att vi anse, att vad som gagnar landet, det gagnar oss, vare sig det produceras i Skåne eller i Norrland, och att därvidlag denna lokala avundsamhet är snarare en last att motarbeta än en dygd att prisa.

Vi stå, om jag sett rätt, närmast danskarna, som stå främst i sockerkonsumtion; i kaffekonsumtion äro vi oupphunna i världen, där intaga vi utan svårighet den första och förnämsta platsen ibland alla kulturländer. Jag tvivlar icke på, att även om propositionen antages, komma vi mycket snart att hinna upp

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

och gå förbi Danmark. Grannländerna Norge och Finland äro långt efter oss, Tyskland likaså. Tyskland har, såsom vi veta, helt nyligen med herrar socialdemokraternas tillhjälp ökat sockertullen. Varför? Jo, därför att man där anser just att sockerproduktionen är en sådan sak, som landet icke kan släppa. Det är, säger man, den enda positivt inbringande posten på handelsbalansen i vad den rör lantbruket. De räkna med 200 miljoner mark i export. Vad Tjeckoslovakien beträffar, som har de allra mest lysande förutsättningarna för sockerproduktion i Europa, veta vi, att i detta land har man en mycket hög tull, 37 kronor 69 öre på 100 kg. raffinerat socker, ja, råsocker också, och dessutom gynnar man exporten — genom vad man skulle kunna kalla dumping, ty det är det snarare — av socker på den europeiska marknaden, genom lättnader i skatten och genom lättnader i befordringstaxor.

Det säges i bilagan till »Neue freie Presse» av en böhmare, en tjeck, att de icke kunna avstå från sin sockerproduktion eller från att skicka ut två tredjedelar av densamma i Europa, och de göra det under alla omständigheter, vad som än må komma, ty det vore detsamma som att ruinera sig, om man läte bli. — Så stor roll spelar ju icke sockret hos oss. Men någon anledning till aversion mot sockerindustrien förefinnes icke, såvitt jag förstår, och bör icke kunna förefinnas i Sverige.

Det var vidare en fråga, som berördes av de två senaste talarna, och det var frågan om försvarshuvudtiteln. Det är sant, att den visar någon liten stegring, och jag har sett, att man i vissa pressorgan har skyndat att förklara: seså, nu ha vi vänt om saken och slagit in på galen väg; förut gällde det att minska försvarsbudgeten, nu hava vi kommit in återigen på den vägen att öka den. Men om man ordentligt läser igenom akterna i målet, finner man, att den ökning, som där förekommer, helt enkelt är en följd av 1925 års beslut. Det var väl ändå icke meningen, när det år 1925 beslutades minskningar i försvaret, att efter den dagen skulle man icke längre köpa en kanon, när de gamla voro utslitna, eller köpa en flygmaskin, då det inte längre fanns tillräckligt med flygmaskiner kvar! Hur det i verkligheten särskilt på sistnämnda område står till, framgår av en sakkunnigutredning i »Ny Militär Tidskrift», där det beräknas, att de engångskostnader för flygmateriel m. m., som flygvapnet under budgetåren 1926—1929 fått förfoga över, med 1,440,000 kronor understege det belopp, som angivits i 1925 års plan, och än vidare att vad flygvapnet fått förfoga över under budgetåren 1926—1929 med 793,000 kronor understege det belopp, som angivits i 1925 års plan. Härefter göres följande anmärkning, som särskilt den senaste talaren borde taga ad notam: »Antalet krigsdugliga flygplan torde för närvarande uppgå till omkring en tiondel av den styrka, vilken år 1925 beräknades såsom erforderlig i händelse av krig.» Det säges också, att den år 1925 befintliga materielen nu till största delen förbrukats. De flygplantyper, som vid den tiden funnos inom vår krigsmakt, äro icke längre krigsdugliga. Att insätta dem för lösandet av olika uppgifter i krig vore att bereda den flygande personalen en säker och onyttig död. — Blotta humaniteten torde, såvitt jag förstår, härvidlag föranleda, att man tänker sig väl för, innan man här drar några förhastade slutsatser av vissa siffror.

Jag skulle kunna tillägga något, herr talman, med anledning av den förste talarens yttrande, då man på sin tid i den socialdemokratiska pressen icke utan rätt — jag säger detta icke såsom någon auktoritet för högern utan såsom journalist och en omdömesgill sådan och även såsom medlem av denna kammare — icke utan rätt klandrade ett manifest, som utsändes med vissa hemska bilder. Men herr Möller vet lika väl som jag, att vi här i landet hava tryckfrihet och att det står var och en fritt att trycka och skicka ut även de allra gräsligaste saker, såvida man icke kommer i konflikt med polisen. Eftersom det är en hemlighet, som endast är min och icke rör någon annan, kan jag

upplysa, att man vände sig till mig och till den tidning, för vilken jag har uppgiften att vara ansvarig, med anmodan att vi måtte till våra läsare sprida dessa manifest. Man upplyste då, att bilder och text helt och hållet härrörde och betalades från privat håll. Även om detta anser jag mig hava rättighet att upplysa. Jag för min del förklarade, att jag icke kunde till min tidnings läsekrets sprida sådana ting i den form, som de presenterades för mig. Jag avslog sålunda detta anbud, och jag känner flera kolleger, som gjorde detsamma. Att taga fram den snö, som föll i fjol, vill jag för all del icke bestrida, att det kan ha skäl för sig, ty vi ha ju sedan gamla tider rätt att här tala »de rebus omnibus et nonnullis aliis» — att tala litet om vad som faller oss in. Men jag bestrider på det allra bestämdaste, att man om dessa manifest och hela den agitation, som hörde därtill, kan använda ett sådant uttryck som att det var högeragitation och till och med vill, låt vara på ett lindrigt sätt, tillfoga den misstanken, att den s. k. officiella högern eller högerns organisation skulle hava något med dessa överklagade saker att göra. Det har den visst icke haft.

Herr talman, jag har för närvarande icke något att tillägga.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Greve Lagerbjelke: Herr talman! Jag har begärt ordet för att något beröra en under senare tiden mycket uppmärksammas fråga, nämligen den om postsparbankens länepolitik, särskilt dess inlåningspolitik, och jag vill såsom styrelseordförande i en av landets större sparbanker i första hand göra detta ur sparbankssynpunkt.

Det har vid något tillfälle under förra året i pressen påståtts, att postsparbanken blivit ett centrum, kring vilket i vissa avseenden landets hela räntepolitik rör sig. Detta må vara en överdrift, men torde dock innehålla en ej obetydlig kärna av sanning.

Genom postsparbankens räntepolitik har, såsom påpekats från auktoritativt sparbankshåll, under senare år tillskapats en förut obefintlig skärpt konkurrens med de enskilda sparbankerna, vilket från deras sida framtingat motdrag med en ogynnsam inverkan på landets kreditförhållanden jämte en hel del oro och bekymmer inom affärsvärlden. Sådana motdrag ha, bl. a., bestått uti en av den allmänna ekonomiska situationen ej alltid betingad höjning av sparbankernas räntenivå. Så vill jag härmed förklara, att den ränteförhöjning från 4 till 4 1/2 %, som detta nyår företagits av två ledande sparbanker, Stockholms stads och Stockholms läns, hade sin direkta grund i postsparbankens den 1 september 1928 vidtagna räntehöjning från 3.6 till 4 %. Det är ock att förvänta, att även andra än nu nämnda sparbanker komma att följa dessas exempel, liksom en höjning av affärsbankernas inlåningsränta kan bli en följd av detta ränteläge.

I jämförelse med de enskilda sparbankerna erbjuder postsparbanken sina insättare så stora och kända fördelar, att postsparbankens räntesatser böra och kunna ligga avsevärt lägre. Konkurrensen blir annars alltför ojämn. Vid denna konkurrens intager även postsparbanken en gynnad ställning genom sina till följd av samarbetet med postverket billiga omkostnader.

Jag vill nu uppställa den frågan, huruvida postsparbankens berörda ränteförhöjning verkligen var av förhållandena betingad. Såsom motiv anfördes av postsparbanken i dess framställning till Kungl. Maj:t i frågan, att den gällande räntan med hänsyn till riksbankens diskontoförhöjningar icke syntes kunna utan allvarlig skada för postsparbankens verksamhet bibehållas oförändrad. En höjning, säger postsparbanken, till 4 % vore ofrånkomlig. — Det

Statsverkspro-
positionen.

(Forts.)

måste emellertid anses synnerligen anmärkningsvärt, att icke postsparbanken i likhet med de enskilda penningverken kunde intaga en avvaktande hållning, och detta så mycket hellre som under de tre närmaste månaderna före ränteförhöjningen varje månad hos postsparbanken utvisade ett stegrat insättningsöverskott för de tre månaderna, uppgående till sammanlagt nära 5.5 miljoner kronor. Även under årets föregående månader uppkom ett ansenligt överskott. Postsparbankens allmänna läge lär ej heller hava krävt den vidtagna åtgärden. Vid 1921 års ingång utgjorde postsparbankens insättarkapital 84,356,000 kronor och hade vid 1927 års utgång ökat med nära 144 %. Under samma tid hade de enskilda sparbankernas ökning stannat vid 34 %, varjämte affärsbankernas sparkasseräkningar nedgått med inemot 25 %.

Det torde med skäl kunna antagas, att denna postsparbankens hastiga och kraftiga utveckling, som ej minst torde vara att tillskriva postsparbankschefens av mig gärna erkända framstående duglighet och stora, jag skulle vilja säga alltför stora, energi, i ej obetydlig omfattning skett på sparbankernas och affärsbankernas bekostnad. En sådan konkurrens är emellertid ej i överensstämmelse med vare sig direktiven för postsparbankens bildande eller det allmänna syftet med en postsparbanks verksamhet.

Postsparbankens väldiga kapitalsamling är även i så måtto skadlig, att de indragna medlen, som till 70 å 75 % härröra från landsorten, väsentligen undandragas de lokala behoven för att i stället användas i en centralt bedriven placementsrörelse. Av en kungl. proposition av år 1926 framgår i detta avseende, att postsparbankens direkta utlåning till enskilda i orterna dittills hållit sig till 1 å 2 % av postsparbankens omslutning.

Att in- och utlåningsräntorna måste stå uti en viss inbördes relation, är utan vidare uppenbart. Högre inlåningsräntor måste medföra högre utlåningsräntor. Även om sparkapitalet har anspråk på skäligen räntevkastning, är det dock å andra sidan minst lika viktigt, att hela näringslivet samt stat och kommuner kunna tillgodose sina lånebehov på möjligast billiga villkor. Statens och kommunernas konverteringsmöjlighet får ej heller äventyras.

Till stöd för min nu uttalade uppfattning vill jag jämväl återropa en av Svenska sparbanksföreningens styrelse till finansministern i dessa dagar avlåten skrivelse.

Herr talman, jag tillåter mig till sist fästa herrar finans- och kommunikationsministrarnas uppmärksamhet på föreliggande, i många avseenden synnerligen viktiga fråga.

Herr Winberg: Herr talman, mina herrar! Stora delar av svenska folket, för att inte säga dess majoritet, gingo ju som bekant ut i förra årets valrörelse under den bestämda parollen att ytterligare befästa det s. k. demokratiska genombrottet här i detta land, skapa ett bestämt underlag för en vänsterregim och förhindra, att vi återigen skulle få högerstyre här i landet. Resultatet blev, som vi alla veta, en regering Lindman-Trygger, och det må ju erkännas, att valpolitikens gudinna är något nyckfull i sina utslag.

Beträffande själva resultatet av valrörelsen, d. v. s. den regering, vars statsverksproposition vi nu skulle gå att remittera, tar jag det med relativt lugn. Jag har ju haft tillfälle att uttala den meningen förut, att jag t. o. m. anser det mera naturligt, att högerpolitik bedrivs av en högerregering än att högerpolitik skall bedrivs av en borgerlig vänsterregering eller av en socialdemokratisk regering. Det senare är naturligtvis en alldeles särskild styggelse — jag menar naturligtvis inte en socialdemokratisk regering i och för sig, utan en sådan som driver mer eller mindre klar högerpolitik. För övrigt, fastän detta utslag var oberäknat, så är det visst inte det enda märkvärdiga, att vi efter denna hetsiga valstrid fingo en höger-

regering, utan lika märkvärdigt är, att sedan vi detta fått, tyckas samtliga de stora partierna ha fallit varandra i famnen och glömt bort allt vad som skilde dem åt under valrörelsen, där man målade ut varandra i ganska bjärta färger.

Beträffande nu valrörelsen skulle ju jag kanske ha betydligt större anledning att beklaga mig över vad som där förekom än herr Möller, men det gör jag inte, först och främst därför att det inte inverkar på mig och vidare därför att jag inte alls är överraskad. Jag har fullkomligt klart för mig, att i den mån förhållandena tillspetsas, kommer man att begagna alla medel som stå till förfogande för att draga ned sina motståndare och upphöja sig själv som den enda, som för en verkligt landsnyttig politik. Då herr Ljunglund här försöker förklara det skedda, inregistrerar man visserligen, att han personligen fördömer detta; men jag måste säga, att den upplysning, han gav, ingalunda förbättrar förhållandena. Av densamma framgår nämligen, att högerns valpropaganda till stor del bedrivs av en del privatpersoner, som bedriva högerns valpropaganda på ett fullkomligt okontrollerbart sätt. Visserligen har jag reda på att sådant förekommer, men den upplysning, herr Ljunglund gav, är inte ägnad att rätta till förhållandena. Svenska folket kan sålunda aldrig veta, vilken del av högerns valpropaganda, som är partiets, och vilken som är privata personers företag.

För att emellertid anknyta något till den framlagda statsverkspropositionen, vilket ju anses nödvändigt vid ett inlägg i en remissdebatt, skulle jag vilja säga, att om man, som herr Ljunglund nyss uttalat och som det också nästan framgått även av de övriga anförandena här, känt sig mycket tillfredsställd med regeringens statsverksproposition på olika håll långt utöver regeringspartiets egna kretsar, så beror detta ju på ett par särskilda förhållanden. Först och främst är det väl så, att den relativa förnöjsamhet, som på vissa håll utanför högerpartiet ådagalagts gentemot propositionen, torde väl mera bero på *vad som icke återfinnes i densamma* än på vad som återfinnes där. Det har gått den nuvarande regeringen, som det brukar gå med nästan alla, att det blir en ofantlig disproportion mellan å ena sidan vad man utfäst och uttalat i valpropagandan och å andra sidan vad man lägger fram som ansvarig regering. När man kommer ihåg vilka uttalanden som gjordes i valrörelsen beträffande den exklusiva högerpolitik, som borde bedrivas här i landet såsom varande landets enda räddning, särskilt från mera oroliga elemnt inom de egna kretsarna, förstår man ju, att en del personer kanske väntat sig något alldeles exceptionellt av denna regerings åtgärder, då den kom till makten. Nu har ju regeringen — naturligtvis av taktiska skäl — fått bromsa ned farten därvidlag i fråga om långt gående yrkanden, men även om sålunda det värsta inte inträffat och regeringen inte har gått så långt, som en del misstänkte, så är det enligt min mening ändå tillräckligt mycket i denna proposition för att markera den nuvarande regeringen såsom varande ett bestämt uttryck för den mera välsituerade klassens intressen. Regeringen har till uppgift att nationellt skydda de besuttna klassernas intresse här inom landet, och den har på samma gång till uppgift att internationellt stå i så nära kontakt som möjligt med den internationella reaktionen och gå den till handa i de planer, som den för närvarande allt för tydligt lägger i dagen. I detta avseende behöver man ingalunda, vare sig inför statsverkspropositionen eller regeringens övriga handlingar, stå fundersam över vilka intressen denna regering företräder.

Det skall inte falla mig in att gå in på en närmare detaljgranskning av statsverkspropositionen — det skulle ta alltför lång tid — men några små axplock vill jag dock göra för att i någon mån bevisa riktigheten av mina påståenden.

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

Den första punkten jag då skall beröra, är militärfrågan. Därvidlag är det intressant att höra, att man t. ex. från socialdemokratiskt håll i dag icke är fullt på det klara med, om de förhöjda krav, som på denna punkt av regeringen framförts i statsverkspropositionen, egentligen kunna inrangeras »inom ramen av 1925 års militärbeslut» eller om de egentligen skola räknas som gående utom denna ram. Den omständigheten, att man i detta avseende är osäker, utgör ett alldeles särskilt belägg för vad jag och alla mina meningsfränder sade 1924 och 1925, då vi behandlade frågan om en s. k. vänsterlösning av militärfrågan. Då ställde man i utsikt, inte bara i riksdagen utan speciellt i valrörelsen 1925, att om man kunde åstadkomma en vänsterlösning, skulle man bespara svenska folket en utgift på 30—40 miljoner kronor om året — det varierade litet alltefter de landsändar, där man bedrev sin agitation. Nu i dag är man inte på det klara med att inte regeringens nu framförda militärbudget kan innefattas i 1925 års försvarsbeslut, och är det så, då resulterar det hela i att man tack vare denna s. k. vänsterlösning pressat ned försvarsutgifterna med 2 miljoner kronor — tillsvidare. Men det finns ju inga garantier för att det håller sig så länge. Nästa år äro vi kanske uppe i samma belopp som före den omtalade vänsterlösningen. Där ser man, hur det går till, när man i valagitationen och i debatterna behandlar viktiga och vittgående frågor!

För att visa, hur taktiskt skickligt ur högerpolitisk synpunkt, regeringen i vissa avseenden lagt sin proposition, behöver jag endast erinra om löneförhöjningen för präst- och skollärarekåreerna. I förra avseendet får det väl anses som ett erkännande åt det stöd, prästerskapet i allmänhet lämnat åt den politik, den nuvarande regeringen bedriver. I senare avseendet får det väl anses ha skett därför att man väntar, att den kåren i större utsträckning, än hittills varit fallet, skulle sluta upp kring och befrämja den politik, regeringen företräder.

Om sockertullen har det redan talats så mycket förut i dag, att jag inte skall uppehålla mig mycket vid den. Men även i detta avseende har man varit taktiskt klok. Man har bundit södra Sveriges betodlare och flera med dem och tillförsäkrat sig deras tacksamhet, för att inte tala om att man i debatten kommer att framställa det så, att det inte bara skulle gälla sockerbetesodlingen, utan en stor och värdefull hjälp för att befrämja hela det svenska jordbruket.

Så har regeringen för att ytterligare befästa sin ställning beslutat en sänkning av den direkta skatten. Den frågan har också varit på tal här förut. Det är verkligen betecknande, att man har en sådan omsorg om att sänka den *direkta* skatten. Man menar naturligtvis, att det är väl inte någon parti-fråga, det är väl en förmån för alla, i vilken ekonomisk eller politisk ställning de än befinna sig. Jo, jag tackar, jag, det är visst inte på det sättet! Det allra ringaste inträngande i den frågan säger, att det kan visserligen vara av intresse för en arbetare med 2,000 kronors inkomst att få den direkta skatten sänkt med ett par tre kronor, men gentemot den *indirekta* skatt, som han får betala, är det ju ingenting att tala om. Däremot är ju en dylik skattesänkning av stor betydelse för vissa andra — jag skall inte ta något exempel, ehuru de finnas så nära till hands här — för personer med 100,000 kronor inkomst per år, för att inte tala om de stora aktiebolagen. Där betyder det någonting, men då det gäller de stora arbetarfamiljerna, går man sannerligen inte in för att bereda dem någon lättnad. Alltså, att säga att en sänkning av den direkta skatten skulle vara en fördel, som skulle drabba alla lika och som hela svenska folket skulle ha anledning att vara regeringen tacksam för, det är, med förlov sagt, en bluff, och inte så liten heller.

Slutligen en sak, som inte har omnämnts här förut och som jag skulle

vilja påpeka. Det är den ifrågasatta taxenedsättningen på statsjärnvägarna. Även där vill man väl göra gällande, att det är en sak, som kommer att bli till nytta för alla samhällets medborgare. Jag bestrider detta, men alldeles oavsett det, vill jag påpeka, att det är, som jag tidigare framhållit, en fullkomligt oriktig väg, nationalekonomiskt sett, som man här slår in på, ty redan med nuvarande taxor är det klart, att statens järnvägar icke kunna förränta det i desamma nedlagda kapitalet. Att under sådana förhållanden vidtaga ytterligare taxesänkningar, som komma att ännu ytterligare öka det deficit, som uppstår på statsbanedriften, och vilket sedan måste täckas med direkta eller indirekta skatter, kanske, om det blir indirekta, huvudsakligen av de små löntagarna, under det taxesänkningarna naturligtvis komma att huvudsakligen vara till nytta för storindustrien och de stora affärsmännen, det är en alldeles oriktig väg rent nationalekonomiskt sett i fråga om ett statens affärsdrivande verk. Ty ingen lär väl ändå inbilla sig, att dessa taxenedsättningar komma att medföra motsvarande prisnedsättning på varje vara, som dessa nedsättningar komma att beröra, och inbillar man sig det, är det bara en illusion. De komma, som sagt, att vara till nytta endast för en del större företag.

Frågar man sig sedan, vilka saker som återfinnas i den kungl. propositionen, som skulle vara av särskild betydelse för t. ex. den arbetande klassen, och vilken omtanke regeringen där lagt i dagen för att vidtaga något av intresse, nödgas man konstatera, att den sidan står så gott som alldeles blank. Det är inte nog med att, såsom här redan är påpekat, en hel del av de sedan länge vilande reformförslag, som under många år trängt till sin lösning, såsom vissa försäkringar av social innebörd, allt fortfarande stå utanför och aldrig äro omnämnda, utan vad som är särskilt betecknande, är, att det redan förut alldeles otillräckliga anslag, som man under senare tiden lämnat till bekämpande av arbetslösheten, skall än ytterligare sänkas. Jag kommer att få anledning att något mera tala om detta förhållande längre fram. För ögonblicket skall jag inskränka mig till att fastslå det.

Jag skulle också vilja uppehålla mig något vid *den utrikespolitiska situationen* och vad anledning vi ha att här i landet ge akt på dess utveckling. Vi ha, som vanligt, av trontalet blivit upplysta om att vårt förhållande till främmande makter är allt fortfarande gott. Skada bara, att man inte kan använda samma uttryck om det allmänna politiska läget i världen. Allt fortfarande söker man inbilla folk, att freden är tryggad dels genom Nationernas förbunds arbete och dels genom att samtliga regeringar givetvis arbeta på att befästa freden. Ja, beträffande Nationernas förbund får jag använda samma uttryck, som hans excellens den nuvarande utrikesministern använde i fråga om socialiseringen vid något tillfälle: »Jag kan inte förstå, att man fortfarande orkar tala om den saken.» Detsamma måste man verkligen säga rörande Nationernas förbund och vad man därvidlag påpekar som en viktig faktor för fredens bevarande: jag förstår verkligen inte, att man *orkar* hålla på med att tala om den saken, ty ingen klok människa har väl i dag den föreställningen, att denna institution har det ringaste inflytande, då det gäller att på ett verkligt sätt befärma freden. Denna institution har, efter att under 9—10 år ha hållit på att vidtaga åtgärder till militarismens bekämpande, nu kommit till det resultatet, att den varken kan eller vill göra någonting, men den anser, att man skall göra en gest åt galleriet, och så beslutar den, att det är förbjudet att börja anfallskrig. Ack, heliga anfald! Om det bara vore så enkelt, att det bara behövdes, att några gubbar nere i Genève besluta att det är förbjudet att börja krig, och så är den saken löst! Nej, det ligger tyvärr inte till på det sättet, ty samtidigt med att man gör denna gest åt

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

galleriet, har man påtagliga bevis för att krigsfaran rycker oss närmare och närmare. Jag behöver inte gå in på detaljerna av dessa planer, som åsyfta bildande av rena block, och den politik, som föres av de ledande makterna inom Nationernas förbund, men allt pekar på att, såvida icke något exceptionellt inträffar, leder det hela till en oundviklig sammanstötning under den närmaste tiden. Den saken skola vi icke söka blunda för, och den omständigheten, att man här i vårt lands press söker med alla medel tysta ned förhållandet och låtsa som det icke vore så, det är ingen garanti för att det icke är på det sättet. Att jag icke är ensam om denna min uppfattning, kan jag bevisa genom att peka på ett uttalande av en sådan man som redaktör Backlund i Ny Tid, som dock brukar ganska noga följa med de utrikespolitiska förhållandena. Han frågar gång på gång, varför man på detta sätt fullständigt tiger ihjäl denna fråga, då man just håller på att planera en av de största masslaktningar, som historien bevittnat. Det är ju för övrigt en hel del saker, som tala sitt tydliga språk, till exempel nervositeten att bekämpa varje oppositionellt element i alla länder. Den nervositeten saknas inte heller i vårt land; jag behöver bara erinra om det rent av skrattretande exemplet, då en hel del av befolkningen och inte minst landshövdingen nere på Gotland höllo på att gripas av panik, därför att man hade hängt ut ett rött skynke, som fick hänga några dagar, och landshövdingen talade om med mycket viktig min, att det är märkvärdiga saker, det här, men vi skola sannerligen undersöka dem och gå till botten med dem. Jag tycker Kungl. Maj:t hade all anledning att låta en sådan kungl. befallningshavande få en tids semester, som tydligen är nödvändig för att återställa hans nerver i normalt skick.

Det är ju inte bara sådana saker, som förekomma här. Det finns också andra, visserligen skrattretande, även de, men dock anmärkningsvärda som ett led i det hela. Då den nuvarande excellensen och ministern för utrikes ärendena fann det så förfärligt farligt för den svenska säkerheten, att ett litet ryskt teatersällskap, som kallas »Den blå blusen», skulle få komma hit, att han utan vidare genast avvisade dem, blev jag litet förvånad. Om de hade kallat sig »Den röda blusen», skulle jag kunnat förstå denna försräckelse, men då de voro så tillmötesgående, att de kallade sig »Den blå blusen», kan jag inte förstå, varför de verkade så avskräckande, att hans excellens måste sätta stopp för dem. Sällskapet har dock besökt Spanien, Amerika, Tyskland och många andra länder, och det har där fått det erkännandet, att det utfört en teaterkonst, som var värd allt beaktande. Men det var naturligtvis alldeles tillräckligt, att medlemmarna voro från Ryssland! Jag skall inte uppehålla mig länge vid detta, men det visar, att det finns en plan i det hela.

Det är ju många saker, som ytterligare visa detta, inte minst den svenska militarismens rop på att nu måste vi få en strängare lagstiftning för att förhindra inte bara kommunistisk utan även pacifistisk propaganda, som de anse farlig för sina planer.

I detta sammanhang och beträffande de förvecklingar, som vi av allt att döma här gå emot, skulle det vara särskilt intressant att höra socialdemokraternas ställning till detta problem. Jag vet att man på det hållet så länge som möjligt klarat sig med att säga, att talet om krigsfara är bara påhittat av kommunisterna, därför att det behövs för deras propaganda, och det är inte någon verklighet bakom. Nu går det tydligen inte att längre klara sig på det sättet, och nu skulle det vara av största intresse för hela den svenska arbetarklassen att få veta: hur stå de svenska socialdemokraterna till detta spörsmål i dag? Ämnar man sitta med armarna i kors, under det den internationella reaktionen planlägger sådana saker, som kunna föra till verkliga katastrofer, och ämnar man, då detta blir ett faktum, ställa sig på reaktionens sida gentemot till exempel den ryska

arbetarunionen, eller vad är dess ställning? Det är en fråga, som är av den betydelsen, att man har all anledning att begära ett klart och bestämt svar.

Jag skulle också vilja uppehålla mig något litet vid *en del inre förhållanden här i landet*, särskilt på det ekonomiska området. I detta avseende ha vi då att anteckna, att den nuvarande socialministern har framträtt som den store Alexander, som med ett enda hugg skall lösa den gordiska knuten rörande motsättningarna mellan kapital och arbete här i landet, och jag hörde ju, något som jag förresten väntade mig redan förut, att den socialdemokratiska talaren här i dag bugade sig djupt för socialministern och fann hans uppslag vara av allra största betydelse. Ja, för all del, det låter ju ofantligt vackert, och det skulle inte falla mig in att säga någonting om ett försök till samarbete, om det bara kunde leda någonting till. Men herrarna få ursäkta mig, om jag tycker att detta alltför mycket påminner om den slags läkarevetenskap, som påstår, att alla sjukdomar kunna botas genom bön och händers påläggande. Jag tror för min del, att detta är ett alltför enkelt sätt att lösa ett mycket invecklat problem, och då man ser, att den svenska socialdemokratien och ledningen för den fackliga centralorganisationen i detta land utan vidare tagit detta socialministerns projekt under sitt beskydd, måste man fråga sig: har det verkligen gått så långt nu, att man menar, att detta är vägen att lösa arbetarklassens stora problem, och har man verkligen tröttnat på att arbeta med andra och allvarligare medel och endast litar till att samarbetet med våra motståndare, det vill säga kapitalet, är den enda väg, på vilken dessa livsfrågor kunna lösas? Ja, då är det heller icke så underligt att det vill förefalla, som om man skulle ha tappat bort både sitt eget och hela arbetarrörelsens föregående inom ledningarna.

När man påstår, att den nuvarande tiden skulle vara speciellt lämpad att åstadkomma några verkligt praktiska resultat, vill jag erinra om, att det så långt ifrån är fallet, att den nuvarande tiden i stället allt mer och mer tillspetsat förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare, d. v. s. de senare i form av kapitalets representanter. Jag vill också erinra om, att det är just denna tillspetsning, som i första hand lett till att man i England kommit på idén att söka få ett samarbete till stånd. Men antag, att man verkligen lyckas! Antag att arbetarklassen i de olika länderna understöder detta uppslag! Vad händer då?

Vi få komma ihåg att pudelns kärna är den alltjämt fortgående rationaliseringen. Man skall bedriva arbetet så rationellt som möjligt, och detta sker icke minst genom att ersätta den mänskliga arbetskraften med maskinella anordningar. Detta i sin tur kommer givetvis, därom kan man icke behöva tvista, att medföra en ökad arbetslöshet. Nåväl — genom att beträda denna rationaliseringens väg anser man sig emellertid samtidigt kunna åstadkomma, att man ökar produktionen; i vissa fall räknar man med att denna ökning skall uppgå ända till trettio procent. Antag, att man kommer dithän, vad har man vunnit? Jo, en ytterligare ökad överproduktion, ty när det ena landet har börjat, så tvingas det andra att gå in på samma vägar, och med denna ökade överproduktion också en ökad arbetslöshet. Men därmed har man givetvis ingalunda löst detta svåra problem. Man har tvärtom ytterligare tillspetsat detsamma. Sådant är det egentliga sakförhållandet, och det måste man inse, om man något mer tränger in i frågan och icke endast använder ytliga talesätt om samarbete mellan arbetare och arbetsgivare.

Problemets lösning ligger naturligtvis på ett helt annat plan. Det finns ingen annan väg än den, att produktionen skall ske för tillfredsställande av verkligen förefintliga behov och icke i spekulationssyfte. Det hjälper icke att man försöker att fortfarande använda den gamla metoden att producera i spekulations-syfte och på alla möjliga omvägar hålla detta system uppe så länge som möjligt. Man kommer förr eller senare fram till det ögonblick, då det icke längre går. Lösningen finns, som sagt, icke på den väg man här utstakat, utan lös-

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

ningen ligger alldeles uppenbart i en fullständig omläggning av hela vårt produktionssystem.

När det gäller detta spörsmål skulle jag också vilja rekommendera såväl de borgerliga partierna som socialdemokraterna att söka göra klart för sig, att kommunismen är *ett problem*, som man måste taga upp till behandling. Man kommer icke ifrån det endast på det sättet, att man nonchalant påstår att den är en sjukdom, ofta en barnsjukdom, eller att dess anhängare äro en samling bråkmakare och så vidare. Det ligger någonting annat däri, och det vore hög tid att studera det problemet, i stället för att ägna sig åt alla möjliga krokvägar, för att komma fram till ett annat sakernas tillstånd än det som för närvarande råder.

Jag skulle nu även vilja tala något om den *arbetslöshetspolitik*, som bedrivits och alltjämt bedrivs i detta land. Jag har vid föregående tillfällen haft anledning att uttala den meningen, att denna arbetslöshetspolitik är så utmanande mot de arbetslösa, som den överhuvud taget kan vara. Den är till sina verkningar en direkt handräckning åt arbetsgivareintresset — det kan man aldrig komma ifrån, så länge man förfar på det sätt man hittills gjort. Hela den politik, som man bedrivit visavi arbetslösheten, visar till full evidens, hur liten tanke man har på samhällets skyldighet att i någon mån reparera verkningarna av det privatkapitalistiska produktionssystemet. Man anser sig alltjämt ha knappast någon som helst sådan skyldighet.

På de sista av dessa dagar har det uppstått en alldeles särskild situation kring arbetslöshetskommissionens åtgärder och de arbetslösas ställning till samma åtgärder. Jag vill här inom parentes säga att det verkligen är hög tid, att vi nu bli befriade från den stat i staten, som heter arbetslöshetskommissionen. Det skulle vara den största skänk, som den nuvarande regeringen kunde giva den svenska arbetarklassen. Men det är väl icke att tänka på nu, ännu mindre kanske än under de föregående regeringar vi haft.

Det har, som bekant, uppstått en alldeles särskilt tillspetsad situation däri-genom att arbetslöshetskommissionen beslutat att byggandet av en viss järnväg, nämligen den mellan Jönköping och Ulricehamn, skall utföras såsom nödhjälpsarbete. Om arbetslöshetskommissionens arbetslöshetspolitik i allmänhet kan påtalas, så är det dubbel anledning att påtala den politik, som genom att utföra ett banbyggnadsarbete som nödhjälpsarbete hjälper till att skapa fram ett kommunikationsföretag, som icke har naturliga förutsättningar att bära sig. Man har nämligen på senare tiden lämnat den förklaringen, att denna järnväg i annat fall aldrig kommit till stånd. Det förbättrar sannerligen icke saken, utan det förvärrar den. Det riktigaste är naturligtvis att man, innan man går att anlägga ett dylikt företag, måste ha klart för sig, att företaget är något så när ekonomiskt bärkraftigt. Är det icke ekonomiskt bärkraftigt, skall det icke komma till stånd.

Nu har emellertid staten genom arbetslöshetskommissionen trätt emellan och hjälpt till att få ett kommunikationsföretag till stånd, som tydligen icke alls har ekonomiska förutsättningar att bära sig. Vilka ofantliga perspektiv, som därvid öppna sig, skall jag icke närmare gå in på. Jag skall endast säga, att när så är förhållandet, är det förmodligen icke tillräckligt att endast själva *järnvägsbygget* utföres som nödhjälpsarbete, utan att också *järnvägsdriften* utföres som nödhjälpsarbete. Ty har man sagt A får man också säga B.

Det var en ledamot av denna kammare, jag tror herr Örne, som en gång tidigare vid behandlingen av frågan, huruvida man skulle fortsätta inlandsbanebygget eller icke, uttalade den meningen, att det vore för svenska staten betydligt lyckligare, om man kastade pengarna i sjön än om man använde dem till fortsättande av inlandsbanebygget. Jag vill icke uttala mig om huruvida ut-

trycket var fullt befogat beträffande inlandsbanebygget. Men om det var befogat, så är det dubbelt befogat, när det gäller här ifrågavarande företag. Det hade varit bättre, om arbetslöshetskommissionen hade kastat dessa pengar i sjön än medverkat till att åstadkomma ett företag, som icke har ekonomisk bärkraft, utan som sedan kommer att bli en tyngd i vårt allmänna ekonomiska liv.

Det är mot bakgrunden av dessa förhållanden man måste se den konflikt, som sedan utvecklade sig. Det har utfärdats en blockad mot järnvägsbygget i fråga. Från den centrala fackliga ledningens sida har man emellertid förklarat, att blockaden icke kan respekteras emedan den utfärdats av syndikalister. Jag skall icke ingå närmare därpå, men jag vill säga, att med hänsyn till de exceptionella förhållanden, som här föreligga, och det fullkomligt orimliga i att göra dylikt arbete till nödhjälpsarbete, synes det mig att det bort vara den centrala fackliga ledningens skyldighet att taga ståndpunkt till denna fråga redan från första början och bestämt säga ifrån, att den icke kan vara med om att dylikt arbete utlägges som nödhjälpsarbete.

Hade man gjort på detta sätt hade kanske frågan nu varit i ett annat läge. Nu uppmanar man i stället arbetarna att bryta blockaden och arbeta där nere. Arbetarna anse, att deras solidaritetsplikt kräver, att de respektera blockaden.

Jag skall icke inlåta mig närmare därpå, jag har endast velat visa i vilken förvirrad situation man kommit därigenom att man från det håll, som jag nyss nämnde, enligt min mening varit alltför undfallande både mot arbetslöshetskommissionen som sådan och framför allt mot hela den arbetslöshetspolitik, som bedrivits i vårt land. Det är verkligen en syn för gudar, höll jag på att säga, men det är kanske ett oriktigt uttryck, ty det är i själva verket en upprörande syn att behöva bevittna, att den fackliga ledningen måste uppmana organiserade arbetare att bryta en blockad, som *sakligt* är så fullständigt befogad som denna, endast därför att blockaden icke är utfärdad från rätt håll.

Saken har också givit ett ytterligare bevis för hur liten betydelse det har att det finns en arbetarmajoritet inom en viss institution — jag erinrar om att Stockholms stad nu kastar ut de ungarlar, som tidigare fått vistas om nätterna i dess härbärgen, därför att de icke velat ge sig iväg och deltaga i detta järnvägbyggnadsarbete.

Allt detta visar sannerligen, att vi för närvarande ingalunda äro inne på den där det tusenåriga rikets väg, som man annars skulle kunna tro, när man ser hur både den socialdemokratiska ledningen och den fackliga centrala ledningen äro färdiga att bjuda stora famnen åt sina motståndare, och tro att man genom att deltaga i kärleksmåltider, där båda parterna äro tillsammans, skall kunna lösa arbetarklassens stora problem.

Jag skulle också till sist vilja säga särskilt till de borgerliga partierna, att när ni givetvis anse som synnerligen glädjande den utveckling, som det socialdemokratiska partiet undergått under de senare åren, är det visst icke sagt att det är så synnerligen stor anledning för er att glädjas. Ty i den mån detta parti lämnar de riktlinjer och den politik, som den stora massan av arbetarklassen anser vara den enda riktiga, i den mån förlorar partiet greppet om de stora arbetarmassorna. Då jag i början talade om resultatet av valen, glömde jag att säga, att valens resultat var en smula överraskande, d. v. s. det resultat som visade sig i bildandet av den nya regeringen. Valet gav ingalunda till utslag någon egentlig högerorientering bland det svenska folket. De segrar, som man därvid nådde från högerhåll, voro egentligen endast en given konsekvens av det tekniska samarbetet mellan de borgerliga partierna. Man kan därför säga, att den borgerliga vänstern genom detta tekniska samarbete var med om att gräva sin egen grav som regeringsparti. Om man däremot skall tala om någon förskjutning, är det ett faktum, att de senaste valen visade en ovanligt stor an-

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

slutning till de kommunistiska idéerna. Det är någonting, som vi icke alldeles skola glömma bort, när vi gå att resumera såväl valstridens facit som också vad som sedan dess har inträffat.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Såväl innehållet i Konungens frontal som det föreliggande budgetförslaget har säkerligen hälsats med tillfredsställelse av stora delar av vårt folk. Regeringen har varit i den lyckliga belägenheten, att samtidigt som den begär flera miljoner kronor till löneförbättring för stora tjänstemannagrupper kunna hemställa om sänkning av såväl de direkta som de indirekta skatterna. Och samtidigt skall man ändå se budgeten svälla. Det skall från statsekonomisk synpunkt komma att te sig ännu ljusare under kommande budgetår än under det innevarande. Emot dessa beräkningars tillförlitlighet torde ej vara så mycket att invända. Det är denna under en följd av år stegrade ekonomiska utveckling, som givit den nu sittande regeringen om icke möjlighet att omsätta vad som i valrörelsen utlovats — så dock — för att tala med borgmästare Lindhagen — förunnat den, att kunna i någon mån tillgodose kapitalisten och kommunisten i våra bröst.

Jag vill icke säga, att det är denna trängtan, som givit anledning till de förslag, som nu framlagts och vilka, det skall villigt erkännas, i många avseenden giva anvisning på en god lösning av respektive frågor, utan det är de ekonomiska konjunkturerna, som i huvudsak givit denna möjlighet. Men härvid bör ej förglömmas, att liksom efter goda skördeår det brukar komma dåliga och liksom efter solsken det kommer regn, så följer också efter goda konjukturer de som från ekonomisk synpunkt äro sämre. Statshushållningen bör även inrättas med hänsyn till sådana förhållanden, så att icke under tider, då statsinkomsterna flöda, anslag lämnas till ändamål, som icke äro strängt nödvändiga, och vilka sedan, när de ekonomiska förhållandena försämras, icke äro lätta att minska eller indraga. Detta är synpunkter, som även nu böra ihågkommas.

Det är emellertid icke inom alla grenar av vårt näringsliv, som de ekonomiska förhållandena äro så gynnsamma. Fortfarande råder arbetslöshet, och jordbruket, vår obestridligt främsta näring, kämpar alltjämt med svåra ekonomiska förhållanden. Prisindex visar, att de varor, som jordbrukarna skola köpa, äro avsevärt högre i pris än de varor, som de ha att sälja, i förhållande till de priser som voro rådande före krigstiden. Härtill bidraga naturligtvis en mängd orsaker — en del som det icke torde vara lätt att råda bot på, men en del som äro av mer eller mindre konstlad beskaffenhet. Förtrustningen exempelvis, såväl inom fabrikationen som inom arbetarnas led, bidrar till att vissa varor fördyras. Jag behöver bara taga ett exempel: de höga hyrorna i Stockholm skulle sannolikt icke kunna hållas uppe på den höjd de nu äro, om icke en sådan förtrustning ägde rum, och hyrorna intaga ju en avsevärd del i levnadskostnaderna. På detta sätt fördyras naturligtvis priserna på en hel del produkter.

Av de räkenskapsresultat, som officiellt föreligga från jordbruk i skilda trakter av vårt land, finner man att den avkastning, som det i jordbruket nedlagda kapitalet lämnar, är ovanligt låg. Det sista räkenskapsår, för vilket vi ha officiella siffror, inhämtade från lantbruksstyrelsen och Sveriges allmänna lantbrukssällskap, nämligen räkenskapsåret 1927—1928, uppvisar, att avkastningsprocenten detta år uppgick till omkring två procent. Det var den lägsta avkastningsprocent, som förekommit sedan Lantbrukssällskapets bokföringsbyrå inrättades. Och mera autentiska siffror torde ej finnas att tillgå för närvarande.

I statsverkspropositionen har nu föreslagits åtgärder till jordbrukets

stöd i vissa avseenden. Men även med erkännande av vad som föreslås för egnahemsbildningen, avdikningar, betesförbättringar m. m. så kan likväl ställas samma fråga till den nuvarande regeringschefen, som han själv framställde vid 1928 års remissdebatt, då han yttrade, att han mot de då ökade anslagen för nyss angivna ändamål »ville ställa den frågan, huruvida åtgärder i tillräcklig mån vidtagits för det jordbruk som redan existerar». Visserligen äro ju dessa anslag för olika ändamål, såsom till egnahemsbildning, till sumpmarkers torrläggning, för färdigställande av ofullständiga jordbruk m. m. något förhöjda, men i stort sett inverkar inte detta på det redan bestående jordbruket.

Det framlagda förslaget för uppehållande av sockerbetsodlingen berör huvudsakligen det sydsvenska jordbruket och inte jordbruket i dess helhet, ehuru jag anser, att den åtgärd, som här föreslagits är en lämplig lösning för sockerbetsodlingens uppehållande inom landet. Nog finnas de, som anse, att detta stöd ej bör givas, men om till Sveriges folk ställes den frågan: skola vi nu nedlägga den svenska sockerbetsodlingen, därför att det uppstått sådana förhållanden, som göra odlingen oekonomisk, eller skola vi vidtaga åtgärder för att fortfarande bibehålla densamma i avvaktan på huru hithörande förhållanden utvecklas, tror jag, att vi från svenska folket skulle få det svaret: bör icke riksdagen kunna finna några åtgärder för lösande av denna fråga? Sockret är nu så billigt, så något missnöje skulle nog ej förljudas även om priset skulle stiga något öre pr kg. eller om det ej skulle sjunka ytterligare, om därmed sockerbetsodlingen skulle kunna upprätthållas här i landet. Jag tror, att ett svar i den riktningen skulle bli så tydligt och klart, att riksdagen skulle finna det vara en stor angelägenhet att få en lösning på denna fråga.

Förutom vad jag nu berört vill jag även uppehålla mig vid en annan punkt i statsverkspropositionen, som sammanhänger med jordbruksnäringen. Det är förslaget, om borttagande av tullen på frukt från januari månad fram till den tid under sommaren, då den svenska frukten föres i marknaden. Samtidigt som detta förslag framlättes äskas det anslag till organisation av den svenska fruktförsäljningen. Jag undrar, om de svenska fruktodlarna skola bli så förtjusta över vad man här ger med den ena handen men tar tillbaka mångdubbelt med den andra.

Under senare år har fruktodlingen även inriktats på odling av frukter, lämpliga för konsumtion först under vintern. Men om nu den utländska frukten tillåtes fritt inkomma redan i januari månad, skulle ju denna odling vara omöjliggjord. Det är ju inte bara jordbrukare, som äro fruktodlare, och skulle träffas härav, utan även andra, ty fruktodlingen har glädjande nog under senare år vunnit allt större spridning. Den utövas ju numera inte blott av större och mindre lantbrukare utan även av egnahemsägare såväl på landet som i villasamhällen. Genom den nu föreslagna åtgärden skulle man visserligen visa, att man vill understödja odlingen, men på samma gång undergräver man densamma. Tager man nu bort tullen på frukt det år, då vi verkligen erhålla någon svensk frukt, redan i januari månad, ja, då skulle säkerligen därmed ett rätt stort grundskott vara riktat mot den svenska fruktodlingen.

Uti statsverkspropositionen bebådas även en proposition om höjning från 25 till 30 procent av automobilskattemedel till det direkta vägunderhållet. Automobilskatten infördes ju för att lämna bidrag till vägnas underhåll och istandsättande. Automobiltrafiken är nu den trafik, som till största delen nyttjar de svenska vägarna och därför är det ju riktigt, att automobilerna i tillräcklig utsträckning deltaga i kostnaderna såväl för byggande och förbättrande som även för underhåll av vägarna. Från lantmännens sida har, sedan automobilskatten infördes, alltid yrkats på, att större andel än vad som

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

från resp. regeringar föreslagits skulle anvisas till det verkliga vägunderhållet. Ett skäl härför har ju varit att automobiltrafiken ökat i raskare tempo än vad som beräknats, och i samband därmed har även kostnaderna för underhållet ökat i ungefär samma proportion. De fattade besluten om dessa medels fördelning ha emellertid icke kunnat ändras — åtminstone icke oftare än varje år. Detta har varit orsaken till, att automobilernas bidrag till vägunderhållet blivit väl lågt, och att man önskat en större andel av automobilskattemedlen till detsamma. Vägskatterna jämte åtskilliga andra skatter förorsaka ju, att de skattskyldiga ute på landsbygden känna sig ganska skattetyngda. 30 öre på vägfyrk motsvara ju för jordbruksfastighet ungefär 5 kronor per bevillningskrona. Detta bara till vägväsendet, d. v. s. ungefär samma skatt, som utgår såsom kommunalskatt i Stockholms stad. Landsbygds-kommunerna ha sedan förutom kommunalskatt särskild landstingsskatt, varför skatterna för många bli betungande. Genom att nu taga en större del av bilskattemedlen till förbättring av vägarna minskar man inte denna skattetunga utan snarare skärper den. Av den landsbygden tillkommande andelen av de 42 miljoner, som nu för nästa budgetår beräknas inflyta i automobilskatt, skulle enligt regeringens i statsverkspropositionen uttalade mening 30 % utgå till det verkliga underhållet. Återstoden skulle sedan användas till förbättringar och till byggande av vägar. Men med anvisandet av dessa senare medel följer ju i regel de bestämmelserna, att vägdistrikten själva skola bidraga med $\frac{1}{3}$ av kostnaderna. På detta sätt stegras ju vägdistriktens och de skattskyldigas kostnader för vägväsendet. Det är ej blott så, att de få högre bidrag till vägunderhållet, utan de få även lämna större bidrag till nybyggnader. Om procenttalet till det direkta vägunderhållet i någon mån skulle ökas, t. ex. med ytterligare 5 %, skulle det ändock utgöra en ganska obetydlig del av de bilskattemedel, som tillfalla landsbygden, och största delen komme även sedan nybyggnader och förbättringar av vägarna till godo, och i en utsträckning, att det borde vara tillräckligt att för närvarande tillgodose detta ändamål. Vårt vägväsende skulle under det året ändå avsevärt kunna förbättras såväl vad beträffar nybyggnader som omläggning av vägar. Jag vill därför göra den hemställan till regeringen, om den ej skulle vilja taga under övervägande, huruvida icke en större procent av dessa medel kunna lämnas till det verkliga vägunderhållet.

Som helhet skulle man ju sedan kunna säga om statsverkspropositionen, att den i stort sett verkar i utjämnande riktning. Visserligen återfinnes ej där så mycket av det, som utlovades under valrörelsen, men trots detta eller kanske snarare till följd därav har den mottagits med förståelse även utanför regeringens egen krets. En sådan utjämnande politik är nog den, som bäst motsvarar läget för närvarande i vårt land. Jag tror även att svenska folket befinner sig bäst av en sådan politik, och de vallöften, som utlovades om dränering av de politiska träskmarkerna, få nog förverkligas på så sätt, att avlopps-dikena i dessa träskmarker riktas mot den politiska strömfåran. Det går icke att rida mot strömmen, vilken regering som än sitter.

Herr Möller, den förste talaren i dag, försökte att analysera och konstatera regeringens färg, det har han ju gjort många gånger under de år, som jag varit i riksdagen, då han stått på denna plats i egenskap av oppositionstalare. När jag nu hörde honom, måste jag säga mig: vad är det för mening med denna analys? Och, för övrigt, skilde sig herr Möllers förslag under den tid, han satt i regeringen, så särdeles mycket från de förslag, som i dag ligga på kamrarnas bord? Jag tror för övrigt, att den politik, som regeringen nu för, är den enda, som är möjlig, och vad mera är, herr talman, den enda, som är populär.

Herr Enhörning: Herr talman, mina herrar! Under förlidet år har den föregående regeringen lämnat koncession till tvenne bolag å avverkning av sågtimmer, varav den ena till Kalix träindustrier under 15 år från 1927, varvid domänstyrelsen förbinder sig utstämpla och försälja från kronans skogar inom Norrbottens län fr. o. m. Luleälvens vattensystem samt norr och öster därom en årlig virkeskvantitet, som kan lämna 1,700,000 toppmätta cylinderkubikfot sågtimmer, varav högst 425,000 kubikfot grantimmer, samt dessutom c:a 900,000 flottningskubikfot massaved av furu och gran, därav högst 450,000 flottningskubikfot gran. Sågtimret skall under de första tio åren hålla 6½ cylinderkubikfot och sedan 6 cylinderkubikfot.

Statsverkspropositionen.
(Forts.)

Det är således ett mycket grovt timmerparti, som årligen skall utstämplas, och säkerligen kommer det att bliva mycket svårt för staten att hålla denna grova medelkubikfot per sågtimmer, och för att möjliggöra detta måste jägmästarepersonalen söka upp de grövsta skogsbestånden eller också utstämpla så gott som utslutande grövre timmerskog, kvarlämnande dimensioner därunder och därigenom »trasa sönder skogsbestånden», som man brukar uttrycka sig om en opraktisk avverkning. Helt visst måste alla kronans skogar norr och öster om Luleälv genomgås för att möjliggöra för domänstyrelsen att fullfölja detta kontrakt.

Det har uppgivits, att regeringen själv tog hand om denna uppgörelse och helt enkelt avkopplade domänstyrelsen, till vilken kontraktet överlämnades för underteckning av båda parter och med instruktion att fullfölja detsamma å statens vägnar.

Det andra kontraktet har uppgjorts med ett trävarubolag i Töre, och om det har jag hört, att det skall gälla fem år och att medelkubikfoten skall vara minst 6 cylinderkubikfot och priset 3 öre högre än Kalixbolagets. Kvantiteten av det försålda virket är mig obekant. Vad som i detta fall är ägnat att förvåna är, att de egentliga ägarna till detta bolag äro danskar. När det finnes så många trävarubolag i Norrland, som under långa tider varit kunder till kronans utstämplingar, så synes det mig mer än förvånansvärt, för att icke begagna ett starkare uttryck, att svenska staten skall lämna koncessioner å skog åt utlänningar — företrädde av svenskar — till lägre priser än vad svenska sågverken få betala.

Det sågtimmer, som staten förlidet år levererade till Kalixindustrien, lär ha kostat 40 å 44 öre per cylinderkubikfot fritt vid sågverket, motsvarande 30 öre per flottningskubikfot, varav åtgå c:a 330 per standard, vadan alltså råvaran skulle uppgå till högst c:a kronor 100 per standard fritt sågverket. Då det levererade timret — såväl rot som toppstock — skall hålla 6½ cylinderkubikfot till Kalix och 6 cylinderkubikfot till Törebolaget, vilket måste anses vara mycket grova medeldimensioner, så är ju klart, att endast de grövre träden måste tillgripas uti skogsbestånden, om kronan skall kunna fullgöra sina leveranser till dessa båda bolag.

Jag känner ett annat trävarubolag, som samma år eller hösten 1927 köpte utstämplingar på kronoskogsauktioner inom samma ådalar, vilka lämnade c:a 155,000 timmer hållande 6 cylinderkubikfot per timmer och kostade fritt nedflottat till bommarna vid kusten i Norrbotten, 55 öre per cylinderkubikfot. Skillnaden är alltså 11 öre per cylinderkubikfot mellan vad Kalixindustrien betalat enligt kontraktet och priserna på s. k. kronoskogsauktioner hösten 1927, motsvarande minst kr. 25 per standrad till Kalixindustriens fördel, vartill man får lägga den fördel, som ligger däri, »att timret skall vara friskt och att timmer, som 'beräknas' vara behäftat med röta, tjur- och törebildningar, blåyta och brandryror, synliga sprickor och andra uppenbara felaktigheter skall, vid uppskattningen av utbyte, nedsättas på längd eller diameter i förhållande till skadans inverkan på normala sågutbytet ur stocken». Denna bestämmelse

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

är i enlighet med kontraktet och innebär för köparen, med den vaga formuleringen »beräknas vara behäftat», givetvis en mycket stor fördel, vilken utan tvivel förbilligar den sågade varan med minst 5 kronor per standard, vartill kommer, att de grova timmerdimensionerna förbilliga tillverkningen även högst betydligt, säkerligen minst 10 kronor per standard, för att nu icke tala om den höga kvalitet, den sågade varan måste komma att representera, och varigenom denna produktion blir eftersökt och synnerligen lätt att realisera. Företaget har alltså billigare råvara och dessutom fördelen att sakna gammal skuldbelastning. Anläggningarna äro förvärvade för en ytterst ringa köpeskillning, 10 à 15 % av verkliga värdet, och dessutom har man billiga pengar från staten m. fl. fördelar. Helt annorlunda förhåller det sig med köp av s. k. kronoutstämplingar på rot, varvid det är köparens risk, huru skadade träden befinnas efter »fällningen». Även om ett träd vid närmare undersökning före fällningen befines vara ett fullständigt vrakträd, åligger det dock köparen att på egen bekostnad nedfälla och avkvista detsamma.

Det till Kalixbolaget för 1927 överlämnade virket har beträffande sågtimmer hållit en medelkubik av 6.9 toppmätta cylinderkubikfot, under det att medeltalet av det på rot vid auktionerna försålda virket utgjorde för ifrågasvarande tvenne distrikt en medelkubik av 5.83 toppmätta cylinderkubikfot. Bolaget har sålunda erhållit ett mycket mera värdefullt timmer än medeltalet vid de domänstyrelsens övriga virkesförsäljningar, vilka ligga till grund för ovannämnda prisjämförelser. Kalixindustrien kommer alltså att erhålla en stor vinstmarginal och sålunda i sin mån öva inflytande på Norrlands exportpriser å sågade trävaror, ty ett så billigt pris som det, man vid denna tillverkning kan uppnå, skulle innebära fullständig ruin för andra träexportörer. Det beror nu på, huru denna försäljningspolitik skötes, om det uti ledningen för försäljningarna finnes fackkunskap och klokskap, som kan bedöma marknadsläget, specifikationerna etc. Norrlands övriga träexport måste i högsta grad influeras därav.

Nu hava representanter för den nedlagda finska sågen i Seskarö gjort framställning om en mångårig utstämpling för möjliggörande av sågverksdriftens upptagande och, enligt vad jag sett av tidningarna, uppvakttat regeringen för detta måls ernående. Vidare har försports, att intressenterna uti Jämtösunds sågverk i Råneå socken ävensom ett konsortium i Byske socken göra anspråk på koncessioner i likhet med Kalixintresset.

Under de senare årtiondena och även under de sista åren hava sågar nedlagts även på Seskarö och i alla städer från Haparanda till Gävle — varav icke mindre än 6 i Sundsvalls distrikt under kristiden — av vilka dock en del efter några år åter igångsatts på enskilt initiativ. Alltså hava ett stort antal sågar efter den norrländska kusten nedlagts under senare årtionden, men aldrig har därför framställts anspråk på koncessioner å träd från kronans skogar för uppehållande av deras drift till billigare pris än vad andra sågverksägare få betala å s. k. kronoauktionerna.

Om arbetslöshet, som bör avhjälpas, förefinnes, så synes det mig, att den då sittande regeringen borde ha tänkt på att avhjälpa den på annat sätt.

Jag måste alltså förutsätta, att den nuvarande regeringen icke följer den förutvarandes exempel och beviljar flera skogskoncessioner, alldenstund sågverksägarna efter den norrländska kusten sedan årtionden äro vana att köpa kronostämplingar, även från Norrbotten, för att förbättra assortimentet av sin egen timmerfångst och därigenom göra sin egen produktion av sågade varor mer attraktiv för sina köpare. Sågverksindustrin beklagar i högsta grad, att den föregående regeringen lämnat dessa koncessioner, vilket kommer att i hög grad försvåra för trävarubolagen att lämna sina avnämare uti de olika importländerna de specifikationer, de äro vana att erhålla från olika skeppningsdi-

strikt, och förutsätter därjämte, att vad framdeles utstämplas å kronoskogar i Norrbotten kommer att försäljas till analoga priser, som kronan betingar av Kalix- och Törebolagen.

Orsaken till redan beviljade och påtänkta koncessioner skulle vara stävjande av arbetslösheten. Det har länge varit ett mycket stort önskemål för Haparanda stad att få en hamn, där de s. k. Stockholmsbåtarna kunna lossa sina varor. Dessa hava förut kunnat gå upp till Salmis — beläget c:a 1 mil från Haparanda — varest i gamla tider fanns ett sågverk. Nu synes det mig, att detta önskemål borde hava realiserats i stället för att slå in på skogskoncessioner för arbetslöshetens bekämpande. Även om staten tillsammans med Haparanda stad fått vidkännas betydliga kontanta utlägg, hade det dock varit lyckligare än att bevilja dessa skogskoncessioner.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Redan den förste talaren här under remissdebatten gav sitt erkännande åt socialministerns vackra uppslag rörande arbetsfredsdelegationens inkallande förra hösten, ett erkännande, som för visso är uttryck för en mycket allmän stämning både bland arbetare och arbetsgivare. Arbetarna vänta sig naturligtvis inga underverk — klokt nog — av denna diskussion och dess fortsättande. Jag förstår inte riktigt, varifrån herr Winberg fått sina upplysningar rörande tendensen inom arbetarklassen att helt omlägga sina framgångsmetoder. Den uppfattningen är han nog tämligen ensam om. Däremot skulle det nog säkerligen både inom arbetarklassen och inom arbetsgivarlägret mottagas med den allra största förstämning, om detta socialministerns uppslag skulle rinna alldeles ut i sanden.

Det finns visserligen en anledning just nu att påtala den risken. Man skulle kunna säga, att socialministern redan för tio år sedan i egenskap av ledamot i andra kammaren på ett verksamt sätt inledde den aktion, som har väckt så stor uppmärksamhet under sista tiden. Denna inledande aktion har verkligen runnit eller hotar att rinna ut i sanden, inte minst tack vare den ställning, som den regering, i vilken socialministern nu sitter, intagit i statsverkspropositionen till det uppslag, som då gavs. Regeringen tycks totalt ha mist allt intresse för denna sak, och just därför skulle man ju kunna säga, att nog fälles det stora och vackra ord, nog kunna diskussioner komma till stånd och nog kunna förhoppningar uttalas, men när någonting skall göras, ja, då är man intresserad för andra saker.

Både under och efter arbetsfredskonferensen uttalades det som en oefftergivlig förutsättning för att det överhuvud taget skulle kunna bli någon bättre samverkan i näringslivet mellan arbetare och arbetsgivare, att större ekonomisk insikt, högre ekonomisk bildning var nödvändig bland arbetarklassen. Det underströks av socialministern under arbetsfredskonferensen, och det har understrukits efteråt inte bara av ett flertal arbetare utan även av ett flertal arbetsledare och arbetsgivare, som med intresse ha tagit del av detta uppslag och givit sin anslutning för dess fullföljande.

Det är, som sagt, nu tio år, sedan dåvarande representanten i andra kammaren herr Lübeck med instämmande av herr Knut Kjellberg och nuvarande representanten i denna kammare herr Wilhelm Björek framförde detta uppslag i andra kammaren. Han påvisade i sin utomordentligt välskrivna motion, att det var oundgängligen nödvändigt för det svenska näringslivet att se till, att denna ekonomiska upplysning med det snaraste kom till stånd, och han hade då glädjen att se, att riksdagen oberoende av partier precis som nu slöt upp kring hans uppslag. Mätte det emellertid inte gå nu som då med fortsättningen. Denna motion innebar riktlinjer för en allmänfolklig upplysning i ekonomiska och näringsorganisatoriska ämnen. Riksdagen anslöt sig till den på alla punkter. Riksdagen hänvisade till vad Arbetarnas bildningsförbund redan då ut-

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

rättat i denna fråga i samband med sin studiecirkelverksamhet, ävensom vad man därvidlag gjort inom nykterhetsorganisationerna. Riksdagen fann emellertid, att detta var alldeles för litet. Detta arbete skulle man ta vara på och stödja det kraftigt genom statsmakternas ingripande. Men å andra sidan var det också nödvändigt, att det för lärarkåren — även folkskollärarkåren — bleve anordnat sådana kurser i ekonomiska ämnen, att de på grundval av således erhållna bättre praktiska ekonomiska insikter kunde redan på skolstadiet hjälpa till med grundläggandet av en ekonomiskt bättre bildning för vårt svenska folk i dess bredare lager. Slutligen förklarade riksdagen, att den utredningskommitté, som skulle taga hand om det frivilliga folkbildningsarbetet och förslagen till dess omläggning, också borde taga hand om den här saken. Den kommittén hade till ordförande nuvarande ecklesiastikministern, som i en personlig utformning av kommitténs förslag även tog ståndpunkt till denna fråga år 1923. Då var han mycket intresserad därav. Hela kommittén var överens om att denna fråga borde lösas och till och med lösas oberoende av omorganisationsförslaget i dess helhet. Den kommittén liksom nuvarande ecklesiastikministern hade den tiden respekt för riksdagens tydligt och klart uttalade önskemål, och man skulle ju kunna tycka, att den regering, i vilken både motionären i andra kammaren 1920 och ordföranden i folkbildningssakkunniga sitta som representanter, icke skulle på sätt som nu sker rent av sumpas detta viktiga ärende.

Nuvarande ecklesiastikministern kan inte försvara sig gentemot denna sin nu tydligt ådagalagda brist på intresse för frågan genom att hänvisa till sin reservation i folkbildningskommitténs utlåtande. I denna reservation förklarar han visserligen, att folkbiblioteken böra gå före det övriga i omorganisationsförslaget, såvida inte det hela kan tagas på en gång. I överensstämmelse därmed har han nu framlagt en antydning om en blivande proposition, där han emellertid för folkbibliotekens omläggning tydligen ämnar nöja sig med hälften av det belopp, som han för detta ändamål ansåg nödvändigt 1923. Men, som sagt, den reservationen skyddar honom inte på just denna speciella punkt, ty i sin egen personliga formulering, när det gällde detta herr Lübecks uppslag, säger han tydligen ifrån, att vad kommittén i detta hänseende föreslår kan lösas oberoende av varje annan del av omorganisationsförslaget, och han anvisar, hur det skall ske, tills riksdagen kan hinna taga upp omorganisationsförslaget i dess helhet.

Jag håller mig således till den nuvarande ecklesiastikministerns eget utlåtande och egna utfästelser år 1923, då jag anser mig kunna framställa den anmärkningen mot den sittande regeringen och speciellt mot dess ecklesiastikminister, att den nu har förlorat intresset för lösningen av en väsentlig del av denna viktiga fråga, livsfrågan, såvitt man kan se, i socialministerns speciella politik, som väckt sådan anklang runt om i hela landet och i alla samhällskretsar. Hur den saken närmare skall kunna förklaras är svårt att se. Men en sak ser man, och det är, att den organisation, Arbetarnas bildningsförbund, vilken fick så starka och varma erkännanden av riksdagen 1920 för sina banbrytande insatser, har fortsatt, trots att den icke fått något stöd från statsmakternas sida, att på detta område utvidga sina insatser och trots stora ekonomiska svårigheter fortsätter att utvidga dem på ett sådant sätt, att det står i nära samband med folkbildningssakkunnigas förslag. De ha tagit ad notam den utväg, som de folkbildningssakkunniga anvisade i form av kvalificerade studiecirkelarbetet för uppfostrande av ledare i det folkliga studiecirkelarbetet för denna ekonomiska upplysning.

I fjol förelåg en motion, att just sådana studiecirkelar skulle kunna erhålla anslag. Men inte ens denna sak har i år tagits upp i den kungl. propositionen. När man då vidare betänker, att Arbetarnas bildningsförbund inte hos eckle-

siastikministern vunnit anklang för sin billiga anhållan om ökat anslag för sina dryga expeditions- och organisationskostnader med ett så blygsamt belopp som 3,000 kronor, kan man icke undgå att fråga sig: Är det verkligen möjligt, att vi här återfinna ett uttryck för den avoghet mot Arbetarnas bildningsförbund, som den nuvarande ecklesiastikministern har ådagalagt två år å rad vid behandlingen av åttonde huvudtiteln i andra kammaren, grundad på ett övergrepp i ett politiskt uttalande av en föreläsare vid en av Arbetarnas bildningsförbunds kurser, ett uttalande, som Arbetarnas bildningsförbunds centralbyrå klart och bestämt tagit avstånd ifrån? Är det möjligt, att ecklesiastikministern på grundval av denna fast rotade avoghet mot Arbetarnas bildningsförbund kan finna sig föranlåten att alldeles lämna åt sidan en sak, som kostar så litet, att den inte har någon betydelse för statens finanser, men som har såsom en huvudpunkt framskjutits just i en av de viktigaste sociala diskussioner, som vi haft under de senaste åren? Man skulle inte gärna vilja tro det. Vet herrarna, vad den kostnaden belöper sig till som ecklesiastikministern på det sättet dragit sig för? Jo, den är 56,000 kronor. Det är icke fullt samma summa, som går åt för anordnande av liknande kurser i alkoholfrågan. Riksdagen har ansett, att alkoholfrågan är så viktig, att man kan offra 60,000 kronor på sådana kurser, som folkbildningssakkunniga med nuvarande ecklesiastikministern i spetsen ha ansett ytterligt nödvändiga för de bredare lagrens bland det svenska folket ekonomiska fostran. Denna företeelse är verkligen ur folkbildningsarbetets synpunkt synnerligen anmärkningsvärd.

I den arbetsfredsdiskussion, som uppstått efter konferensen i höstas, har både från arbetarhåll och från arbetsgivar- och arbetsledarhåll — senast av direktör Egrell vid en diskussion på Folkets hus för ett par dagar sedan — med skärpa framhållits den stora vådan av att arbetarna inte visa något större intresse för yrkesutbildningen. Ja, det är så sant som det är sagt, men jag vill fästa uppmärksamheten på, att i beslutet om den skolreform, som vi fingo 1927, sådan den nu är, fanns också ett på initiativ av socialdemokratiska motionärer bifallet krav om utredning för ordnande av en praktisk undervisning på ungdomsstadiet i mellanskolan, således av den art, att sugningen till de teoretiska yrkena skulle undvikas och just yrkesutbildningen komma till heders genom det intresse för sådan utbildning, som genom en sådan skola kunna väckas. Riksdagen var också så pass intresserad, att den beslöt en skrivelse i den frågan. Av allt, som förekommit i skolfrågan sedan 1927, är detta den enda viktiga punkten, i vilken vi ännu icke sett någon utredning. Nu vet jag, att en utredning i detta hänseende verkligen förberedes genom en synnerligen nitisk och intresserad person. Det är jag glad över, och jag vill hoppas, att denna utredning vinner beaktande av den sittande regeringen, som är eller åtminstone anser sig vara särskilt representativ för svenska näringsintressen, så att inte den utredningen som så mycket annat drar ut på tiden, även om ecklesiastikministern inte precis skulle ha så stort intresse för den saken heller.

Det är förresten rätt egendomligt att se, när det gällt denna skolreform, hurusom just på den punkt, som alla lade vikt på vid diskussionen, nämligen effektiviteten av undervisningen, det statsråd, som närmast haft att svara för beslutets genomförande, varit fullkomligt ligkiltigt i en avgörande punkt. Redan under förra riksdagen påpekade jag, att samtliga debattörer i skolfrågan, både på majoritetens och på minoritetens sida, ansågo, att det alla nödvändigaste för undervisningens effektivitet i alla skolformer var självverksamhet i arbetet, och från alla håll har det poängterats, att denna självverksamhet i arbetet förutsatte bättre biblioteksförhållanden. Det sätt, varpå förre ecklesiastikministern handhade den frågan, gav mig anledning säga, att man därom kunde använda så starka ord, som att det såg ut som sabo-

Statsverkspro-
positionen.
(Fortis.)

tage. Ecklesiastikministern anförde i sitt försvar, att det var ett för hårt uttalande på grund av vissa skäl, som den nuvarande ecklesiastikministern *icke* kan anföra i samma fråga, då han i stort sett låtit den undergå alldeles samma behandling som sin företrädare. Det gällde biblioteksanslaget. Nu kan den nuvarande ecklesiastikministern säga: Ja, jag har dock i överensstämmelse med den reservation, som talaren fick till stånd i statsutskottet genom sin motion, gått till mötes så långt, att jag föreslagit beviljandet av en summa, varigenom bibliotekarierna icke skola få sina arvoden minskade. För allt i världen, det är ju mycket tacknämligt. Bibliotekarierna få vara tacksamma för litet. Men jag undrar, om den nuvarande ecklesiastikministern inte har läst den läroverksstadga, som utfärdades i september 1928 av hans företrädare? Han hänvisar till den i propositionen, men det ser ut som om han inte sett efter vad som står i den. När jag påpekade för hans företrädare, att bibliotekarierna vid läroverken fått mera arbete utan att ha fått högre ersättning, svarade han: Vi måste först skaffa böcker, så att de verkligen få mera arbete. Nå, nu ha de fått det. Men dessutom är att märka, att på den tiden fanns det ingen instruktion för läroverksbibliotekarierna. I läroverksstadgan av 1928 finnes däremot en instruktion, som ålägger läroverksbibliotekarierna, inte dubbelt, utan tredubbelt och mångdubbelt det arbete de haft förut, men dessa läroverkslärare få inte någon ökning i sitt arvode, ehuru de också enligt alla uttalanden vid skoldiskussionen ha ett synnerligen maktpåliggande uppdrag. Äro de då grovt överbetalda förut? Det finnes inga vaktmästarsysslor här i Sverige, som äro så lågt betalda som läroverksbibliotekarietjänsterna, även när dessa äro som bäst betalda. Det finnes inga läroanstalter under statens hägn här i landet, där folk på liknade poster äro ens tillnärmelsevis så uselt avlönade som läroverksbibliotekarierna. Ecklesiastikministern anför, att lönen uppgår till mellan 100 och 400 kronor för de 75 bibliotekarier det är fråga om. Hur många av de 75 ha 400 kronor? Det är fyra stycken. Hur är det med bibliotekarielönerna på annat håll i skolorna? Bibliotekarier vid dubbelseminarier ha 900 kronor, vid enkel-seminarier 500 kronor i arvode. Vid de kommunala flickskolorna, den skol-form, som riksdagen beslöt i fjol, äro bibliotekariernas löner satta till 350 kronor, där inga parallellavdelningar finnas, och 450 kronor, där parallellavdelningar finnas. Således få inte ens bibliotekarierna vid de största läroverksbiblioteken så mycket i lön som bibliotekarierna vid de kommunala flickskolorna. I genomsnitt skulle det bli 200 kronor i avlöning för detta nu mångdubblade arbete åt de 106 bibliotekarier det nu är fråga om, och av dessa 75 bibliotekarier, som hittills haft avlöning, ha 45 haft 200 kronor och därunder, d. v. s. inte hälften av vad bibliotekarierna vid de kommunala flickskolorna förra året beviljades såsom anständigt arvode.

Vad har ecklesiastikministern haft för skäl till att på det sättet miss-handla en del av Sveriges lärarkår, läroverksbibliotekarierna? Såvitt jag kan se inte något annat skäl, än att denna del av kåren har haft de allra orimligaste lönerna för sitt arbete redan som det har varit förut. Nu, sedan de genom instruktionen fått i så hög grad ökat arbete, äro förhållandena naturligtvis ännu sämre. Jag anser dock, att även om läroverkslärarna, de som i detta fall ha det sämst ställt, inte kunna sätta någon makt bakom sina anspråk, böra de dock behandlas något bättre. Ecklesiastikministern kan möjligen säga: Ja, men jag har ju sagt, att denna misshandlade kår skall få sina löner reglerade *i framtiden* och att jag inte kan gå in på skolöverstyrelsens löneregreringsförslag, som ju skulle ha ökat utgifterna utöver vad jag nu föreslagit med något över 50,000 kronor. Men då den nuvarande ecklesiastikministern ändå haft det sinne för rättvisa, att han föreslagit en tillfällig löneförbättring för andra lärargrupper, som dock givetvis ha det be-

tydligt bättre ställt än läroverksbibliotekarierna, så får jag säga, att det väl borde legat nära till hands att föreslå åtminstone någon tillfällig förbättring här också, i samband med det ökade arbete, som nu är pålagt dess bibliotekarier. Ja, det kunde icke bli så mycket. Men låt oss säga, att ecklesiastikministern givit bara hälften av vad skolöverstyrelsen hade begärt. Det skulle blivit en ökning utöver vad han nu föreslagit med 16,000 å 17,000 kronor. Detta skulle ha betytt 130 å 140 kronor i genomsnitt för varje läroverksbibliotekarie. Ja, herr statsråd, för mig och för herr statsrådet betyder naturligtvis en sådan summa ganska litet, särskilt när vi tänka på riksdagsarvodet, som vi ha till våra andra inkomster, men jag är övertygad, med den känedom jag har om läroverkslärarnas ställning, att denna summa ändå skulle ha betytt något för dessa bibliotekarier. Även om en hel del av dem befinna sig i den ekonomiska situationen, att en sådan ökning icke skulle betyda så värst mycket för dem, så vill jag ändå fästa uppmärksamheten på vad det betyder i fråga om arbetsglädjen, att samtidigt som man får sin arbetsbörd flerdubblad, så blir man, trots att man har den lägsta avlöning, som förekommer i lärarkåren, icke ihågkommen ens med en tillfällig löneförbättring till dess lönereglering kan ske.

Det är nu dessa småsaker i statsverkspropositionen jag velat fästa uppmärksamheten på. Dels råder det här en motsättning mellan å ena sidan regeringens och speciellt socialministerns ådagalagda goda vilja i fråga om det allmänna folkbildningsarbetet, just när det gäller den ekonomiska upplysningen, som ecklesiastikministern själv 1923 ansåg så viktig, att den punkten borde upptagas framför alla andra, och statsverkspropositionen å den andra, dels är detta sätt att behandla läroverksbibliotekarierna, som, om det i fjol inte kunde försvaras, men dock förklaras, nu absolut oförklarligt.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! När man skall yttra sig vid ett tillfälle som detta, kan det inte undvikas, att man kommer att beröra samma frågor, som behandlats av föregående talare. En av de frågor, som har uppmärksammats under dagens debatter, har ju varit sockerfrågan, och det torde kanske vara att förvänta, när jag nu tillåtit mig att begära ordet, att även jag kommer att något beröra detta spörsmål. Jag vill då först och främst uttala min tillfredsställelse över att regeringen på ett så tidigt stadium, som skett, uppmärksammat denna fråga och att vi fått den på riksdagens bord redan en av de första dagarna. Det är nämligen av utomordentligt stor betydelse, att denna fråga, vilken lösning den nu än får, blir avgjord så tidigt som möjligt.

Herr Möller, den förste som yttrade sig angående denna fråga, ville på den samma anlägga den synpunkten, att det här gällde en intressekonflikt mellan norrlandsbönder och skånebönder. Jag vill hoppas och tro, att riksdagen inte skall se så enkelt på detta spörsmål utan se det från hela landets synpunkt, ty det är väl på det sättet den har beaktats och synats och framhållits här i landet vid tidigare tillfällen. Det är väl i alla fall så, att sockerbetsodlingen uppmärksammats hos oss under stöd från statsmakternas sida. Det började ju under ganska blygsamma förhållanden, och efter hand som utvecklingen gick i den riktningen, att det blev möjligt att få fram en större produktion och en större industri på detta område, så stöddes såväl jordbruket som industrien från statsmakternas sida undan för undan. På detta sätt ha ju stora kapital blivit bundna, först och främst i skötseln av ett intensivt jordbruk, som givetvis, om det skulle förändras till extensivt, komme att högst betydligt förenklas. Mycket kapital, som nu är bundet i denna näring och som man nu försöker att göra räntebärande, skulle ju i så fall bli tämligen värdelöst. Man skulle inte ha möjlighet att lägga om produktionen på ett sådant sätt, att

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

man kunde dra någon nytta av det kapital, som är investerat i detta intensiva jordbruks skötsel. Samma förhållande torde råda beträffande industrien på detta område. Där äro stora kapital och mycken arbetskraft bundna, för vilken senare man endast med svårighet skulle få användning, om icke sockerindustrien kan upprätthållas.

Under krisåren fick man väl ändå en ingående erfarenhet av vad det ägde för betydelse för vårt land, att vi hade vår livsmedelsproduktion på alla områden så högt uppdriven som möjligt, och det torde väl ännu vara kvar i vars och ens minne, vilka stora ekonomiska fördelar vi hade just av att vår sockerproduktion då var så pass uppdriven som den var. Det var inte tal om då att spela ut den ena landsändan mot den andra på det sättet, som man försöker göra nu, utan då tror jag, att man gärna ville betrakta hela landet som ett gemensamt folkhushåll. Då hörde man inte av att de sydligare delarna på något sätt skulle vara avkopplade, och jag tror, att det alltid är lyckligast och bäst, om man kan se de olika landsdelarna som ett gemensamt helt.

Man kan ju fråga sig, varför förhållandena nu gestalta sig så ogynnsamt som för närvarande är fallet. Om man ser frågan litet grand i stort, så torde väl orsaken ligga i följande. Under krigsåren måste ju Europa inrikta sig på att producera de allra nödvändigaste livsförnödenheterna, framför allt då spannmål. Detta utgjorde naturligtvis en anledning för de rorsockerproducerande länderna att öka sin produktion, som också högst väsentligt drevs i höjden, och de fingo ju under dessa år avsättning för sitt överskott inte minst här i Europa. När man sedan kom i normala gängor igen, så är det ju tydligt, att det överskott, som framproducerats under dessa krisår, måste finna någon avsättning, och det är kanske just nu vi ha de starkaste känningarna av den omläggning, som då gjordes. Emellertid är det ju inte säkert, att produktionsförhållandena äro så pass gynnsamma, att man kan tänka sig, att produktionen kommer att fortgå i samma ökade tempo som hittills. Enligt den världsstatistik, som finnes, ökar sockerkonsumtionen årligen undan för undan, och i den mån de ekonomiska förhållandena förbättras, torde det vara utsikt till att denna ökning kommer att fortsätta. Det torde sålunda finnas anledning att se saken på det sättet, att den onaturligt låga prisnivå, på vilken vi nu befinna oss, icke kommer att bli bestående. Det kan väl då inte vara klokt av ett land som vårt att uppge striden nu, så att produktionen kommer att gå tillbaka, utan det torde väl vara allt skäl att driva den försiktiga politik, som ligger i, att man håller produktionen uppe inom landet. Den politiken föres av andra europeiska länder, och vi torde väl icke ha anledning att se saken på annat sätt än dessa länder. Jag vill därför uttala den förhoppningen, att riksdagen i sin helhet här skall finna anledning att stödja den politik, som regeringen här slagit in på.

Jag skall sedan tillåta mig att något beröra den budget, som har framlagts och som har kritiserats av åtskilliga talare. Man har här velat antyda, att regeringen vid framläggandet av statsverkspropositionen alltför mycket tillgodosett lättnader i de direkta skatterna och icke tillgodosett lättnader i de indirekta pålagorna. Under kristiden kunde det ju inte undvikas, att stegringar skedde såväl i de indirekta som i de direkta skatterna, och förutvarande regeringar och riksdagar ha ju sedan, när vi återvände till mera normala förhållanden, försökt gå tillbaka till mera normala siffror även när det gällt skattesatserna. Man har då under de senare åren följt den politiken, att man försökt sammanjämka de olika intressena, och följden av detta har blivit, att det tagits ungefär lika stora belopp på de direkta och de indirekta skatterna. Om man skulle göra någon erinran mot det förslag, som nu föreligger, så finnes det, såvitt jag kan utläsa av statsverkspropositionen, en anledning till anmärkning mot regeringen på detta område, men den ligger ingalunda så till, att re-

geringen skulle tagit för mycket från de direkta skatterna och för litet från de indirekta, utan snarare tvärtom. Man föreslår ju en sänkning i den direkta beskattningen med 10 enheter, och detta belopp utgör ju, efter den beskattningssumma vi ha att räkna med, 9 miljoner. Om vi sedan övergå till att sammanräkna de belopp, som skulle innebära lättnad i de indirekta pålagorna, så ha vi ju först och främst godstaxorna vid statens järnvägar, vilka ju skola sänkas med ett belopp, som per år skulle utgöra 7 miljoner, men då sänkningen icke beräknas träda i kraft förrän den 1 januari 1930, så gör det för föreliggande budget endast $3\frac{1}{2}$ miljoner. Nedsättningen i godstaxorna får ju anses innebära en lättnad för näringslivet och för konsumenterna genom förbilligande av varorna. Sockerskattens nedsättning eller borttagande skulle ju per år göra $8\frac{1}{2}$ miljoner, men på grund av vissa skatteuppbördsförhållanden beräknas beloppet för budgeten utgöra 7 miljoner. Sedan kommer fruktullens nedsättning, som ju beräknas göra 3 miljoner och som väl får anses innebära en direkt lättnad för konsumenterna, visserligen på bekostnad av jordbruket, men enligt det framlagda förslaget är det ju i alla fall en lättnad i de indirekta skatterna. Lastpengarnas borttagande gör ju $\frac{3}{4}$ miljon. Detta blir sammanlagt $14\frac{1}{4}$ miljoner. Därtill kommer ju ett förslag om nedsättning av stämpelavgifterna på 2 miljoner. Nu vilja många påstå, att detta icke kan anses vara någon lättnad för konsumenterna, men i varje fall torde väl ingen vilja påstå, att man föreslår en nedsättning i stämpelskatten därför att man vill underlätta börsjobberiet i och för sig, utan meningen med nedsättningen i stämpelskatten är naturligtvis den, att man vill underlätta tillförseln av kapital i produktionens tjänst. Det är väl så man får lov att se det, och ser man det på det sättet, innebär ju detta också i sinom tid en lättnad för produktionen, i varje fall ett gynnande av densamma. Om vi lägga samman dessa siffror, äro vi då uppe i $16\frac{1}{4}$ miljoner mot de 9 miljoner, som motsvara lättnaden i den direkta beskattningen. Nu kan det visserligen kanske komma att anföras, att det föreslås en höjning av sockertullen, som skulle utgöra 6 miljoner, och även om man skulle draga detta belopp från de $16\frac{1}{4}$ miljonerna, så återstå ju i alla fall $10\frac{1}{4}$ miljoner. Denna höjning av sockertullen beräknas endast att vara tillfällig, och man kan ju inte vilja påstå, att den är någon påлага för konsumenterna, ity att den har tillkommit på grund av de abnormt låga sockerpriser, som för närvarande råda, och det torde icke innebära någon kännbar börda för konsumenterna, om denna föreslagna tull skulle komma att bifallas. Jag tror sålunda inte det finnes minsta anledning att göra någon erinran mot det framlagda budgetförslaget ur den synpunkten, att de direkta skattebetalarna på något sätt skulle ha gynnats mera i det förslag, som nu föreligger, än som varit fallet i de förslag, vilka framlagts under de senare åren.

Herr Möller gjorde i sitt anförande den erinran mot regeringen, att den inte hade sin uppmärksamhet tillräckligt fästad på de sociala reformer, som man har att förvänta och som äro under utredning. Det må vara med denna fråga hur som helst, men om man ser på de olika huvudtitlarna, så finner man i alla fall, att den femte huvudtiteln ökats med icke mindre än nära 5 miljoner, och då vi ha oss bekant, att de sociala frågorna ha sitt ekonomiska underlag i femte huvudtiteln, torde man dock kunna läsa ut ur dessa siffror, att de sociala frågorna ingalunda äro ställda i skuggan, utan att de rönt tillbörlig uppmärksamhet från den nuvarande regeringens sida. Samma förhållande torde man kunna utläsa, om man ser på siffrorna i den åttonde huvudtiteln. Där är ju ökningen över 9 miljoner, och denna huvudtitel får väl också anses ha mycket med sociala frågor att göra, ty vår folkundervisning måste väl betraktas som ett socialt frågämål av allra största betydelse. Människan lever ju inte allenast av bröd, utan det torde också vara en viktig angelägenhet, att hon får

Statsverkspropositionen.
(Forts.)

den undervisning och utbildning, som är en nödvändig förutsättning, för att man skall kunna skaffa sig en god ställning här i livet.

(Forts.)

Vad sedan beträffar försvarsbudgeten har det gjorts anmärkning på, att den har svällt med några miljoner kronor. Men om man tar reda på vad orsaken är till detta, är den ju ingalunda den, att den av riksdagen beslutade organisationen är på något sätt utökad, utan anledningen till ökningen i kostnad får väl anses vara, att man föreslagit, att de beräknade nyanskaffningarna också skola bli verkställda, och vidare beror ökningen till stor del på de felräkningar, som tidigare äro gjorda. Man kan därför ha anledning säga, att ökningen i försvarsbudgeten ingalunda är den nuvarande regeringens förtjänst utan förutvarande regeringars och riksdagars fel.

Vad kommunikationsdepartementet beträffar, märkes ju även i dess stat en anseelig ökning, men den har ju sin grund i automobilskatternas tillväxt. Vad användningen av dessa medel angår, så har man ju med tillfredsställelse funnit, att kommunikationsministern föreslagit några procents ökning i de direkta bidragen till vägunderhållet, och jag skulle i likhet med vad som här tidigare uttalats också gärna sett, att någon ökning kunnat ske, när det gällt det direkta bidraget till förbättringar, för breddning och rätning av vägar, vilket för närvarande utgår med $\frac{2}{3}$ av kostnaden. Jag tror det hade varit önskvärt, om detta bidrag kunnat ökas till minst $\frac{3}{4}$. Det torde nämligen vara och bli så, att efter hand som dessa medel ökas och kraven skärpas på, att vägarna skola förbättras, så kan man, då man skall utnyttja dessa medel, som tillströmma, inte göra det utan att samtidigt höja vägskatterna i de olika vägdistrikten, och det är önskvärt, att man slipper göra detta.

Jag skall nu inte upptaga tiden längre utan endast sluta med att säga, att jag till fullo instämmer med herr Möller i hans kritik över vissa utslag av ovist nit, som kommit till synes i valrörelsen. Jag vill instämma i hans uttalande, att det ju kan hända, att det då begås överdrifter. Jag har visserligen inte på minsta sätt haft någon personlig aktivitet i dylikt, men man ser ju mycket under sådana tider, som man finner mindre tilltalande, och jag tror, att det är önskvärt, att var och en må beflita sig om att i detta fall leva som han försöker lära.

Herr statsrådet **Wohlin**: Herr talman, mina herrar! Det brukar ju vara vanligt, att chefen för finansdepartementet begär ordet på ett jämförelsevis tidigt skede av remissdebatten för att kommentera den framlagda budgeten och bemöta erinringar, som eventuellt framkommit mot densamma. Då jag nu går att göra detta, vill jag förutskicka, att jag i detta anförande uteslutande kommer att uppehålla mig vid budgeten och finansplanen, icke vid andra under finansdepartementets handläggning fallande frågor, och att jag först vid ett senare tillfälle, om anledning därtill skulle givas, skall återkomma till sådana andra spörsmål.

Med någon större utförlighet torde jag icke behöva uppehålla mig vid de mera formella och budgettekniska spörsmål, som nu av särskild anledning blivit mer än vanligt aktuella. Endast i korthet vill jag erinra om att vår svenska riksstat liksom hela vårt svenska offentliga bokföringsväsen genom en serie reformer under loppet av senare tid undergått en fortsatt utveckling till allt högre grad av fulländning. Den gamla riksstatskommittén införde bl. a. den grundläggande uppdelningen av utgifterna i verkliga utgifter och utgifter för kapitalökning. Sedermera följde efter kriget de gamla tilläggsstaternas bortfallande, vidare budgetårets omläggning och slutligen för några år tillbaka den mera noggranna särskilnad mellan skattebudget och lånebudget, som numera är genomförd. Genom dessa och andra åtgärder har den svenska budgeten i fråga om översiktlighet och klarhet blivit en av de bästa budgeter,

som något land i modern tid har att uppvisa. Likväl förefinnas på detta område alltså vissa brister, de mindre kvarstående från äldre tid och de större tillkomna under senare år. Jag syftar på de specialbudgeter, som förekomma i vår riksstat: denna rad av korresponderande inkomstitlar och utgiftsanslag, som sönderbryter enhetligheten i riksstaten och gör den i vissa hänseenden mindre lättöverskådlig. Riksräkenskapsverket har denna gång i sitt yttrande med förslag till inkomstberäkningar upptagit dessa budgettekniska frågor till principiell behandling och föreslagit anordningar, varigenom dessa specialbudgeter i huvudsak skulle bringas att upphöra. Frånsett anslag att utgå av låne-medel och vidare anslag att utgå av rusdrycksmedelsfonden — där ändring i nu gällande ordning icke ifrågasättes — föreslår riksräkenskapsverket ett brytande av korrespondensen mellan inkomster och utgifter beträffande dels inkomst av myntning och justering, dels avgifter för granskning av biografbilder, dels totalisatormedel och dels även bilskattemedel. Riksräkenskapsverkets förslag på dessa punkter innebär alltså, att ifrågavarande inkomster skola ingå i den allmänna budgeten och utgifterna bestridas av förslagsanslag i vanlig ordning. Som kammarens ledamöter torde ha funnit, har jag endast upptagit två av dessa förslag, nämligen förslaget till en dylik ny anordning i fråga om inkomst av myntning och justering och avgifter för granskning av biografbilder, på vilka punkter en reform syntes mig kunna genomföras omedelbart utan olägenhet och utan att viktiga intressen trädas för nära. Däremot har jag icke nu följt riksräkenskapsverket med avseende å totalisatormedlen och i fråga om automobilskattemedlen, detta med hänsyn till de olika intressen, som för närvarande äro knutna till dessa inkomster, och det historiska sammanhang, vari dessa inkomstitlar böra ses. Riksräkenskapsverket har vidare, vad vissa andra inkomstitlar beträffar, föreslagit, att dessa hädanefter skola beräknas till samma belopp som de väntade utgifterna. Utgifterna skola upptagas i form av förslagsanslag, och inkomsterna ingå till fonder, ur vilka utgifterna skola bestridas. Detta förslag har framställts med avseende å bidragen till bank- och fondinspektionerna samt till försäkringsinspektionen, jämväl såsom sekundärt förslag med avseende å automobilskattemedlen och slutligen med avseende å den nytillkomna utjämningskatten och den hälft av lotterivinstskatten, som äro avsedda för skatteutjämning. Som man finner har jag upptagit dessa riksräkenskapsverkets förslag över hela linjen och beträffande de nu nämnda inkomstitlarna alltså föreslagit en förändrad anordning, varigenom bättre översikt vinnes av budgeten och större jämförbarhet olika budgeter emellan utan att något som helst reellt intresse trädas för nära; samtliga verk och myndigheter ha också tillstyrkt en sådan anordning. — Slutligen ha med avseende å lånebudgeten vissa ändringar genomförts, som framför allt hänföra sig till rubriken »tillfälliga lånemedel», vilken rubrik hädanefter skall utgå ur riksstaten, och vissa härmed sammanhängande frågor.

Detta var alltså några ord om min strävan att i en viss grad, om också icke i så stor utsträckning, som riksräkenskapsverket föreslagit, genomföra vissa budgettekniska förbättringar i riksstaten.

Låt mig emellertid övergå till själva budgeten och genast anmärka, att en jämförelse mellan den totala omslutningssiffran i det framlagda budgetförslaget och samma siffra i den löpande riksstaten naturligtvis icke giver någon som helst inblick i de problem, som förelegat vid budgetförslagets uppgörande. Den totala omslutningssiffran för det budgetår, jag haft att behandla, överstiger med omkring 28 miljoner kronor motsvarande omslutningssiffran i det löpande budgetårets riksstat. Men denna siffra har så mycket mindre betydelse, som den sammansätter sig på sådant sätt, att skattebudgetens motsvarande ökning är 43 miljoner kronor, medan lånebudgeten visar en

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

minskning å 15 miljoner kronor. Jag går i anslutning härtill direkt över till skattebudgeten och förstår väl den uppmärksamhet, som det väckt, att ett flertal inkomstitlar i det framlagda budgetförslaget visar en ganska avsevärd ökning vid jämförelse med siffrorna i nu löpande riksstat och att man har framför sig en sammanlagd inkomstökning, som i förhållande till tidigare budgeters motsvarande inkomstöverskott är jämförelsevis stor.

Såsom allmänna utgångspunkter vid mitt bedömande av inkomsterna för nästkommande budgetår har jag med avseende å år 1928 — på sätt framgår av ingressen till finansplanen — utgått från att arbetskonflikterna haft den samlade effekten, att de hållit tillbaka det normala framåtskridande, som eljest under nämnda år otvivelaktigt skulle ha ägt rum, d. v. s. jag har räknat med att år 1928 i avseende å den allmänna ekonomiska konjunkturen icke visat något framsteg utöver år 1927. Vidare har jag kommit till den uppfattningen, att man i fortsättningen under det budgetår, varom nu är fråga — under förutsättning att inga oförutsedda stora händelser inträffa i världen, som självfallet måste kullkasta alla förhandsomdömen av detta slag — har att räkna med en i huvudsak normal utveckling av den svenska folkhushållningen. Med dessa utgångspunkter har jag gått till granskningen av de olika inkomstitlar, som i allmänhet först respektive ämbetsverk och sedermera över hela linjen riksräkenskapsverket haft att behandla, och jag skall endast i korthet nämna några ord om de viktigaste av dessa inkomstposter. Jag inskjuter härvid, att jag vid mina uttalanden och sifferberäkningar utgår från oförändrade skattesatser, d. v. s. jag diskuterar inkomstberäkningarna icke så som de te sig i det framlagda riksstatförslaget utan sådana de tedde sig för mig, innan jag gick att överväga lämpligheten av skatte- och taxelättnader.

Man finner, att inkomst- och förmögenhetsskattens avkastning under senare budgetår företett en fortskridande ökning. Om man nämligen till grund för bedömandet lägger ett och samma procenttal, så att siffrorna för de olika åren bli jämförbara med varandra, kan man konstatera en årlig ökning ända fram till det löpande budgetåret. Men därefter finner man, hurusom den av mig föreslagna siffran för inkomst- och förmögenhetsskattens avkastning till och med något litet understiger motsvarande siffror för det löpande budgetåret, och bakom den omständigheten ligger verkan av de arbetskonflikter, som jag nyss berört. I den löpande riksstaten är inkomst- och förmögenhetsskattens avkastning beräknad till 142 miljoner kronor. Enligt numera tillgängliga upplysningar om taxeringsresultatet skulle man kunna förvänta, att å samma inkomstitel under det löpande budgetåret komme att inflyta ett belopp, som med 4.7 miljoner kronor överstege det beräknade, och att denna inkomstitel sålunda redan under löpande budgetår komme att giva 146.7 miljoner kronor eller till något högre belopp än vad jag beräknat den till för det nästkommande budgetåret. Till undvikande av missförstånd anser jag mig visserligen böra anmärka, att sedan regeringsrätten för några veckor sedan fällt utslag i Svenska handelsbankens bekanta restitutionsmål och kronan därvid blivit tappande part, man på grund härav torde ha att räkna med ett osedvanligt stort antal restitutioner, sammanlagt uppgående till omkring 2.3 miljoner kronor, vilka restitutioner enligt vad från kammarrätten upplysts komma att belasta det löpande budgetåret, så att siffran 146.7 miljoner kommer att minskas med motsvarande belopp. Men denna omständighet är ju rent tillfällig och härleder sig från en flera år gammal deklarationstvist, och den har självfallet icke någon betydelse för bedömandet av konjunkturförhållandena under föregående och innevarande år. Den avkastning av inkomst- och förmögenhetsskatten, som jag beräknat för nästkommande budgetår och som hänför sig till 1928 års förhållanden, visar med avseende å inkomst av kapital en avsevärd nedgång, närmast föranledd av kedjebeskatningens bortfallande, men denna nedgång kompenseras un-

gefar av den minskning i orts- och familjeavdragen, som enligt de nya skatteförfattningarna kommer att inträda. Inkomsten av rörelse och yrke beräknas som följd av arbetskonflikterna sjunka betydligt vid jämförelse med det nästföregående året, men å andra sidan beräknas någon stegring i inkomsten av fast egendom, någon liten uppgång i inkomsten av arbetsanställning samt någon mindre ökning i den förmögenhetsdel, som ju också ingår i beräkningen av inkomst- och förmögenhetsskatten. Jag tror mig härmed hava visat, att jag vid beräkningen av inkomst- och förmögenhetsskatten, där man numera i Sverige kommit till en alldeles förvånande precision, hållit mig på den säkra sidan och icke gjort mig skyldig till en alltför optimistisk uppskattning av läget — förmodligen tror heller ingen, att någon fara förefinnes på den punkten.

Går jag härefter över till stämpelmedlen ha dessa, som av generalpoststyrelsen uppskattats till 56.6 miljoner, av riksräkenskapsverket nedsatts till 56 miljoner och av mig åter uppräknats till 58 miljoner kronor. Detta är den enda punkt i inkomstberäkningen, där jag frångått riksräkenskapsverkets förslag, och motiveringen för denna åtgärd återfinnes under vederbörande rubrik i inkomstberäkningen. Den hänför sig till vissa iakttagelser, som inom finansdepartementet gjorts med avseende å stämpeluppbörden och stämpelinkomsternas storlek under de senast gångna månaderna. Det framträder visserligen en viss minskning i stämpeluppbörden under senare hälften av år 1928, men denna minskning är icke större, än att den motsvaras av den ökning i samma inkomst, som det näst föregående året hade företett på grund av då förekommande extraordinärt stora emissioner av värdepapper, och vid beräkningen av den mera normala stämpeluppbörden finner man en ungefär likartad situation under båda åren. Med utgångspunkt härifrån och under antagande av en i huvudsak normal utveckling av folkhushållningen har jag ansett mig kunna utan att överskrida försiktighetens gräns beräkna stämpelmedlen till 58 miljoner kronor.

Mera uppseendeväckande torde vara den uppräknings av tullmedlen från 145 miljoner i löpande riksstat till 160 miljoner i det nu framlagda budgetförslaget, som blivit verkställt. I andra kammarens debatt nu på förmiddagen är detta också den enda punkt, där jag funnit, att en talare uttryckt tvivelsmål rörande inkomstberäkningarnas bärighet. På den punkten är jag emellertid enligt egen uppfattning ställd i en ganska gynnsam position. Generaltullstyrelsen, som under tidigare år brukat uppskatta inkomsterna av tullmedlen väsentligen för lågt, har nu för första gången inkommit med en detaljerad motivering för sin beräkning av tullinkomsterna under det kommande budgetåret. Denna detaljerade beräkning, vilken återfinnes i riksräkenskapsverkets utlåtande, grundar sig på ett specificerat studium av de olika huvudartiklar, som äro föremål för import till Sverige, och de tullinkomster, som beräknas å dessa artiklar. Vore det så, att den ökning i tullinkomsterna, som under innevarande budgetår gjort sig märkbar, varit att hänföra till vissa speciella artiklar, av vilka importen nu är osedvanligt stor, men beträffande vilka importen under det kommande budgetåret kan förmodas gå väsentligen tillbaka, skulle naturligtvis en viss svaghet vidlåda en dylik beräkning. Men nu framgår det av generaltullstyrelsens inlaga, att styrelsen gått igenom ett tio- eller femtontal olika huvudposter i importhandeln och för de olika posternas vidkommande konstaterat mer eller mindre stora ökning i tullinkomsterna samt att slutfacit blivit, att styrelsen ansett sig kunna räkna med en debiterad tullinkomst under nästa budgetår av omkring 165 miljoner kronor, varifrån gå restitutioner m. m., så att siffran för de inflytande tullinkomsterna enligt styrelsens mening kan sättas till 160 miljoner kronor. Riksräkenskapsverket har godkänt detta förslag, och jag har för min del efter granskning av de olika posterna och efter att ha rådfört mig med experter på de olika områdena, kommit till den uppfatt-

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

ningen, att denna sistnämnda siffra kommer att hålla. Det förhåller sig faktiskt så, att siffran nu för första gången är uppräknad till vad tullinkomsterna verkligen kunna förmodas giva. Även det löpande årets tullinkomster giva stöd åt det berättigade i denna uppräknig. Vi torde nämligen redan under det löpande budgetåret ha att motse tullinkomster, som komma att uppgå till 155 miljoner eller något sådant, kanske mera, och det belopp jag för nästkommande budgetår beräknat markerar alltså en icke alltför stor stegring i jämförelse med innevarande budgetår.

Vid automobilskattemedlens uppräknig från 30 till 42 miljoner kronor behöver jag icke närmare uppehålla mig, eftersom detta icke har någon direkt betydelse för budgeten.

Sockerskattens beräkning till 8¹/₂ miljoner kronor behöver jag icke heller närmare gå in på.

Vad tobaksskatten angår är den upptagen till samma belopp, som monopolen beräknat, och till samma belopp, som den beräknats till för det nu löpande budgetåret, likväl med den skillnaden, att jag till detta belopp, 61 miljoner kronor, kunnat lägga ytterligare 5 miljoner kronor, härrörande från det ändrade system för inleverering av tobaksskatt, som monopolkontrollutredningen föreslagit och som monopolens styrelse på förfrågan förklarat sig genast kunna börja att tillämpa. Dessa 5 miljoner äro den enda engångsinkomst, med vilken jag haft att räkna å de olika inkomsttitlarna. Jag betonar ännu en gång, att det är den enda engångsinkomst, som jag haft att taga med i beräkningen, och det har gjort, att jag haft ögonen särskilt fästade på denna inkomst. Jag har såsom framgår av finansplanen använt denna inkomst så, att jag till fonden för mötande av förluster å kreditkassans verksamhet avsatt motsvarande belopp, 5 miljoner kronor, därmed antydande, att jag velat betrakta dessa extra tobaksmiljoner, som jag fått ett enda budgetår, såsom användna för kapitalökningsändamål eller i detta fall för avskrivning av förluster.

Går jag vidare, så ha rusdrycksmedlen beräknats till ett 3 miljoner högre belopp än under det löpande året, men jag behöver ju icke erinra om, att detta icke har någon betydelse i förevarande sammanhang.

Postverkets överskottsmedel hava upptagits till samma belopp som verket självt föreslagit, telegrafverkets överskottsmedel hava i enlighet med riksräkenskapsverkets förslag upptagits till ett 700,000 kronor högre belopp än ämbetsverket föreslagit, och inkomsterna av statens domäner hava upptagits till samma belopp, som domänstyrelsen föreslagit. Slutligen hava järnvägsstyrelsens överskottsmedel, som i detta sammanhang ha det största intresset, likaledes upptagits till samma belopp, som järnvägsstyrelsen föreslagit. Säkerligen är det dessa statens järnvägars överskottsmedel, som jämte tullmedlen falla mest i ögonen; de överstiga nämligen, med utgångspunkt från oförändrade taxor vid statens järnvägar, med icke mindre än 9 miljoner kronor den i löpande riksstat upptagna siffran. Såsom kammaren finner av järnvägsstyrelsens inlaga, har styrelsen emellertid kunnat beräkna överskottsmedlen för det sist förflutna året 1928 ganska exakt, och styrelsen har för nästkommande år 1929 räknat med i huvudsak samma överskott beträffande den del av järnvägsdriften, som icke sammanhänger med malmtrafiken, under det att styrelsen med avseende å inkomsten av malmtrafiken räknat med en ganska säker siffra, baserad på malmbolagets kalkyler över planerad utfraktning av malm. Sedermera har styrelsen försiktigtvis för första halvåret 1930 icke räknat med någon stegring i inkomsterna av godstrafiken, jämfört med motsvarande halvår 1929, och på så sätt har styrelsen för budgetåret 1929—1930 kommit upp till siffran 40.5 miljoner. Jag håller före, att även järnvägsstyrelsens beräkningar äro försiktigt gjorda och att jag befinner mig på tämligen säker

mark, när jag i likhet med riksräkenskapsverket anslutit mig till denna styrelsens beräkning.

Med avseende å statens inkomst från Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag har den kunnat ganska noggrant beräknas av bolaget med hänsyn till planerad utfraktning av malm under det budgetår, varom fråga är, och jag har, på sätt jag i annat sammanhang närmare motiverat, av denna inkomst avsatt 12 miljoner kronor för budgetära ändamål.

Av riksbankens vinst står ett belopp av 17 miljoner klart till förfogande och av i anspråk tagna reservationer ett belopp av 2.3 miljoner kronor.

Lägger jag tillsammans vad jag här i korthet anfört, kommer jag till det resultatet, att jag vad beträffar beräkningen av inkomsterna i det föreliggande budgetförslaget knappast uppräknat några inkomster i överkant, ehuru väl kassafondens storlek under andra förhållanden eventuellt kunnat föranleda ett sådant tillvägagångssätt. Fastmera har jag oavsett kassafondens storlek beräknat inkomsterna ganska försiktigt över hela linjen, och jag vågar därför uttala, att budgeten, vad inkomstberäkningen beträffar — så långt det står i mänsklig förmåga att bedöma utvecklingen under den tid, varom det här är fråga — är hållbar. Skulle här finnas någon mycket försiktigt eller pessimistiskt lagd ledamot av kammaren, som anser, att man likväl försiktigtvis bort nedskriiva en del inkomsttitlar i förhållande till de belopp, som riksräkenskapsverket föreslagit eller jag eljest upptagit i propositionen, så får jag ju säga, att då måste man för sådana nedskrivningar prestera åtminstone någon motivering, och man bör helst prestera en hållbar motivering. Men efter granskning av de olika posterna har jag funnit, att en hållbar motivering för en dylik nedskrivning icke kunnat presteras. Jag är för övrigt ganska övertygad om, att därest jag gjort ett dylikt försök i syfte att på ett så att säga artificiellt sätt reducera det nu föreliggande inkomstöverskottet, så skulle riksdagens bevillningsutskott, som har stor förtrogethet med frågor av denna natur, och senare jämväl riksdagen snart hava insett det ohållbara i dessa mina nedräkningar och vid riksdagens slut räknat upp inkomsttitlarna igen till mera rättvisande belopp. En sådan aktion från min sida hade följaktligen icke varit till något gagn för budgeten och finansplanen. Härvid reserverar jag mig naturligtvis för nya upplysningar, som kunna stå bevillningsutskottet tillhanda fram på vårsidan.

Går jag därefter över till utgiftssidan, så vill jag därom i förevarande sammanhang endast i korthet säga, att jag självfallet måst se till, att budgeten måtte bliva möjligast hållfast även på utgiftssidan. I sådant syfte har jag nu, fullföljande mina företrädares under en följd av år gjorda ansträngningar, försökt att beräkna förslagsanslagen till de belopp, som rimligtvis ansetts komma att motsvara de verkliga utgifterna. Ett flertal chefer för finansdepartementet har under senare år fortgått på denna väg, och icke minst gjorde min närmaste företrädare i ämbetet en mycket erkännansvärd aktion i denna riktning, då han härom året i en mycket betydande grad räknade upp förslagsanslagen i syfte att få dem i möjligaste mån rättvisande. Jag har — icke på grund av egen förtjänst utan tack vare omständigheterna — befunnit mig i den belägenheten, att jag kunnat göra sådana uppräknningar i ännu större utsträckning. Sedan de egentliga finansberedningarna för de olika departementen voro avslutade, utgick order till statssekreterarna i de olika departementen att inkomma med förnyade siffror för de olika förslagsanslagen, angivande de belopp, till vilka dessa förslagsanslag enligt deras mening borde upptagas för att förebygga mera betydande överskridanden. Genom denna efterföljande operation höjdes utgifterna med ett belopp, som låg mellan 2 och 3 miljoner kronor, allt i det syfte jag nu angivit.

Jag sammanfattar vad jag nu sagt så, att först bevillningsutskottets leda-

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

möter och sedan riksdagens kamrar torde komma att finna, att ehuru inkomst-överskottet är stort, de framför sig hava ett i avseende å såväl inkomstsidan som utgiftssidan hållbart budgetförslag.

Hur stort är nu det överskott, som har låtit så mycket tala om sig under de gångna dagarnas diskussion och som nu stått till disposition för ökade och nya utgifter samt för taxe- och skattelindringar? Den siffra, varmed den ifrågasvarande skattebudgetens slutsumma överskrider motsvarande siffra i den nu löpande riksstaten, uppgår till omkring 43 miljoner kronor. Men man får icke den rätta bilden av budgetförslaget, om man utgår från denna siffra, ty den har ju framkommit, sedan de föreslagna taxe- och skattelättnaderna tagits med i beräkningen. Det blir en klarare bild av läget, om man anger den ökning, som framträder, innan man tänkt sig dessa taxe- och skattesänkningar vidtagna, och då jag nu presenterar denna sistnämnda siffra, nämligen 68.2 miljoner kronor, så motsvarar densamma alltså den ökning, som nästkommande budgetårs sammanlagda inkomster visa vid jämförelse med siffrorna i löpande riksstat, allt under förutsättning av oförändrade järnvägstaxor och oförändrade skattesatser. 68.2 miljoner utgör sålunda denna ökning. Nu har jag i några tidningar under de gångna dagarna sett, hurusom man trott, att detta belopp i dess helhet skulle hava varit disponibelt för de ändamål, varom jag här talat, nämligen för utgiftsökningar samt för taxe- och skattelättnader. Denna föreställning är naturligtvis fullkomligt oriktig, ty som kammarens alla ledamöter väl veta, är en väsentlig del av denna ökning bunden, i det att vissa inkomster enligt gällande bestämmelser äro disponerade för särskilda utgifter. Först har man att taga hänsyn till, att i beloppet 68.2 miljoner ingår den merinkomst, som beräknas för automobilskattemedlen och som utgör 12 miljoner kronor, eftersom bilskattemedlen nu beräknas till 42 miljoner mot 30 miljoner i löpande riksstat. Vidare har man att erinra sig, att rusdrycksmedlen, som i den nu framlagda staten beräknas komma att utgöra 3 miljoner mera än i löpande riksstat, icke gå till budgeten och att sålunda från det förenämnda överskottet ytterligare skola dragas 3 miljoner. Än vidare har man att komma ihåg, att enligt gällande bestämmelser för rusdrycksmedlen ännu 2 miljoner av dessa medel skola frångå budgeten. Det blir sålunda ett belopp av 5 miljoner kronor i rusdrycksmedel, som skall frångas, vartill kommer 0.6 miljon, utgörande överskott å statsverkets fond av rusdrycksmedel. Slutligen skall avgå den del av statens inkomst från Luossavaara-Kiurunavaara aktiebolag, som enligt mitt förslag skall användas till statsskuldens amortering — det vill säga 1.8 miljoner kronor. Läger man tillsammans dessa olika belopp, som sålunda äro bundna, får man en slutsiffra av 19.4 miljoner kronor, och drager man denna siffra från de 68.2 miljoner kronorna, så återstå 48.8 miljoner kronor, som varit disponibla för ökade utgifter samt för taxe- och skattelättnader. Det är alltså denna siffra 48.8 miljoner, som i detta sammanhang är den grundläggande siffran.

Hur har jag då velat disponera detta överskott, om vilket jag nu senast talat? Som man finner av budgeten, ha av detta överskott sammanlagt 23.6 miljoner kronor föreslagits att tagas i anspråk till ökade och nya utgifter samt 25.2 miljoner föreslagits att användas till taxe- och skattelindringar. Det betyder alltså, att ungefär hälften av det disponibla överskottet skall tagas i anspråk för stegrade eller nya utgifter och ungefär andra hälften skall gå till taxe- och skattesänkningar. Man har på sina håll i pressen, efter vad jag funnit, gjort den reflexionen, att skattesänkningarna hade bort kunna bli ännu större än som av mig föreslagits, och å andra sidan har jag i andra tidningar sett och nu senast under remissdebatten här i dag hört den uppfattningen uttalas, att skattelindringarna komma att taga i anspråk alltför stort belopp av det disponibla överskottet.

För att klargöra, huru jag här har resonerat, får jag framhålla, att jag vid

bedömande av taxe- och skattelättnadernas omfattning och avvägning haft att taga hänsyn både till det önskvärda och till det framkomliga. Den nuvarande regeringen har då först i likhet med den föregående förutsatt, att en allmän nedsättning av taxorna å statens järnvägar skall träda i kraft vid den tidpunkt, då detta av järnvägstekniska skäl blir möjligt. Den nuvarande regeringens direktiv i höstas till järnvägsstyrelsen gick ju ut på att styrelsen skulle utarbeta förslag till sådana nedsatta taxor, med utgångspunkt från att taxesänkningarna skulle sammanlagt innebära en inkomstreduktion för statens järnvägar på 8.5 miljoner kronor. Jag torde icke behöva påpeka, att därest från järnvägsstyrelsens sida svårigheter förklarats icke möta för en taxesänkning, motsvarande en inkomstminskning för samma järnvägar på 10 miljoner kronor, ur budgetssynpunkt intet hinder förefunnits mot att tillmötesgå en dylik framställning, ty det inkomstöverskott, jag haft att röra mig med, hade kunnat lämna utrymme därtill. Att taxesänkningen likväl kommit att motsvara en inkomstminskning på 8.5 miljoner kronor har uteslutande sin grund däri, att järnvägsstyrelsen sagt sig icke hava användning vid ifrågavarande taxerevisionsarbete för ett större belopp än 8.5 miljoner kronor, då styrelsen bland annat måste taga hänsyn jämväl till den samtrafikstaxa med de enskilda järnvägarna, vars omarbetning är ett led i den planerade taxereduktionen. Denna taxesänkning motsvarar alltså för helt år räknat 8.5 miljoner kronor, men därav falla på nästkommande budgetår allenast 3.5 miljoner kronor, enär taxesänkningen av järnvägstekniska skäl icke kan beräknas inträda förrän den 1 januari 1930. Drager jag nu dessa 3.5 miljoner kronor från det belopp, som jag ansett skäligt att avsätta för taxe- och skattelättnader, så har jag haft att röra mig med en summa av något över 20 miljoner kronor, att disponeras för skattelättnader i egentlig mening, vilken siffra också efter min uppfattning varit för ändamålet lämplig.

Det är ju ganska klart, att jag liksom alla, som äro intresserade för det produktiva näringslivets stödjande och främjande, strävat att tillgodose detta syfte genom sänkning av det procenttal, efter vilket inkomst- och förmögenhetsskatten utgår. Jag har därvid — fullföljande den tradition, som utbildat sig under de senare åren och vid vilken såväl den senaste socialdemokratiska finansministern som min företrädare i ämbetet, den liberala finansministern, medverkat — föreslagit en nedsättning i detta procenttal på 10 enheter, således denna gång från 150 till 140. Jag tror, att jag skulle ha blivit ganska starkt klandrad av dem, som här äro intresserade för näringslivets upphjälpande genom skattesänkningar, om jag stannat vid ett mindre antal enheter än 10, och jag tror å andra sidan, att jag skulle ha blivit starkt klandrad av andra ledamöter av kammaren, om jag föreslagit en större skattesänkning än som motsvarar dessa 10 enheter. Ty om jag gått längre och föreslagit en skattesänkning på t. ex. 15 enheter, vilket betytt en minskning i inkomstskattens avkastning på 14.5 miljoner kronor, så hade detta rubbat proportionen mellan den direkta skattesänkningen och den minskning av konsumtionsskatterna, som jag försökt upprätthålla.

Med utgångspunkt från procenttalets sänkning med dessa 10 enheter, vilket motsvarar en inkomstminskning för budgeten av i runt tal 9 miljoner kronor, har jag sedermera haft att överväga, vilka ytterligare skattelättnader, som borde beredas, och jag har härvid följt föregående riksdagens intentioner och fördelat den totala skattesänkningen på å ena sidan den direkta skatten och å andra sidan vissa konsumtionsskatter. Måhända finns det likväl någon, som menar: varför har icke en regering, vilken kan förmenas hava större intresse för den direkta beskattningens nedbringande än för sänkningen av vissa konsumtionsskatter, föreslagit en skattereduktion, som i högre grad hänfört sig till den direkta beskattningen? Man kan möjligen föra ett sådant resonemang, och jag kan förstå det. Men jag vill å andra sidan anföra, att med

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

hänsyn till de skilda åskådningar, som den svenska riksdagen innesluter i fråga om det rätta förhållandet mellan direkt och indirekt beskattning, så måste — innan detta stora spörsmål om den direkta och den indirekta beskattningens lämpligaste inbördes avvägande blivit närmare undersökt och av riksdagen mera principiellt behandlat — goda skäl anses föreligga för att i anslutning till tidigare riksdagens ståndpunkt i frågan fördela skattelättnaderna på å ena sidan direkta skatter och å andra sidan konsumtionsskatter. Beträffande de konsumtionsskatter, som härvid ansetts lämpligen böra komma i fråga, är det ju en, där skattens sänkning redan kan sägas hava hävd för sig, och det är naturligt, att jag tänkt härpå. De tidigare årens skattesänkningar ha ju gått så till, att riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag sänkt procenttalet för inkomst- och förmögenhetsskatten med vissa enheter, de två sista gångerna med 10 enheter vardera gången, och samtidigt har riksdagen reducerat sockerskatten med 4 öre per kilogram, vilket ansetts ungefär motsvara nämnda sänkning av procenttalet för inkomst- och förmögenhetsskatten. Jag har nu, följande denna princip, föreslagit de återstående 4 örenas borttagande, d. v. s. hela sockeraccisens slopande, vilket under förutsättning att andra förhållanden lämnades orubbade skulle innebära en skattesänkning med 8.5 miljoner kronor per år. Då emellertid, om sockerskatten borttages, en viss efteruppörd äger rum, kommer detta belopp för nästkommande budgetår att reduceras med 1.6 miljoner kronor och inkomstminskningen för staten att stanna vid 6.9 miljoner eller i runt tal 7 miljoner kronor. Jag anser mig dock böra för kammaren understryka, att det ju blott är under övergångsåret, som så sker, och att för alla de år, som sedermera följa, sockerskattens avskaffande för varje år innebär en skattelindring med sammanlagt 8.5 miljoner kronor. Nu har dock regeringen samtidigt med statsverkspropositionen framlagt ett förslag till sockerbetsodlingens stödande i form av en höjning av tullen på raffinad med tre öre, och med hänsyn till detta vid statsverkspropositionens föredragning i konselj självfallet väntade förslag har jag måst i finansplanen skriva, att den av mig föreslagna reduktionen av sockerskatten först efter hand i sin helhet kan beräknas komma konsumenterna till godo. Hur förhåller det sig nu på denna punkt med å ena sidan det föreslagna avskaffandet av sockerskatten och å andra sidan den föreslagna tullförhöjningen å raffinad, vars enda ändamål ju är att under ett brydsamt övergångsskede trygga betodlingen i ungefärligen normal omfattning? Jo, om man tänker sig, att riksdagen skulle bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition i sockerfrågan och den förhöjda raffinadtullen exempelvis skulle träda i kraft från och med den 1 mars detta år samt bestå till den 1 mars året därpå, så innebär detta att sockret under de återstående månaderna mars—juni av löpande budgetår skulle fördyras med tre öre, att sockret under de efterföljande månaderna från och med juli detta år till och med februari 1930 visserligen skulle till följd av tullförhöjningen fördyras med tre öre men genom accisens borttagande förbilligas med fyra öre, så att åtgärdernas verkan under dessa månader bleve ett förbilligande med ett öre, samt slutligen att sockret under de därefter följande månaderna mars—juni av nästkommande budgetår skulle förbilligas med fyra öre. Den sammanlagda effekten av skattesänkningen och tullförhöjningen bleve då med avseende å nästkommande budgetår 1929—1930 en sänkning av i genomsnitt $2\frac{1}{4}$ öre per kilogram, vilken sänkning — om jag uppskattar försäljningen av raffinad till omkring 200,000 ton — motsvarar omkring 4.5 miljoner kronor. Sålunda, om riksdagen skulle bifalla Kungl. Maj:ts proposition i sockerfrågan, så innebär detta visserligen, om man håller sig till det år, under vilket tullförhöjningen är avsedd att gälla, en högst väsentlig reduktion av den genom sockerskattens avskaffande åstadkomna lindringen, men om jag håller mig till *nästkommande*

budgetår, vilket jag både bort och måst göra i finansplanen, så innebär accisens borttagande likväl för konsumenterna en vinst av omkring 4 miljoner kronor.

Statsverkspropositionen.
(Forts.)

Med avseende å konsumtionsskatterna har jag ytterligare föreslagit, att tullsatsen å färska äpplen och päron skall upphävas under månaderna januari till och med juli, att tullsatsen å torkade plommon och sviskon skall helt och hållet upphävas samt att tullsatsen å artikeln citron likaledes skall upphävas. I fråga om det första förslaget har jag hört sägas, att kammarens andre vice talman tidigare under debatten gjort vissa erinringar och gjort gällande, att borttagandet av fruktullen under de sju första månaderna av året skulle vara olägligt, enär man numera, åtminstone i några delar av landet, inställt sig på odling av vinterfrukt för försäljning jämväl efter årsskiftet. Jag får på denna punkt inskränka mig till att anföra, att före detta förslags framläggande råd inhämtats från en av de allra främsta entusiasterna för svensk frukt här i landet, en person som bättre än de allra flesta torde känna den svenska fruktodlingen och de problem, som sammanhånga därmed. Han har för sin del för regeringen förklarat, att ett borttagande av fruktullen från och med januari till och med juli har ingen som helst betydelse för den svenska fruktodlingen, utan det är under månaderna augusti till och med december, som tullen under goda fruktår har betydelse. I syfte för övrigt att på ett positivt sätt främja avsättningen av svensk frukt under de år, då sådan frukt finnes, har regeringen föreslagit under nionde huvudtiteln, att ett anslag skall utgå för propagandaverksamhet med avseende å svensk frukt, vilket anslag givits permanent karaktär. Ytterligare har regeringen tänkt sig låta järnvägsstyrelsen utarbета förslag till sänkta frakttaxor på Norrland för färsk frukt under höstmånaderna, i syfte att underlätta den sydsvenska fruktens avsättning på Norrland, och slutligen har regeringen haft sin uppmärksamhet riktad på möjligheten att i större utsträckning än för närvarande är fallet vid offentliga institutioner, såsom garnisoner, sjukhus, hospital o. dyl., ersätta förbrukningen av torkade amerikanska äpplen med svenskt fruktmos. Genom dessa åtgärder har regeringen trott sig gagna fruktodlingen, samtidigt som den genom fruktullens borttagande under de första sju månaderna ansett sig på intet sätt skada denna stora och viktiga gren av svensk näringsverksamhet. Med avseende till sist å borttagandet av tullen å torkade plommon och sviskon samt å citroner behöver jag ju icke erinra därom, att dessa tullar ha ren tullkaraktär. Sammanlagt beräknas de tullåttnader, som jag nu berört, motsvara en minskning i tullintäkterna på omkring 3 miljoner kronor.

Slutligen har jag föreslagit, att fondbörsstämpeln skall nedsättas till hälften, varom särskild proposition sedermera kommer att avlåtas till riksdagen, varjämte chefen för handelsdepartementet kommer att föreslå, att de s. k. lastpenningarna från och med nästa budgetårs ingång helt avskaffas. Det torde väl icke i denna församling vara behövt att säga, att förslaget om fondbörsstämpelns nedsättning framkommit på grund av uppfattningen, att denna stämpel i sin nuvarande abnorma höjd utgör ett allvarligt hinder för de lojala aktietransaktionerna på fondbörsen och därmed för vårt näringslivs förseende med erforderligt kapital via fondbörsen. Det torde väl icke heller behöva erinras om, att förslag om fondbörsstämpelns nedsättning jämväl framlades av den näst föregående regeringen för två år sedan, ehuru förslaget då icke vann riksdagens bifall. Vad lastpenningarna angår, är det ju av alla känt, att denna gamla pålaga på sjöfartsnäringsen är irrationell och verkar fördyrande på sjöfrakterna, som ju i sin tur i viss mån inverka på varuprisen inom landet.

Mina herrar, ännu några ord.

Jag har för taxe- och skattesänkningar använt sammanlagt 25.2 miljoner

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

kronor, och skillnaden mellan denna siffra och de 48.8 miljonerna, det vill säga ett belopp av 23.6 miljoner, har gått till nya utgifter eller till att täcka ökningarna i gamla utgiftsanslag. I fråga om de anslagsökningar, som sålunda upptagits i budgeten, har finansdepartementet beräknat, att den automatiska stegringen av förslagsanslagen uppgår till omkring 11 miljoner kronor. Någon beräkning av den automatiska stegringen av reservationsanslagen har man på grund av de svårigheter, som där möta, icke ansett möjlig att utföra. Utöver dessa 11 miljoner kronors automatiska utgiftsökning på förslagsanslagen har så regeringen på de olika huvudtitlarna tillgodosett de anslagsbehov, som ansetts mest trängande, därvid iakttagande en naturlig återhållsamhet, som jämväl i ekonomiska uppgångstider har sin stora betydelse. Sedan detta ägt rum, har plats kunnat beredas för ett utgiftsanslag på 6.3 miljoner kronor såsom provisorisk löneförbättring för vissa lärarekategorier. Det tillkommer icke mig utan chefen för ecklesiastikdepartementet att motivera det sakligt berättigade i detta sistnämnda anslag, men ur finansplanens synpunkt får jag endast återupprepa vad där redan står anfört, nämligen att jag funnit det vara med klok förtänksamhet förenligt att nu bereda plats för denna utgift i budgeten, när omständigheterna möjliggjort densamma, därmed underlättande finansieringen av kommande budgeter, eftersom jag i likhet med mina kolleger betraktar en utgift av denna natur som inom en ganska näraliggande framtid ofrånkomlig. Jag har sålunda ansett mig stärka utgångsläget för kommande statsreglerings uppgörande genom att nu i budgeten upptaga detta belopp.

Låt mig tillägga, att jag sökt konsolidera budgeten genom att för kapitalökningsändamål upptaga ett belopp av över 41 miljoner kronor, vilket är mera än som i tidigare statsregleringar avsetts för detta ändamål. I denna siffra, 41 miljoner, ingår ett belopp av över 26 miljoner såsom amortering å statskulden. Skillnaden mellan detta belopp och den ökade upplåningen har i år kunnat nedbringas till något över 8 miljoner kronor eller till en lägre siffra än i någon tidigare statsreglering. Jag har kommit närmare den punkt, där den nya upplåningen föga överstiger och mera sammanfaller med amorteringen, än man tidigare kunnat göra, detta utan någon förtjänst från min sida, ty det har ju främst varit en följd av det ökade belopp, som rusdrycksmedlen beräknats giva i inkomster, samt i någon mån av den relativt lilla del av malminkomsterna, som jag föreslagit att avsättas för statsskuldens amortering. Med avseende å denna sistnämnda åtgärd kunde jag ju här i detalj utveckla skälen för den position jag valt, men då denna fråga icke hittills upptagits under debatten, anser jag det riktigast att icke förlänga mitt anförande med någon utförligare redogörelse för detta intrikata spörsmål. Jag vill endast anföra, att det varit svårt att finna någon annan verkligt rationell uppdelning mellan den del av malminkomsterna, som skall gå till budgeten, och den, som skall gå till statsskuldens amortering, än den jag valt och som grundar sig på merkvantiteten bruten malm enligt 1927 års avtal i förhållande till den brytning, som skulle hava ägt rum, ifall de gamla avtalen varit i kraft, samt applicerande på denna merkvantitet av de regler för statens vinstandel i bolaget, som numera äro gällande. Att detta belopp blivit så mycket mindre än åtskilliga av kammarens ledamöter måhända trott, har, tror jag, berott på att man icke haft en riktig föreställning om vilken malmbrytning, som de äldre avtalen förutsatte under den sjuårsperiod, som nu ingår. Jag håller för troligt, att en hel del av kammarens ledamöter trott, att det överskott, som man skulle kunna avskilja från budgeten och taga i anspråk för nedskrivning av det oräntabla lånekapitalet i statens järnvägar, skulle bli väsentligt större. Jag får tillägga, att jag själv först hyste en liknande förmodan, men den verkställda utredningen har visat, att förhållandena ligga till på annat sätt, och jag tror det vara klokt att acceptera den utgångspunkt, som jag valt, och icke söka fram

någon annan enligt min uppfattning mindre hållbar grund för beräkning av ifrågavarande merinkomst.

Jag har upptagit kammarens tid för länge och slutar med den allmänna reflexionen, att den framlagda budgeten djupare sett icke är något verk av en tillfälligtvis sittande chef för finansdepartementet eller en tillfälligtvis sittande regering, utan att denna budgets allmänna karaktär till väsentlig del är en produkt av vårt folkhushålls ekonomiska ställning och av alla samhällsklassers gemensamma insats i det produktiva arbetet inom landet. Att den svenska statsbudgeten 1929—1930 kunnat förete en så pass gynnsam bild är att tillskriva de ansträngningar, vari alla samhällslager under 1920-talet liksom tidigare förenat sig för höjande av vårt folks välstånd. Budgeten är blott ett yttre tecken på denna vår svenska nationalhushållnings sundhet och styrka. Det är min förhoppning, att de starka produktiva krafter, som trots politiska meningsskiljaktigheter leva inneboende i den svenska nationens alla samhällslager, även i fortsättningen skola samverka därhän, att det allmänna välståndet inom landet ytterligare fortskrider och att detta välstånd kan komma till uttryck i svenska statsbudgeter, visande på en alltjämt fortskridande förbättring av vårt lands finanser. Och det är till sist min förhoppning, att de farhågor, som en ärad talare under remissdebattens första skede här i kammaren uttalade för efterföljande statsregleringars svårigheter, såtillvida skola visa sig överdrivna, att man även vid kommande statsregleringars genomförande skall kunna tillgodose de anslagskrav, som här äro föreslagna, utan att behöva skrida till någon skattestegring, ja, att man i efterföljande statsregleringar skall kunna tillgodose såsom oundgängligen nödvändiga ansedda nya utgifter utan att behöva med dem förena en skattestegring. Vad som härvid skall förstås med oundgängligen nödvändiga utgifter blir ju alltid föremål för olika meningar skilda grupper i riksdagen emellan, men jag skulle vilja föreställa mig att läget likväl — under förutsättning att utvecklingen i världen icke kommer att avbrytas av några nu oförutsedda stora olyckor — kommer att möjliggöra för det svenska folkhushållet — vilken regering, som än sitter — att utan skattestegring tillgodose utgifter, som efter omprövning i riksdagen finnas vara oundgängligen nödvändiga.

Herr Örne: Herr talman, mina herrar! Det skulle vara synnerligen frestande att ingå på en undersökning av den sockerpolitik, som regeringen har framlagt för riksdagen och som även har berörts under denna debatt. Då jag emellertid tror, att det är en allmän önskan bland kammarens ledamöter, att remissdebatten i denna kammare måtte kunna slutas före middagen, skall jag inte ta upp tiden med den saken i vidare mån än att jag skall ta mig friheten att göra ett par mycket korta anmärkningar.

Av det anförande, som bevillningsutskottets ärade ordförande höll från denna plats för en stund sedan, framgick alldeles tydligt den särskilda uppfattning man i hans landsdelar har om sockertullen och andra statsåtgärder för sockernäringens upphjälpande. Han påpekade mycket riktigt, att staten på sin tid slagit in på vägen att genom tullar understödja sockerbetodlingen i landet, för att man skulle få möjlighet till produktion inom landet av en förbrukningsvara. Men av vad han sade framgick alldeles tydligt, att han betraktade detta statsmakternas beslut för länge sedan såsom liktydigt med en sockerbetodlarnas in-teckning i all Sveriges jord och alla Sveriges näringar, en in-teckning som inte bara gäller med sitt en gång fastställda belopp utan som också kan ökas, därest sockerproducenterna i Skåne så önska. En sådan synpunkt kan jag för min del under inga förhållanden anlägga på en tull.

Beträffande särskilt den tekniska anordningen av vad regeringen här föreslagit tillåter jag mig påpeka, att den är behäftad med synnerligen stora brist-

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

fälligheter. Den innebär, att man den 1 mars skall höja sockerpriset med 3 öre och sedan sänka det från den då uppnådda nivån på en gång med 4 öre, när det nya budgetåret ingår. Detta kommer ju att medföra, att det blir en oerhörd rusning efter socker, innan tullen träder i kraft, och därefter en stark återhållsamhet i efterfrågan från distributörernas sida, då man närmar sig budgetårets slut, d. v. s. frammot den 1 juli. Järnvägar och försäljare få med visshet stora svårigheter att tillfredsställa efterfrågan i juli månad, då alla lager äro uttömda. Om man överhuvud taget skall gå in för en ökad subvention från statens sida, vilket jag för min del kommer att motsätta mig, så måste man åtminstone finna något botemedel mot denna otillfredsställande tekniska anordning.

Jag har emellertid begärt ordet av den anledningen, att min högt ärade vän greve Lagerbjelke här i remissdebatten drog fram postsparbankens räntepolitik såsom ett ämne, lämpligt att här behandlas. Jag hade en liten aning om att någonting måste följa på grund av den häftiga, med snöstormen tävlande blåst kring denna fråga, som uppstått i vissa pressorgan, en blåst, som inte, såsom en dylik företeelse bör göra, åstadkommit en sund luftväxling, utan som sopat med sig varjehanda besynnerliga och delvis osmakliga föremål och slungat dem över postsparbanken. I morse stod det exempelvis i en i Stockholm utkommande tidning en artikel, vari det läses: »Ännu 1919 föreslog postsparbankens styrelse en fix ersättning till postverket med 78 tusen kronor, under det att generalpoststyrelsen samtidigt beräknade postverkets självkostnader till 566 tusen kronor! Det finnes ingen mening i att staten skall bedriva en så beskaffad konkurrens med andra organisationer, som avse att hopsamla det svenska folkets besparingar och göra dem fruktbarande i det svenska näringslivet.» Jag läste denna sats flera gånger, då jag upptäckte den, och sedan tittade jag på artikelens underskrift flera gånger. Jag tänkte, att denna underskrift möjligen kommit dit genom ett ombrytningsfel. Det var nämligen namnet på en världsberömd svensk nationalekonom, som stod under artikeln. Nu är det annars för alla, som äro något så när intresserade av frågan, väl bekant, att denna uppgift hänför sig till tiden före postsparbankens omorganisation, då den, på grund av att den hade skötts efter de principer man nu önskar, att den skall skötas efter, hade råkat till hälften på obestånd och absolut inte kunde fullgöra sina skyldigheter mot postverket. Efter omorganisationen är denna sak helt och hållet ändrad, och för närvarande betalar postsparbanken 750,000 kronor till postverket i stället för de 78,000, som denne nationalekonom genom sin särskilda formulering vill inge allmänheten en föreställning om att den fortfarande betalar, således ungefär tio gånget så mycket. Den summa, som den gången av generalpoststyrelsen beräknades, var för övrigt byggd på 1919 års lönenivå, sålunda en vida högre nivå än den, som nu är gällande. Såvitt det överhuvud taget är möjligt att på ett korrekt sätt beräkna dessa kostnader, äro de för närvarande riktigt beräknade och postverket får tillbaka de utlägg, som det vid postanstalterna har för postsparbanken; dessutom har naturligtvis postverket ersättning för de löner, som utgå vid centralen jämte hyra och allt dylikt.

Vidare läses i denna artikel, som säkerligen kommer att göra sin rond genom pressen och kanske åberopas i debatten i riksdagen: »Postsparbanken gör i avseende på medelsplaceringen ingenting annat än den ganska negativa tjänsten att den samlar ihop medlen i Stockholm, där en byråchef sitter och söker åstadkomma en tillfredsställande fördelning av medlen. Men av en sådan funktion har landet strängt taget intet behov.» I själva verket förhåller det sig ju så, att det ingalunda är en byråchef, som fördelar postsparbankens för placering tillgängliga medel, utan det är generalpoststyrelsen, sammansatt på särskilt sätt, som verkställer fördelningen. Vid behandlingen av alla sådana ärenden är styrelsen kompletterad med tre av Kungl. Maj:t tillsatta personer, därav en skall utses inom bankofullmäktige, en inom riksgäldsfullmäktige och en för

övrigt från sådan verksamhet, att han känner till förhållandena på penningmarknaden. Dessutom är chefen för generalpoststyrelsen ordförande vid de sammanträden, där placeringsfrågorna behandlas, och omständigheterna ha fogat så, att två efter varandra följande regeringar ansett denne chef lämplig såsom suppleant för riksbankens av Kungl. Maj:t utsedde ordförande. I denna egenskap är han ju i tillfälle att då och då tjänstgöra och söker därvid efter bästa förmåga följa riksbankens synpunkter på vårt lands penningpolitik. De ärenden, varom jag nu talat, avgöras genom omröstning, därvid postverkets chef endast har utslagsröst, om meningarna äro delade. Verkligheten ser sålunda något annorlunda ut än som i denna artikel skildras. Det är icke alls så, att en byråchef är den bestämmande, utan det är en ganska manstark och enligt gällande bestämmelser ganska kompetent korporation, som beslutar angående postsparbankens medelsplacering.

Vidare förekommer i denna artikel — jag skall inte gå in på allt, emedan det skulle taga hela eftermiddagen i anspråk — det utmärkta projektet, att postsparbankens ränta skulle en gång för alla bestämmas, antagligen i lag — eller kanske i grundlag? — så att den inte på något sätt kan ändras uppåt. Som lämplig räntesats föreslås 3 %. Detta motiveras med att insättarna i postsparbanken gärna kunna »nöja sig med en låg ränta». Det framhålles samtidigt, att postsparbanken har en uppgift på många håll i landet, särskilt när det gäller att samla upp de små besparingarna. De små spararna kunna nöja sig med låg ränta, vida under räntenivån i övrigt!

Det är mig en stor glädje att konstatera, att i det anförande, som greve Lagerbjelke höll, det inte förekom något argument, som kan jämföras med vad jag här nu anfört eller med vad som eljest på sina håll inom landet sagts i en del av pressen. Som alltid strävade greve Lagerbjelke efter en konciliant form och efter sakliga argument. Jag vågar emellertid tro, att greve Lagerbjelke inte givit sig tillräcklig tid att riktigt studera igenom denna fråga. Jag tror, att han, om så hade skett, näppeligen skulle ha kommit till det resultat, till vilket han kom i sitt anförande.

Vad först nu räntenivån beräffar, tillåter jag mig här meddela, att för hela perioden 1910—1927 uppgår genomsnittsräntan vid inlåning i affärsbankerna till 3.89 procent, i de enskilda sparbankerna till 4.61 procent och i postsparbanken till 3.88 procent. Postsparbankens inlåningsränta var således t. o. m. en smula lägre än den ränta, som affärsbankerna betala på sparkasseräkning. Medelräntan vid inlåning för tiden efter postsparbankens omorganisation, d. v. s. tiden 1923—1927 utgjorde för affärsbankerna 3.36 procent, för de enskilda sparbankerna 4.32 procent och för postsparbanken 3.86 procent. Där ligger således postsparbanken över affärsbankerna, men fortfarande rätt väsentligt under de vanliga sparbankerna. Under den förstnämnda perioden, eller åren 1910—1927, understeg medelräntan vid inlåning i postsparbanken medelräntan i de enskilda sparbankerna med 0.73 procent och för den sista perioden, 1923—1927 understeg den samma ränta med nära $\frac{1}{2}$ procent. Om man nu en smula ser efter hur läget är för postsparbanken och de vanliga sparbankerna i ett annat avseende, så finner man, att medelvärdet av en postsparbanksbok år 1927 var 243 kronor. Motsvarande värde av en sparkassebok vid enskild sparbank var samma år 997 kronor. Medelbeloppet av insättningar utgjorde för en postsparbanksbok under år 1927 97 kronor och för en sparbanksbok i de enskilda sparbankerna 209 kronor. Av vad jag här anfört framgår, att postsparbanken i osedvanligt hög grad är en de små spararnas sparbank, och den är tvingad att vara detta helt enkelt därigenom, att riksdagen avslagit en begäran om någon höjning av postsparbankens inlåningsmaximum, vilket som herrarna veta är oerhört mycket lägre än motsvarande maximum i de vanliga sparbankerna.

Härefter omnämnde greve Lagerbjelke faran för den konkurrens, som upp-

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

stått på detta område. Ja, jag måste nu uppriktigt bekänna, att jag är inte rädd för konkurrens. Jag ser i konkurrensen en livgivande faktor, då den bedrivs under riktiga former. Men är det nu så, att det är sparbankerna, som böra vara rädda för konkurrensen? Beloppet av den totala insättarbehållningen hos de enskilda sparbankerna utgjorde år 1923 2,358,937,000 kronor och år 1927 2,703,000,000 kronor i runt tal. Motsvarande siffror för postsparbanken utgjorde år 1923 134.6 miljoner kronor och 1927 205.6 miljoner kronor i runt tal. Jag har låtit räkna ut, hur stor del av de i postsparbanken och andra sparbanker sammanlagt insatta medlen, som postsparbanken förfogat över under olika år, och denna uträkning ger, mina herrar, ett ganska intressant resultat. År 1900 hade postsparbanken 11.44 procent av samtliga i sparbanker insatta medel. Denna siffra hade 5 år senare gått ned till 8.33 procent, och den sjönk därefter under världskriget, då postsparbanken på grund av högst otillfredsställande organisation inte kunde göra sig gällande, och då medel strömmade in i stora massor till såväl affärsbankerna som sparbankerna ute i landet. År 1925 förfogade emellertid postsparbanken över 6.22 procent av samtliga i sparbanker insatta medel. Motsvarande siffra uppgick år 1926 till 6.75 procent och år 1927 till 7.07 procent. Ännu äro vi således inte på långt när uppe i den nivå, på vilken postsparbanken i relation till övriga sparbanker stod så tidigt som år 1900. Jag tycker inte, att de enskilda sparbankerna skulle behöva känna någon större ängslan blott därför att det finns ett sparinstitut, som omfattar hela landet, men som endast förfogar över i runt tal 7 procent av samtliga tillgodohavanden i landets sparbanker och som är ungefär lika stort som den största av de vanliga sparbankerna, nämligen Stockholms stads sparbank.

Man har också gjort anmärkningar mot postsparbankens medelsplacering. Man säger, att postsparbanken tagit till uppgift att samla ihop medlen i Stockholm och placera dem där, till intet gagn för insättarna utifrån landet. Jag får kanske meddela en enda siffra, som belyser den saken. Under åren 1927 och 1928 uppgick insättningsöverskottet i postsparbanken från hela landet utanför Stockholm för båda åren sammanlagt till 12,455,546 kronor. Under samma bägge år utlämnades i nya lån till kommuner utom Stockholm sammanlagt 11,760,817 kronor. Dessutom ha under dessa båda år till olika centralkassor för jordbrukskredit av en beviljad miljonkredit utlämnats sammanlagt 607,000 kronor. Postsparbanken har sålunda praktiskt taget placerat alla från platser utanför Stockholm inflytande medel på orter utanför Stockholm. Denna upplysning borde en del intresserade personer ha gjort sig besvär att taga reda på, innan de kastat sig över postsparbankens medelsplacering.

En synnerligen intressant siffra, som särskilt torde intressera herrarna från Skåne, skall jag be att få meddela. För de båda nämnda åren 1927 och 1928 uppvisade Malmöhus län ett insättningsunderskott av 125,000 kronor i postsparbanken. Det togs sålunda ut 125,000 kronor mer än det insattes, men till kommuner i Malmöhus län lämnade postsparbanken likväl dessa båda år ut lån på 2,284,000 kronor. Man kan beträffande flera orter i landet konstatera företeelser, som visserligen ej äro så utpräglade, men som i alla fall äro rätt anmärkningsvärda. Så t. ex. kan det ju vara av ett visst intresse för herrarna att känna till, att postsparbanken i Stockholm — trots det, att den långa tiden har haft avsevärt lägre ränta än här verksamma sparbanker — har haft ett insättningsöverskott av bortemot 7,000,000 kronor. Något över en tredjedel av hela insättningsöverskottet i postsparbanken kommer från huvudstaden, och det kan ju ligga en viss rättvisa i, att man då också placerar inte så litet medel i huvudstaden:

Ja, jag tror, herr talman, att jag ej längre behöver uppehålla mig vid denna sak. Jag kan självklart ej från denna plats gå in på en fullständig redo-

görelse för alla dessa ting. Så mycket torde dock ha framgått av vad jag har sagt, att talet om de förfärliga risker av postsparbankens verksamhet, som man har utmålat i pressen, där man vädjat till regeringen att med det snaraste ingripa mot banken, icke är hållbart. Det är endast utslag av en reklamverksamhet, i vilken även ett par nationalekonomer, sedan de fullständigt klätt av sig sin vetenskapliga skrud, ha behagat inträda.

Den ärade talaren på stockholmslänsbanken frågar: varför kunde postsparbanken ej intaga en avvaktande hållning i räntefrågan? Jag skall svara på det allra kortaste sätt jag kan. Det var helt enkelt därför, att postsparbankens styrelse kom till det resultat, att ränteläget i landet krävde en höjning av postsparbankens ränta. Det förhåller sig ingalunda så, som man i dessa agitationstider söker göra troligt, att spariustituten äro de, som bestämma utlåningsräntan, utan räntenivån på utlåningen bestämmas av efterfrågan på kapital ute i landet. Om denna efterfrågan ökas, så måste räntan stiga. Vi ha i riksbanken ett organ, som skall kontrollera, att räntenivån ändras i det rätta ögonblicket för att hålla ett stabilt penningvärde, d. v. s. på annat sätt och kanske mera populärt uttryckt, för att sparandet skall komma att stå i rätt förhållande till efterfrågan på kapital. Nu var det ett faktum, mina herrar, att räntenivån var i stigande. Man efterfrågade lån till väsentligt högre räntesatser än förut, och efterfrågan på lån till den gällande låga räntesatsen vid postsparbankens utlåning ökades i synnerligen hög grad, så att en viss inskränkning i utlåningen måste iakttagas även beträffande fullgoda objekt. Är det ej under sådana omständigheter då riktigt, att man höjer inlåningsräntan, så att även spararna få någon glädje av detta? Man har sagt, att det är postsparbanken, som har förvällat, att riksgäldskontoret icke har kunnat konvertera statsskulden. Jag ber att på det allra bestämdaste få dementera en så fantastisk uppgift. När frågan om konvertering var uppe på allvar, såvitt jag känner, så talades det visserligen mycket om, att man borde förbereda denna konvertering genom en allmän räntesänkning, och postsparbanken gick ju in för att sänka räntorna, eftersom det även från de enskilda sparbankernas sida klagades så oerhört över den höga räntan, men när just denna fråga om räntesänkning var uppe och aktuell, så blev i själva verket läget på penningmarknaden sådant, att en större konvertering icke var möjlig att genomföra. Så hava åtskilliga finansmän försäkrat mig, att det förhåller sig. Postsparbanken höll ju en ränta av 3.6 % under en lång period. Det föranledde ingen sänkning av räntan hos åtskilliga av de enskilda sparbankerna. Tvärtom vidhöll man på vissa håll en mycket hög inlåningsränta, och varför gjorde man det? Jo därför, att man kunde placera medlen till en ränta, som dock var fullt tillfredsställande för dessa sparbanker. Så ligger saken i själva verket till, och jag är alldeles säker på, att om herrarna vilja underkasta denna sak ett ingående studium, så skola ni allesammans komma till den uppfattningen, att man här har ställt till ett förfärligt oväsen fullständigt i onödan. Då en sådan sparbank som Stockholms stads sparbank, som ju är av precis samma storleksklass som postsparbanken, och som har förmånen av att få arbeta i ett koncentrerat samhälle i stället för över hela landet såsom postsparbanken, och en bank, som har precis samma placering av sina medel som postsparbanken, då denna bank förklarar, att den ej kan reda sig, så vida den ej får hålla $\frac{1}{2}$ % högre ränta än postsparbanken, då framkallar det hos mig den allra största förvåning. Jag undrar, om ej felet möjligen kan ligga precis på samma ställe som felet låg hos postsparbanken före omorganisationen, nämligen i en icke tillräckligt energisk skötsel av den gren av verksamheten, som är inställd på värvandet av insättare.

Man har nu kommit fram med liknande angrepp så många gånger, att jag ansett mig berättigad att från detta forum, det mest offentliga i landet, säga

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

ut vad jag nu har sagt. Det finnes ingen anledning, varför en stor och väl-skött sparbank skall behöva hålla högre ränta än postsparbanken. Det är mitt svar på angreppen på postsparbanken från det hållet.

Herr Lindley: Herr talman! Det finnes ju ett gammalt ordspråk som säger, att det är icke ens fel, då två träta. Det kan visserligen vara så, att den ene har större eller mindre andel i skulden än den andre, men det kan också hända, att trätan beror på en tredje parts mellankomst och de åtgärder, som denna part vidtager. Med detta mitt lilla inlägg åsyftar jag nu de strävanden, som från regeringshåll ha gjorts för att åstadkomma samförstånd mellan arbetare och arbetsgivare. Vi veta ju också, att den konferens, som hölls här i riksdagshuset, har här framkallat en stark opposition från vissa håll. Det har ej klart uttryckts, vad det är man egentligen kritiserar, men envar förstår ju så innerligt väl, att kritiken måste bottna i missnöje, och till missnöjet på arbetarhåll finnes det givetvis många anledningar. Jag behöver ej gå längre än till att påminna om det olyckliga beslut, som man fattade här förlidet år, då man genomdrev den s. k. arbetsfredslagstiftningen. Givetvis har det kastat sin skugga över de strävanden, som gå ut på att kunna åstadkomma ett samförstånd. Men det är ej allenast den frågan det gäller. Det är många andra frågor också, som säkerligen här skulle kunna lösas. En sådan mycket, mycket stor fråga, som har åstadkommit en oerhört stor bitterhet på arbetarehåll, är ju arbetslöshetsunderstödsfrågan. Jag vill ju här ej upptaga hela den frågan till debatt och framför allt ej dessa olycksaliga direktiv, som ha blivit införda samtidigt med, att detta arbetslöshetsunderstöd har blivit beviljat. Jag vill bara taga upp en enda liten detalj av det spörsmålet, som jag tycker man verkligen skulle kunna slopa när som helst, därför, att den inte spelar någon som helst roll.

Beslutet om att utlämna understöd till arbetslösa, fattades ju under krigsåren. Man införde då vissa regulativ, i vilka man i första hand tog sikte på vissa yrkesgrupper, som mer än andra ledo av arbetslösheten, och man fastställde då, att vissa andra yrkesgrupper icke alls skulle ha rättighet att få något understöd, nämligen skogs- och flottningsarbetare, lantarbetare, byggnadsarbetare, tegelbruksarbetare samt hamn- och stuveriarbetare. Kan någon på regeringsbänken säga mig vad detta nu tjänar till, vad nytta det medför att bibehålla dessa bestämmelser? Alla arbetslösa få ju ej understöd utan endast en liten del, som man anser i särskilt stort behov av att få hjälp genom statens försorg. Men varför skall man på förhand fastställa, att vissa arbetargrupper skola vara uteslagna från möjligheten att komma i åtnjutande av detta statens bistånd, denna hjälp i deras nödställda belägenhet? Nu väntar jag mig nästan, att man från regeringshåll säger: »Ja, men det finnes likväl möjlighet att meddela dispens.» Jag påtalade detta förlidet år, när vi behandlade frågan, och jag finner icke, att det har gjorts minsta ansats till att göra någon ändring häri, utan saken står kvar fortfarande. Ja, visst kan man giva dispens, men vi förstå ju så innerligt väl, att när vi först och främst icke understöjda alla arbetslösa utan endast en ringa, ringa bråkdel av dem, så skall det vara mycket, mycket starka skäl för att här kunna få en dispens beviljad. En sådan person, som skulle få dispens, skall sannerligen vara plågad av alla Egyptens plågor, för att man skall kunna skjuta honom framför några kanske lika meriterade, tillhörande andra grupper, som behöva det statliga understödet. Jag kom på dessa tankar, och jag fick impulsen till att säga dessa ord, då vännen Enhörning höll sitt anförande, däri han varnade statsmakterna för att träffa några nya avtal om att lämna virke från statens skogar till sådana sågverk, som t. ex. i Kalix ha startats endast för att kunna bereda arbetslösa arbete. Jag har ett sådant fall, som är synnerligen belysande i samband med detta. Vi

veta, att de finnar, som förut bedrivit sågverksrörelse på Seskarö, funnit det mera profitabelt att förlägga sin verksamhet till Finland. De ha alltså lagt ned sina sågverk på Seskarö. Nu finnes här en stor befolkning och bland dem även hamn- och stuveriarbetare. Om det nu icke blir någon sågverksrörelse upptagen där, så måste väl staten tråda till, ty man kan väl knappast begära, att dessa stackars fattiga norrlandskommuner skola bära dessa bördor själva. Det är ju alldeles omöjligt. Men så finnes det där uppe hela den grupp av stuveriarbetare, som ej ha någon förvärvsmöjlighet alls utan som på grund av direktiven för arbetslöshetshjälpen äro på förhand utestängda från att få något nödhjälpsarbete eller något understöd. Borde man ej då endast från dessa synpunkter vidtaga någon åtgärd för att försöka ändra en sådan bestämmelse, som strängt taget ej kan göra någon nytta utan endast är till förgärlse och skada? Staten har sannerligen ingen nytta av den, men givetvis kan man på arbetarehåll peka därpå och säga: »Jo, sådana äro de, så mycken hänsyn tar man i själva verket till arbetarna och arbetarnas intressen.» Om jag tar den yrkesgrupp, som jag själv står närmast och bäst känner till, nämligen hamn- och stuveriarbetare, så kan jag ju säga, att den där bestämmelsen betyder ingenting för de ordinarie hamnarbetarna, ty de ha ju alltid att passa arbetet när sådant förekommer. Även om de ej ha något arbete den ena dagen eller hela veckan, så kunna de ändå ej komma i åtnjutande av ett sådant här understöd. Men det finnes ju en mycket stor grupp av vad vi kalla tillfälliga arbetare, som arbeta vid hamnarna. Ja, av vilka skäl skola de vara absolut utestängda från möjlighet att komma i åtnjutande av arbetslöshetsunderstöd eller nödhjälpsarbete eller någonting annat? Det kan jag inte förstå. De äro ju medborgare i samhället likaväl som alla andra grupper, och det är sannerligen många av dem, som ha det mycket, mycket svårare än andra, därför att de ej ha något regelbundet arbete ens under den tid, varunder eventuellt något arbete kan förekomma vid något tillfälle. Alltså måste jag säga, att nog borde man väl ändå kunna vidtaga någon åtgärd för att rucka på bestämmelsen i fråga, ty från arbetarehåll mötes man vid varje tillfälle, då man står och talar om försoning, av den frågan: »Vad gör riksdagen i sådana fall som detta? Tar den någon den ringaste hänsyn? Ni kan stå där och plädara dag ut och dag in, utan att det göres någonting.» I varje fall göres det ingenting från regeringshåll.

Den förste talaren, herr Möller, vidrörde också en annan fråga, som jag skall be att få anknyta några reflexioner till. Han talade nämligen om frågan angående folkpensioneringens reformerande. Nu må jag säga, att det är mera tur än någonting annat, att vi här i vårt land undsluppit en mycket stor förödande konflikt bland hamnarbetarna i år just på grund av detta. Dessa arbetare framställde ett krav på sina arbetsgivare om att när arbetarna blevo gamla och utarbetade vid hamnarna, så borde arbetsgivarna lämna dem något understöd. Arbetsgivarna förklarade sig visserligen villiga att göra detta, men å andra sidan sade de: »Vi kunna det inte, det är den rena omöjligheten, ty även om vi skulle kunna lämna något sådant understöd, så skulle det bara betyda, att vi finge betala in det till statskassan. Ty det belopp, som dessa arbetare eventuellt skulle kunna få från folkpensioneringen, det bleve då avdraget, och då bleve resultatet endast, att vi finge betala detta i stället för staten.» Följaktligen hava arbetsgivarna litet varstans, inte bara vid hamnarna utan även inom industrien, uraktlåtit att understödja sina gamla och uttjänta arbetare just på grund av detta. Vi hava här krävt, att den frågan skulle tagas upp, huruvida det ej finnes någon möjlighet att exempelvis kunna jämställa sådant frivilligt bidrag med t. ex. fattigvårdsunderstöd. Ty märk väl: det är frivilligt, det är ej alls fråga om några ordinarie utgående pensioner. Nog borde dessa frivilliga bidrag kunna jämställas med det understöd, som

Statsverkspropositionen.
(Ferts.)

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

i. ex. fattigvården kan lämna till en arbetare eller en annan person utöver den folkpension, som tillkommer honom. Nog borde väl dessa slags understöd kunna jämföras och det därigenom bli möjligt för arbetsgivarna att frivilligt kunna bidra.

Nu lyckades vi verkligen övertyga hamnarbetarna om, att det på grund av folkpensioneringens bestämmelser ej vore möjligt att göra något verkligt effektivt eller tillfredsställande härvidlag. Och de accepterade verkligen vår förklaring. Men finna de nu, att man från regeringshåll och från riksdags-håll ej vill göra någonting för att försöka ordna upp detta, så har man samma fråga tillbaka igen senare, och då kanske det blir mycket svårare att lösa den på ett tillfredsställande sätt. Dessa frågor tycker man kanske äro små, men de kunna betyda mycket i fråga om samförståndet mellan arbetare och arbets-givare. Jag vill i fråga om dessa två spörsmål speciellt vädja till herr stats-rådet och chefen för socialdepartementet, att han måtte fästa en något större uppmärksamhet vid de här frågorna än vad som hittilldags blivit gjort. Men givetvis vädjar jag också till hans kolleger på regeringsbanken och hoppas, att även de vilja medverka till att åstadkomma ändring i dessa små irritations-moment, som här i själva verket åstadkomma mera skada än vad de åstad-komma gagn åt det andra hållet.

Slutligen ber jag också att få förklara, att jag inte precis kan acceptera ett projekt, som varit synligt i tidningspressen, nämligen att sjöfartssäkerhetskön-trollen skulle, för att tillmötesgå de krav, som blivit resta från arbetarehåll, ställas under en kombinerad regi, nämligen under både socialdepartementets och handelsdepartementets, dit kommerskollegium nu hör. Alltså: jag tror ej, att det skall visa sig lämpligt, att två departement skola sköta en sådan allmän social angelägenhet. Jag tror ej, att det kommer att vara till gagn och fördel. Nu säger man visserligen, att dessa frågor om sjöfartskontrollen ju äro i mångt och mycket av teknisk och ekonomisk art. Ja, men hela den där tekniska och ekonomiska frågan bottenar ju också i de sociala skyddsåtgärderna, ty alla be-stämmelser vi ha beträffande fartygs sjövärdighet, dimensioner och allt det där bottenar ju i säkerhetsmomentet. Alltså kan hela fartygsinspektionsbyrån helt säkert utan några vidare svårigheter inordnas under socialdepartementet. Jag tror, att det skulle vara till mycket, mycket större gagn än att försöka lägga det under ett sådant hälftenbruk, som jag sett nyligen föreslaget i pressen.

Jag skulle ju kunna sluta här, men jag känner mig dock manad att säga ett par ord på grund av en kammarledamots framställning och även på grund av vad som här sades från finansministerns sida. Det gäller frågan om gods-taxornas nedsättning. Han räknade en dylik såsom en indirekt lättnad för samhällsmedlemmarna. Nu är jag inte riktigt på det klara med nyttan och nödvän-digheten därav. Herr Winberg har allredan flaggat för det och sagt, att det är ju klart, att dessa kostnader skola bestridas med skattemedel, ty statsbanornas inkomster täcka ej denna nedsättning. Men det finnes ju även ett annat mo-ment, som jag tror, att man behöver peka på i samband med detta, och det är frakttaxornas inverkan på sjöfarten. Ha herrarna verkligen räknat med den saken också? En frakttaxenedsättning betyder ju, att åtminstone den inre sjö-farten, som redan nu knappast kan klara sig, kommer i ännu mer betryckt läge, alltså ej kan betala vare sig skatter eller kanske icke ens de ordentliga eller nå-gorlunda tillfredsställande löner, som man kräver på arbetarehåll. Och så kan man kanske just genom den där åtgärden åstadkomma vad man här säger är det farligaste av allt, nämligen stora vittomfattande konflikter. Ty varje sådan handling, som man utför, är ett kuggjul i ett stort urverk, och hur man än bär sig åt, om man är oförsiktig med detta, så kan man åstadkomma, att hela urver-ket lider skada. Jag har därför den uppfattningen, att den där åtgärden att nedsätta frakttaxorna under vad de egentligen borde gå till efter klok och för-

ständig uträkning, är något, som är galet, ty det måste återverka på andra områden. Jag har förut en gång i tiden haft tillfälle att här påtala ett liknande fall, där statens järnvägar bedrev en sådan taxepolitik emot sjöfarten — det gällde sjötrafiken mellan Göteborg och Vänerens hamnar — att trafikanterna därigenom tvungos att frakta sitt gods på järnväg i stället för att anlita sjöfarten. Man gjorde nämligen så, att de, som hela året anlidade järnvägarna, erhöilo billigare frakter än de, som sommartiden betjänade sig av sjöfarten. Resultatet härav är ju, att man åstadkommer skada för ett annat trafikmedel, som också är av mycket stor vikt, och följaktligen åstadkommer skada för staten själv, i det att dess egna intäkter i form av kanaltrafikavgifter minskas.

Alla dessa spörsmål äro således inte så förskräckligt enkla, som en del människor verkligen tror, och jag vill sluta med att säga, att jag inte precis tror på finansministerns vackra, optimistiska horoskop. Han tror helt enkelt inte, att vi för den närmaste framtiden skola behöva öka skatterna, utan han tror, att vi här skola kunna klara oss med de inkomster, som vi efter hans beräkningar allaredan ha. Men han glömmer då, att det är tre stora, stora frågor, som vänta på sin lösning och som måste lösas, om vi skola kunna åstadkomma något samförstånd i detta land. Först och främst måste vi ha en bättre folkpensionering än den, som vi nu ha, och dessutom gäller det att få till stånd en allmän arbetslöshetsförsäkring, vilket är en absolut nödvändighet i vårt land liksom den är det i alla andra länder — Sverige står nu nästan såsom det enda landet, som inte har en tillfredsställande ordnad arbetslöshetsförsäkring; vi stå ju t. o. m. efter Balkanländerna i det avseendet. Det är en skam rent av att nödgas konstatera detta. Och slutligen tillkommer frågan om allmän sjukförsäkring. Alla dessa tre stora reformfrågor måste lösas, och säkerligen finnes, det må jag säga, i betraktande härav inte någon anledning till så förskräckligt ljusa skönmålningar för framtiden, som herr finansministern lät komma till synes.

Herr Rosén: Herr talman! I remissdebatten för ett år sedan uppehöll sig kammarens högt aktade ålderspresident rätt utförligt bland annat vid flygvapnet. Det syntes honom då särskilt beklagligt, att organisationen inte fullföljdes enligt den en gång uppgjorda planen, fastän budgeten var så vacker. Försvarsfrågans behandling betecknades såsom teoretiskt en nedrustning men praktiskt en avrustning, och han förklarade: »Ansvariet härför må vila på dem, som hava mod att taga det. Jag för min del skulle krossas av en sådan börda.»

Jag kunde då med hänvisning till hur den ärade talaren och hans försvarsminister handlade år 1924 uttala, att det bestämt måtte ha varit lättare att bära det ansvaret såsom statsminister än som ledamot av kammaren.

Det är klart, att jag på grund av ifrågavarande och andra uttalanden var mycket intresserad av att se, hur fjärde huvudtiteln skulle komma att se ut i år. Jag fann då, att det inte var så värst mycket som fattades, för att ansvaret skulle bli ganska drägligt. Den stat för fjärde huvudtiteln, som nu gäller, slutar på 133.8 miljoner kronor, och den, som föreslås, slutar på 138.1 miljoner. Att man kommit så högt söker man delvis ursäkt genom att åberopa, att i fjol funnos vissa reservationer, som kunde utnyttjas, men att man i år inte varit i samma lyckliga läge. I annat fall skulle beloppet ha varit lägre. Vissa önskemål uttalas ju visserligen därutöver, men de synas inte vara brådskande: de ligga lyckligtvis liksom så mycket annat under utredning.

Emellertid fäster man sig vid att de militära myndigheterna ha äskat 28 miljoner kronor mer än huvudtiteln slutsumma. För min del känner jag ju ganska väl till dessa poster. Det är gamla bekanta från i höstas. Men nog hade det varit av intresse för riksdagens ledamöter att få se, vad det är för någonting, som regeringen uteslutit. En förteckning däröver fanns i fjolårets huvudtitel, och jag trodde, att den skulle ha kommit med i fortsättningen, så mycket hellre.

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

som initiativet till den förteckningens införande i själva verket togs av en medlem av den nuvarande regeringen, vilken tidigare för mig framhållit det önskvärda i att sådana förteckningar medtoges i statsverkspropositionen. För min del ansåg jag, att förslaget var praktiskt och nyttigt. Men nu är förteckningen borta. Inte kan det väl vara enbart av sparsamhetsskäl, som man strukit de två sidor, vilka förteckningen i fjol upptog?

Det är visserligen sant, att en del reservationer i fjol funnos att använda, men de voro dock inte så stora, att inte en minskning av huvudtitelns slutsumma nu skulle kunnat förväntas. Kostnaderna för övergångsstatspersonalens avlöning minskas ju undan för undan. Antalet av värnpliktiges tjänstgöringsdagar minskas även, och en hel del med reformen sammanhängande kostnader minskas eller försvinna. Ensamt för lantförsvaret förekomma i den nu framlagda huvudtiteln sådana inskränkningar på ett tjugotal poster på tillhoppa över 3 miljoner kronor.

För handräkningsfrågans ordnande föreslår försvarsministern ökning av ersättningsreservens tjänstgöringsdagar med inte mindre än omkring 25 procent från 1,050,000 till 1,300,000 dagar, detta på grund av de från en del håll hörda klagomålen över att de till linjetjänst uttagna i för stor utsträckning användas till handräkning. Jag tror emellertid för min del, att den ökning av ersättningsreservens tjänstgöringsdagar, som här ifrågasattes, icke är nödvändig. Jag vill på grund av den långt framskridna tiden inte utförligare uppehålla mig vid vare sig denna eller vissa andra punkter, men regeringen har här mycket stora möjligheter att bedriva besparingsarbete.

Försvarsministern har vidare upptagit en hel del nya anslag utöver 1925 års ram, särskilt i vad gäller materielanskaffning. Jag är ganska förvånad över en av dessa poster, nämligen en på 380,000 kronor till förberedelser för anskaffande av nya kanoner. En fullständig nyuppsättning av kanoner beräknas ju komma att kosta 60 miljoner kronor. Jag vet mycket väl, att den nuvarande statsministern för ett år sedan framhöll behovet av denna nyanskaffning för 60 miljoner kronor, men under valrörelsen förklarades det i ett av de honom allra mesthängivna tidningsorganen, att det var ett skamligt förtal, att högern önskade några ny kanoner. Jag tänkte då för min del, att högerpartiet kanske hade tagit avstånd ifrån sin ordförande, ty det fanns ju ingenting i högerprogrammet om kanonerna. Men nu kommer i alla fall förslaget om ett anslag till vissa förberedelser.

Vidare förekommer det en väsentlig ökning för nyanskaffning för luftförsvaret, ehuru ju den frågan ligger under utredning. Flygvapnet har också stora anspråk, och regeringen föreslår en ökning av organisationen från nuvarande 70 procent till 80. Flygstyrelsen har begärt 90 procent. Man kalkylerade ganska grundligt miste vid utarbetandet av 1925 års försvarsreform, när det gällde kostnaderna för flygvapnet. Jag tror också, att man kanske kalkylerade fel, när man trodde, att det skulle vara ändamålsenligt att företaga en ökning med 10 procent varje år. Det har ju också förekommit uppskov med utvidgningen. Jag tror, att det kanske vore ekonomiskt fördelaktigt, om utvecklingen finge gå litet långsammare på det området än man ursprungligen tänkte sig. Man torde så mycket hellre kunna förfara så, som den nuvarande utrikesministern tydligen funnit, att läget inte är så farligt, som han i fjol trodde.

En hel del anslag under fjärde huvudtiteln kunna mycket väl beskäras eller strykas, och någon ökning av huvudtitelns slutsumma bör nog inte ifrågakomma. Jag hoppas, att huvudtiteln, när den kommer tillbaka från statsutskottet, skall te sig på ett helt annat sätt än den nu ser ut.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Trygger**: Herr talman, mina herrar! Jag skulle inte ha besvärat herrarna med något anförande i afton,

ty de anmärkningar, som förekommit här, ha antingen blivit bemöta eller icke varit av någon särskild betydelse enligt min uppfattning. Det är närmast några rent personliga erinringar, som äro riktade mot mig, vilka jag skall be att få bemöta.

Statsverkspropositionen.
(Forts.)

Jag vill då först vända mig mot min ärade vän, herr Hellberg. Jag var inom parentes sagt mycket glad över att han skulle komma tillbaka hit till kammarerna, ty då skulle enligt min mening remissdebatterna bli livligare och de olika meningsriktningarna komma i en intressantare tävlan med varandra. Han har emellertid nyss uttalat, att den gamla sortens remissdebatter vore någonting ganska tråkigt, som han ville övergiva, och han riktade sig nästan mot mig, som om jag vore den, som hade bestämt tonen i dessa. Samtidigt har han till mig riktat den förklaringen, att han undrade, vad herr Trygger, om han följt det recept som han använt förut, skulle ha sagt, ifall han i dag hade stått i oppositionsställning. Ja, det skall jag be att få tala om för min ärade vän. Jag skulle ha handlat precis på samma sätt som jag gjort, när jag var i oppositionsställning. Jag hade undersökt, vilka de svaga punkterna i det framlagda förslaget vore, för att då antingen uppvisa, att förslaget i de delarna vore oantagligt, eller också för att få höra de skäl, som man inom regeringen hade och vilka skulle kunna vederlägga mina betänkligheter. Och jag vill nämna, att om man tar de förslag i betraktande, som regeringen nu har framlagt, så — allt mänskligt är ju ofullkomligt — kan jag icke tro, att mina kolleger mera än jag skulle kunna våga hoppas, att dessa förslag skulle vara fullkomliga. Det finns alltså brister, och vore jag i oppositionsställning, skulle jag rikta mig just mot dessa brister för att se, om man kunde försvara dem.

Emellertid har det gått mig i dag på samma sätt som det gick, när jag i min ungdom disputerade för att bli juris doktor. Jag hade då enligt angivna recept på ett papper satt upp alla de punkter, som jag visste vara svaga och där jag väntade opposition. Ja, jag liksom många före mig fick opposition men icke på någon av dessa punkter, och kanske vågar jag säga, att det i dag gått på ungefär samma sätt. Jag menar, att oppositionen icke har satts in just på de punkter, som enligt min uppfattning skulle kunna anses såsom de svagaste.

Det finns emellertid två fall, där jag skall be att få taga upp oppositionen till bemötande. Det gäller först en viktig anmärkning av den förste ärade talaren. Han gjorde nämligen gällande, att den avvägning mellan olika skatter, som i den föreslagna skattesänkningen skett, vore oberättigad. Den vore icke riktig. Man hade nämligen gjort för stora nedsättningar med avseende å de direkta skatterna och för små med avseende å de indirekta, och detta vore så mycket mer oskäligt, som i vårt land de direkta skatterna vore relativt obetydliga i förhållande till de indirekta. Han åberopade t. ex. å ena sidan inkomst- och förmögenhetsskatten och å den andra skatter såsom tullar, tobaksskatt, alkoholskatt o. s. v. Jag undrar, om han ej härvidlag gjort sig skyldig till en orättvisa mot förslaget. Vi ha nämligen i Sverige inte bara denna inkomstskatt till staten, utan vi ha också åtskilliga direkta skatter till kommunerna, och de gå till ett belopp av omkring 400 miljoner kronor. Lägga vi sålunda de 136 miljonerna kronor, som vi se upptagna i det föreliggande budgetförslaget, till de 400, så få vi mellan 500 och 600 miljoner direkta skatter. Och se vi därefter på de förmenta indirekta skatter, som stå emot dessa, böra visserligen tullmedlen — de utgöra 157 miljoner kronor — räknas dit, men med tobaksskatten och sprit-skatten förhåller det sig i viss mån annorlunda. Skatterna på tobak och sprit kan man inte betrakta som sådana indirekta skatter, vilka skulle vara jämförbara med de direkta, utan de utgöra en lyxbeskattning, sålunda en skatt av alldeles särskild art. Följaktligen har man icke rättighet att taga dessa skatter med i beräkningen, då man jämför de direkta och de indirekta skatterna.

Sedan kommer jag till den andra frågan, om vilken jag torde få säga några

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

ord. Det är försvarsfrågan. Det var ju icke så alldeles trevligt för en gammal försvarsvän att höra en sådan anmärkning som den, som herr Hellberg gjorde. Innan jag går vidare, vill jag i förbigående erinra om herr Hellbergs yttrande, att han inte var road av att uppträda. Åren hade medfört, att han börjat tycka, att detta var mer och mer obehagligt, men han måste övervinna sina betänkligheter mot att uppträda för att kunna rikta ett allvarligt angrepp mot regeringen för det sätt, varpå den behandlat försvarsfrågan. Nu vill jag inom parentes säga till herr Hellberg, att man uppträder ju inte bara, när man yttrar sig i riksdagen, utan också, när man skriver i ett organ, som är spritt över hela landet, och på den vägen utbreder sina åsikter. Åren tyckas sålunda åtminstone icke i sistnämnda avseende ha verkat på herr Hellberg i någon deprimerande eller restrangerande riktning. Men vad nu försvarsfrågan beträffar, hade herr Hellberg väntat sig, att man ej skulle i Kungl. Maj:ts proposition begränsa sig till att försöka inom den ram, som 1925 års beslut innebär, åstadkomma så stor effektivitet som möjligt, utan att man skulle taga upp hela försvarsfrågan till en noggrann, grundlig och opartisk prövning. Herr Hellberg sade, att man inte skall lägga en klut på ett gammalt kläde, ifall det blivit trasigt, utan man bör hellre se till, att man får något nytt.

För min del har jag en annan åsikt. Jag har nämligen den uppfattningen, att till dess man har fått det nya, bör man göra det bästa möjliga av det gamla. Om man sålunda sätter på en lapp, ser det visserligen inte så bra ut, men den fyller i alla fall sitt ändamål. Det vore för visso mycket otrevligare och olämpligare att gå med ett stort hål än att använda denna förbättringsметод.

På samma sätt med avseende å försvaret. Även om man är anhängare av en allmän revision, måste man naturligtvis under tiden se till, att man kan få ut så stor effektivitet av vad man har, som det över huvud taget är möjligt. Det har försvarsministern gjort i det förslag, som är framlagt för riksdagen.

Vad en allmän revision beträffar, är det ju ingen, som här har förklarat, att det ej skall bli någon sådan, men man kan väl inte begära av en regering, som har suttit blott några månader, att den skall vara färdig, icke blott att komma fram med förslag om hur man skall kunna inom den nuvarande ramen göra så mycket som möjligt av vad som står till förfogande utan ock att lägga upp hela frågan angående en försvarsrevision.

För min del instämmer jag i övrigt i mycket av vad herr Hellberg yttrade angående en dylik revision. Det är oförnekligt, att kraven på försvarsväsendet ha blivit förändrade på de senare åren, och det är ju så, som herr Hellberg mycket riktigt sade, att försvaret icke är blott en facksak, utan det är jämväl en hela folkets sak, där var och en så att säga går in såsom soldat i det ena eller andra avseendet. Det bästa exempel, vi ha härpå, synes vara den försvarsplan, som i Frankrike blivit upprättad och enligt vilken nationen i alla sina organisationer, alla enskilda med allt vad de ha, ställas i försvarets tjänst, ifall detta skulle bli nödvändigt. Det är alldeles tydligt, att när saken förhåller sig på det sättet, måste folket ha berättigade anspråk på att man gör en grundlig, noggrann, opartisk utredning för att se, hur man skall anordna allt detta, för att det skall kunna fylla sitt ändamål.

Vidare tillkommer en annan sak, nämligen att försvarsmedlen liksom anfallsmedlen för närvarande äro mycket olika mot vad de varit förut, och för varje dag vinna vapen i betydelse, som förut ej voro av ens tillnärmelsevis så stor vikt. Allt detta måste utredas, och det är min övertygelse — jag är ju inte försvarsminister och inte statsminister heller — att regeringen, ifall den får sitta kvar, verkligen kommer att ägna dessa frågor en grundlig utredning, såsom herr Hellberg anser vara nödvändigt.

I samband härmed skulle jag vilja säga ännu ett ord till den förste ärade tälaren. Han kom in på en liknande fråga, revisionsfrågan, men på en helt annan

väg än herr Hellberg. Han sade, att ifall det verkligen är fråga om att man icke skall — vilket han ansåg, att regeringen ej gjort i sitt förslag — hålla sig inom ramen för 1925 års härordning utan spränga denna ram, måste man fordra, att det blir en revision, en undersökning, huru vi verkligen skola ställa vårt försvar, särskilt med hänsyn till de nya stridsmedel, som för närvarande ha så stor betydelse: luftkriget och gaskriget. Vi måste undersöka, slutade han, såvitt jag fattade honom rätt, om i den situation, i vilken vi för närvarande befinna oss, det över huvud taget är möjligt att ha något försvar. Han undrade, om vi ej till sist skulle komma till det resultatet, att det kanske inte lönar sig. Han utförde ej tankegången så mycket som jag gör, men det var mitt bestämda intryck av hans anförande, att försvarslöshet för honom vore ett alternativ, en möjlighet, kanske en mera avlägsen möjlighet, men den ingick ändå i hans resonemang såsom ett resultat, vilket man kanske skulle komma till och som man naturligtvis också, när man över huvud taget har sett försvarsfrågan även från denna synpunkt, borde fästa avseende vid. Då vill jag säga, att denna revision, när den kommer till stånd, må göras hur som helst, men jag kan för *min* personliga del aldrig tänka mig, att det, som för den ärade talaren stod som en möjlighet, låt vara en mycket avlägsen möjlighet, någonsin av vårt folk skall uppfattas såsom en tänkbar realitet, ty jag fasthåller nu som tillförene vid den uppfattningen, att även om vi icke *kunna* försvara oss, så *skola* vi försvara oss.

Statsverkspropositionen.
(Forts.)

Herr **Möller**: Jag hoppas, att jag inte skall nödga kammaren till kvälls-plenum. Jag skall inskränka mig till ett par korta konstateranden.

Jag beklagar, att inte herr socialministern har funnit tillfälle att litet tidigare i dag svara på ett par frågor, som jag tillät mig ställa på förmiddagen beträffande möjligheterna att inom rimlig tid i riksdagen få fram vissa viktiga frågor. Efter min mening föreligga de sakliga möjligheterna liksom de formella utan vidare att till 1930 års riksdag få fram förslag om arbetslöshetsförsäkring och sjukförsäkring. Jag ställde dessa frågor, därför att uttalandena under femte huvudtiteln möjligen — jag sade det inte bestämt — kunde läsas så, att dessa frågor sammankopplades med frågan om en reviderad folkpensionering, och denna — det veta vi alla — kan antagligen inte komma upp förrän rätt mycket senare. Nu, när socialministern har begärt ordet, skall jag inte tillåta mig att göra någon reflexion, utan jag inskränker mig till detta konstaterande.

Beträffande frågan om en försvarsrevision vill jag säga, att den måste vara absolut förutsättningslös. Åtminstone efter min tro bör den vara det. Den blir inte längre en fråga av den moraliska halt, som hans excellens herr utrikesministern antydde i slutet av sitt anförande, utan det är för mig alldeles uppenbart, att har den militärtekniska utvecklingen så förändrat situationen, som det även ifrån militärt sakkunnigt håll påstås, att det inte längre blir ett krig — därest ett sådant överhuvud taget skulle utbryta — emellan arméer i luften eller på land eller mellan flottor på havet, utan ett krig, där hela eller åtminstone stora delar av den civila befolkningen hotas med kvävning och förgiftning utan möjlighet till att finna något verkligt skyddsmedel, då skulle jag betrakta en revision, som inte fullkomligt förutsättningslöst även tar upp dessa sidor av problemet, såsom en orimlighet. Tiden själv ställer själv nya problem, och jag beklagar dem, som sluta ögonen för de nya problemen. Det förefaller mig som sagt, i varje fall uteslutet, att vi, därest påståendena om dessa ting överhuvud taget hålla streck, skulle kunna betrakta vår försvarsfråga och militärfråga på samma sätt, som vi ha gjort under ett gånget århundrade.

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Anledningen till att jag inte tidigare i dag har besvarat herr Möllers frågor har varit, att jag räknat med att det skulle bli kvällsplenium. Jag fick först nyss kännedom om att så möjligen icke blir förhållandet. Detta gör, att jag nu är angelägen att lämna svar på dessa frågor.

Låt mig då till en början i all korthet säga, att den anmärkning, som rikstads emot socialbudgeten i den nu framlagda statsverkspropositionen, att den skulle innebära något, som man kallat uppdämning av det sociala reformarbetet, den anmärkningen synes mig icke vara befogad, då man ju står inför det faktum, att den sociala budgeten skulle ökas ifrån 102 miljoner till 107 miljoner kronor i runda tal, något som knappast kan sägas tyda på någon uppdämning. Men även om man nu skulle önska och anse det vara lämpligt, att man tager sig en andhämtningspaus i det sociala reformerandet, tror jag, att man kanske kan säga, att även detta kan betraktas såsom en social reform i och för sig. Det har nämligen, såsom jag haft anledning framhålla i inledningen till femte huvudtiteln, för mig framstått såsom ett ytterst angeläget behov att, efter allt det i och för sig nyttiga som man under senare år utträttat på det sociala området, se till om man icke skulle kunna till gagn för såväl stat som landsting och kommuner åstadkomma mera översikt och reda.

Detta är icke någon tanke som är ny för den regering, som nu sitter. Själva tanken har varit framme i tidigare statsrådsanföranden av såväl herr Möller som min närmaste företrädare i ämbetet. Just nu är det emellertid många omständigheter, som tala för att man verkligen skall försöka på allvar gripa sig an med den uppgiften, och det föreligger särskilda skäl för att tro, att man nu skall med framgång kunna komma ett stycke på denna väg.

Jag kan sålunda icke — det får jag öppet erkänna — dela en uppfattning som kom till synes i en tidning häromdagen, där det framhölls såsom en brist i den nuvarande regeringens sociala program, att den ej liksom de föregående regeringarna arbetat efter grundsatsen, att man varje år borde komma med något nytt. När man tänker på hur den automatiska utgiftstegringen ter sig, tror jag man kan ha en annan uppfattning i det fallet, utan att man behöver anses vara ljum i fråga om nyttiga sociala reformer.

Efter detta skall jag nu emellertid i allra största korthet framhålla, att om man granskar den sociala budgeten i statsverkspropositionen, man nog skall finna åtskilligt där, som pekar på att det föreligger ett verkligt positivt reformintresse även ifrån den nuvarande regeringens sida. Jag ber då att få nämna just den fråga, som herr Möller först berörde, nämligen sjukförsäkringsfrågan. Jag ber få lämna det svaret till herr Möller, att ifrån regeringens sida föreligger ett positivt intresse för sjukförsäkringen, som kommer att taga sig uttryck i att man redan under nästa vecka, som jag hoppas, kommer att inleda undersökningar om den grundval man bör lägga för fortsatt utredning av sjukförsäkringsfrågan, en utredning, som jag hoppas skall kunna leda till ett avslutande av arbetet på detta område tämligen snart tack vare den, som herr Möller framhöll, mycket grundliga förberedelse, som föreligger i detta ämne. Frågan står i ett visst samband med den utredning, som pågår inom pensionsförsäkringskommittén angående samhörigheten i stort mellan olika grenar av socialförsäkring. Emellertid är det nödvändigt för pensionsförsäkringskommittén att veta, på vilken grund man står i fråga om de åtgärder, som beträffande sjukförsäkringen avses vidtagna. Redan detta talar för att man måste komma fram till något positivt i vad sjukförsäkringen angår, innan pensionsförsäkringskommittén kan avsluta sitt arbete. Det är sålunda regeringens avsikt att parallellt med pensionsförsäkringskommitténs arbete bedriva utredningsarbetet om sjukförsäkringen. Jag hoppas, att det skall visa sig möjligt att komma fram med ett positivt förslag i detta ärende utan

att avvakta avslutningen av pensionsförsäkringskommitténs arbete, ehuru det är så, som herr Möller också framhållit, att man måste, när det gäller den lokala organisationen, se någorlunda klart hur den skall kunna enhetligt anordnas. Men den svårigheten torde man kanske kunna överkomma.

Jag skall vidare här endast beröra det förhållandet, att åtskilliga åtgärder i fråga om den *förebyggande* sjukvården och hjälpverksamheten överhuvud taget äro föremål för intresse hos regeringen för närvarande, och det är ett område, som icke minst, tror jag, behöver uppmärksammas. I det avseendet skall jag endast beröra den, enligt min uppfattning, utomordentligt viktiga frågan om folk tandvården. Även därvidlag har man ju förhoppningar att kunna få fram ett förslag tämligen snart. Det har förutsatts, att det skulle kunna ske i visst samarbete med landstingen, och utredningen har för den närmaste tiden inriktats på att utröna, vilket intresse man från landstingens sida kan påräkna i detta fall. Pensionsstyrelsen har givetvis också ett ganska betydande intresse härvidlag, då frågan står i god samklang med den sjukvårdande verksamhet, som ifrån pensionsstyrelsens sida bedrivs.

Ett annat viktigt kapitel gäller spädbarnsvården och de s. k. fosterbarnshemmen, vilkas stundom anskrämliga karaktär i ett par nog så drastiska exempel på sista tiden kommit fram. Därvidlag måste man försöka vidtaga mera effektiva åtgärder för att råda bot på de missförhållanden, som på detta område utvecklat sig. I nära anslutning därtill står den viktiga frågan angående allmänna barnhusets i Stockholm barnvårdsverksamhet, beträffande vilken jag hoppas man skall kunna tämligen snart komma fram till ett resultat, som skall lägga denna verksamhet i delvis nya banor av nog så stor betydelse för barnvården i landet.

Slutligen kan jag i fråga om positiva åtgärder av social natur nämna det förslag till sinnessjuklagstiftning, som riksdagen, enligt vad trontalet omförmålde, har att förvänta och som kan på sätt och vis sägas utgöra ett led i det storartade program för sinnessjukvårdens ordnande, som förra årets riksdag gick in för och som den nu sittande regeringen har för avsikt att i överensstämmelse med de då antagna grunderna söka vidareföra.

Som sagt, herr talman, mina herrar, om man inte i alla avseenden kan tillmötesgå önskemål, som den ene eller den andre kan hysa i fråga om sociala reformåtgärder, har jag med dessa ord i all korthet vid denna för kammarens sammanträde sena timme velat framhålla, att ett verkligt levande intresse för dessa frågor och en god vilja att komma tillrätta med dem föreligger även hos den nuvarande regeringen, vilket också behandlingen av dessa frågor i fortsättningen av riksdagen torde komma att ge vid handen.

Herr **Hellberg**: Jag känner mig synnerligen förbunden mot hans excellens herr utrikesministern för hans mot mig mycket älskvärda uttalande, att jag skulle utgöra ett litet livgivande element i debatten. Jag skall gengälda denna artighet med att för min del förklara, att jag alltid ansett honom såsom kammarens främsta tillgång i det avseendet. Jag kan tillägga en liten bekännelse, att jag hade en lömsk baktanke, då jag gjorde mina små drillande anmärkningar i början av mitt anförande, nämligen att jag hoppades, att detta skulle föranleda honom att uppträda.

Vidare ber jag få lyckönska hans excellens till att vara den lyckans gullgosse, som, vare sig han uppträder såsom juridisk eller politisk respondent, alltid har den tillfredsställelsen att konstatera, att ingen märker svagheter och blottorna i hans position; hans motståndare äro dumsnutar, som ingenting se och förstå.

Efter dessa två mera skämtsamma anmärkningar skall jag be att i själva sakfrågan, d. v. s. i fråga om mina erinringar röraude försvaret, få säga, att det

Statsverkspro-
positionen.
(Forts.)

var i alla fall ganska ursäktligt, om jag tog till orda så som jag gjorde, då redan i högerens motion vid 1926 års riksdag — och jag förmodar, att hans excellens herr utrikesministern då var motionär i den frågan — just påyrkades den allsidiga och grundliga utredning, som jag nu framhållit såsom nödvändig. Det är ju förlåtligt, om man, då högeren visat detta starka intresse för saken redan för två år sedan, kände sig litet besviken över att inte någonting åtgjordes i den riktningen, när partiet kommit till makten.

Nu hörde jag emellertid, och jag hoppas, att jag fattade herr utrikesministern rätt, att regeringen är betänkt på att verkligen ställa till med denna i högsta grad nödvändiga utredning. Under förutsättning att jag inte misförstått uttalandet ber jag att få taga fasta på det och betyga regeringen min stora tillfredsställelse däröver.

Herr statsrådet **Borell**: Herr talman, mina herrar! Innan dagens debatt avslutas, skall jag be att i anledning av vad som i dag förekommit få säga några ord i en skattefråga, som jag vet tilldrager sig en stor och allmän uppmärksamhet. Det är närmast i anslutning till herr andre vice talmannens anförande i fråga om automobilskattemedlens användning och fördelning.

Som herrarna veta, gäller för närvarande att utav den andel av automobilskattemedlen, som tillfaller landsbygden, användas till vägunderhållet 25 procent av den verkliga kostnaden. Det har nu i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln bebadats, att detta procenttal skulle höjas till 30. Emellertid har såväl i denna kammare som i andra kammaren framhållits, att denna förhöjning är otillräcklig och att det med hänsyn till den hårda belastning, som väghållarna nu äro underkastade, då vägarna slitas mer än förr genom den alljämt växande automobiltrafiken, skulle vara önskvärt, att man gick något längre i nämnda riktning och således ytterligare höjde detta procenttal. Nu tror jag emellertid, att man på många håll ej har någon riktig uppfattning om hur mycket av automobilskattemedlen som i verkligheten redan användes till vägunderhållet. Det är i själva verket större belopp än vad som framgår av 3 § i förordningen om fördelningen av automobilskattemedlen. För att klargöra detta skall jag nämna några siffror.

På budgetens inkomstsida beräknas automobilskattemedlen för nästa budgetår till det betydande beloppet av 42,000,000 kronor. Av detta belopp skall först tagas hälften av det bidrag till vägunderhållet och vintervägunderhållet, som enligt 60 § väglagen skall utgå. Detta belopp är ju inalles 30 procent av kostnaden. Andra hälften utgår av vanliga skattemedel. Då kostnaderna för det verkliga vägunderhållet beräknas uppgå till 36,000,000 kronor, tages således för detta ändamål ett belopp av 5,400,000 kronor i anspråk av automobilskattemedlen. Då återstå av dessa medel 36,600,000 kronor. Därav kommer på städernas andel 7,320,000 kronor och på landsbygdens 29,280,000 kronor. Det sistnämnda beloppet fördelas först med 15 procent till utjämningsandelen, 4,392,000 kronor, som utdelas efter Kungl. Maj:ts bestämmande till de olika länsfonderna efter deras särskilda behov. Återstoden utgör 24,888,000 kronor. Därav utgår först — om jag nu antager, att det blir bestämt, att 30 procent skola utgå i stället för 25 procent — 10,800,000 kronor till distrikten såsom ersättning för det verkliga vägunderhållet, och återstoden eller 14,088,000 kronor utdelas till vägfonderna, allt efter som automobilskatter inflyta från de skilda länens landsbygd. Dessa belopp avses då i första hand till ombyggnad av vägar och broar.

Om man slår tillsammans dessa siffror, finner man således, att till underhåll av vägar — hela underhållskostnaden är, som jag sade, 36,000,000 kronor — utgå enligt ovannämnda beräkning för nästa budgetår av bilskattemedel

16,200,000 kronor. Därtill kommer av andra skattemedel än automobilskattemedel ytterligare 5,400,000 kronor enligt 60 § väglagen. — Av automobilskattemedlen utgå såsom nämnts 16,200,000 kronor — till underhåll och till förbättring och omläggning av vägar utgå 18,480,000 kronor.

Nu är det emellertid att märka, att i själva verket tages av sistnämnda belopp avsevärda medel till vägunderhåll, ombyggnad av broar och anskaffning av maskinella anordningar för vägunderhållets bedrivande. Detta enligt 4 § i kungörelsen om fördelning av automobilskattemedel, vari medgives att från länsfonderna må beviljas bidrag till underhåll av sådana av vederbörande vägkassa till underhåll övertagna vägar och broar, vilkas underhåll på grund av automobiltrafik i synnerlig grad försvåras. Sådant extra underhållsbidrag har ansetts kunna avse även kostnaden för anskaffande av maskinell utrustning. Åtminstone i vissa län har man använt sig av detta i rätt stor utsträckning. Om man antar, att ungefär 2,000,000 kronor av vägfondernas andel med tillämpning av 4 § utgår till vägunderhåll och anskaffande av maskiner, ställer det sig alltså så, att av vägunderhållets årliga totalkostnad, för närvarande beräknad till 36,000,000 kronor, utgå av automobilskattemedlen 18,200,000 kronor och av vanliga skattemedel 5,400,000 kronor — tillsammans 23,600,000 kronor — och för verkliga vägförbättringar 16,480,000 kronor. Detta med en beräkning av 30 procent till vägunderhållet. Skulle man nu öka dessa 30 procent, kommer ju det ökade beloppet för vägunderhållet att minska de medel, som finnas tillgängliga för den verkliga vägförbättringen. Ökar man underhållsprocenten med ytterligare 5 procent, gå således vägförbättringsmedlen ned till ungefär 14,500,000 kronor. För innevarande budgetår har detta belopp utgjort ungefär 17,000,000 kronor. Skulle man gå längre än Kungl. Maj:ts förslagit, beskär man så pass kraftigt det belopp, som är tillgängligt till förbättring och omläggning av vägar, att fara är att man förrycker hela det arbete, som nu är planerat i detta hänseende och som är nödvändigt eller åtminstone synnerligen önskvärt för att inom rimlig tid få ett vägnät, som kan bära den nuvarande stora och starkt växande automobiltrafiken.

Jag vill erinra om, att det från början icke varit meningen, att man i regel till ombyggnad och förbättring av vägar skulle anslå mer än två tredjedelar av kostnaden av automobilskattemedlen. Många väghållningsdistrikt ha visat sig mycket intresserade av att sätta sina vägar i gott stånd, men det relativt ringa bidrag, som således utgått, har föranlett en betydande skuldsättning för väghållningsdistrikten. Skulle man nu till förmån för underhållet ytterligare beskära den del av automobilskattemedlen, som kan användas till de verkliga, på lång sikt lagda vägförbättringarna, skulle man komma därhän, antingen att man finge driva arbetet på omläggningen av vägar, i minskad fart eller ock att väghållningsdistriktens skuldsättning ökades. Nu är det givet, att man i själva verket icke i alltför hög grad kan eftersätta ombyggnadsarbetena. De tvingas fram av automobiltrafiken, och ser man saken på lång sikt, så är i själva verket det allra bästa sättet att lätta vägunderhållet, att man så fort som möjligt söker få ett gott vägsystem i landet, som håller för den växande trafiken. Ty det är naturligtvis synnerligen oekonomiskt att lägga ned ett dyrbart vägunderhåll på dåliga vägar. Beskär man alltför mycket de medel, man har till förfogande för vägförbättringar, tvingar man kanske väghållningsdistrikten att öka sin skuldsättning, och det återkommer i sin ordning på väghållarnas skattosedlar. Man kommer i själva verket genom att flytta för mycket över från de för vägarnas förbättring avsedda medlen till vägunderhållet in i en cirkel: man får utgifterna på skattosedlarna precis lika stora men på en annan väg och samtidigt åstadkommer man, att tiden med den oundvikliga nydaningsprocess, som landet nu genomgår med avseende på vägväsendet, förlänges, men som, såsom jag nyss sade, är det mest

Statsverkspro- effektiva sättet att åstadkomma en lättnad av vägunderhållet att få goda, håll-
positionen. bara vägar.

(Forts.)

Jag vill härmed ej ha sagt, att man icke skall i dessa tider, då vägunderhållet utan tvivel tynger mycket starkt på de skattskyldiga, göra något för att lätta deras börda. Men man bör avväga detta på lämpligt sätt, och sådant avvägande har jag ansett ske genom den föreslagna höjningen av underhållsprocenten från 25 till 30. Jag tror icke, det vore klokt att för närvarande gå längre. I den mån automobilskattemedlen ytterligare växa, kan man ju i försiktig takt med åren möjligen komma något längre, men för närvarande tror jag, det är en rätt lämplig avvägning att stanna vid den ifrågasatta ökningen från 25 till 30 procent.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. proposition, såvitt den angick sockerbekskattningen, till bevillningsutskottet, i vad den rörde pensions- och indragningsstaterna, till bankoutsittet, såvitt propositionen avsåg jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Herr statsrådet *Bissmark* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 8, angående tilläggspension åt förre vaktkonstapeln i fångvården Sven Bengtsson Lilja och pension åt mjölnaren vid statens uppfostringsanstalt å Bona Adolf Fredrik Andersson.

Föredrogs och godkändes riksdagens kanslideputerades memorial nr 1, angående antagande av tjänstemän i riksdagens kansli.

Då de på föredragningslistan upptagna ärendena redan blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Föredrogs och hänvisades till bankoutsittet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 8.

Herr *Ekman* väckte en motion, nr 14, med förslag till ändrad lydelse av § 47 riksdagsordningen.

Motionen hänvisades till konstitutionsutskottet.

Avgåvos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 15, av herr *Hallin* m. fl., om höjt anslag till riksdagens interparlamentariska grupp;

nr 16, av herr *Berglund* m. fl., om vissa ändringar i grunderna för statsbidrag åt sjukkassor;

nr 17, av herr *Petrén* m. fl., angående förbättrade förhållanden vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas; samt

nr 18, av herr *Wagnsson*, om utarbetande av kursplaner för ett sjunde skolår, inrymmande fortsättningsskolans kurs m. m.

Avgåvos och hänvisades till bankoutskottet nedannämnda motioner:

nr 19, av herr *Kvarnzelius*, om utredning angående centraliserande av sparbankstillsynen; samt

nr 20, av herr *Carlsson, Carl*, och herr *Norling*, om årligt understöd åt linjearbetaren vid telegrafverket Anders Gustaf Heds änka och minderåriga dotter.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 12, till Konungen angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden.

Anmälades och bordlades bankoutskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.33 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 18 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Föredrogos och lades till handlingarna bankoutsrottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutsrottet avgivna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutsrottet avlämnade berättelse.

Avgåvos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 21, av herr *Petrén*, angående ändring i den av Kungl. Maj:t föreslagna lönegraden för överläkaren vid sinnesslöanstalten i Sala;

nr 22, av herr *Petrén*, om anslag till anordnande av erkända alkoholistanstalter;

nr 23, av herr *Schlyter*, om inrättande av en byrådirektörsbefattning i patent- och registreringsverket; samt

nr 24, av herr *Björck* m. fl., om ökat anslag till understödjande av skididrotten bland ungdomen.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 25, av herr *Thorén*, om ökad ersättning åt vissa värnpliktiga; och

nr 26, av herr *Anderson, Erik*, m. fl., om åvägabringande av utredning och förslag angående vissa ändringar i vattenlagen.

Avgåvos och hänvisades till bankoutsrottet nedannämnda motioner:

nr 27, av herr *Leander*, om pension åt änkor efter tre befattningshavare vid flottans station i Karlskrona;

nr 28, av herr *Leander*, om pension åt daglönaren F. O. Olssons änka m. fl.;

nr 29, av herr *Östergren*, om årligt understöd åt änkor efter vissa daglönnare vid flottans varv i Karlskrona;

nr 30, av herr *Östergren*, om årligt understöd åt daglönaren vid flottans proviantförråd Mattis Andreasson Anderssons änka;

nr 31, av herr *Gustafsson, Karl*, om pension åt f. d. soldaten J. K. Andrén;

nr 32, av herr *Gustafsson, Karl*, om årligt understöd åt f. d. poststationsföreståndaren S. J. Brandt;

nr 33, av herr *Bergqvist*, om pension åt byggmästaren *J. F. Johansson*; samt nr 34, av herrar *von Geijer* och *Rydén*, om pension åt konstnären *Nils Forsberg*.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.07 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 19 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Johansson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 10, angående ersättning till civilstatens änke- och pupillkassa för särskilda kostnader för beredande av förhöjd pension åt vissa posttjänstemäns efterlevande;

nr 11, angående förhöjning för år 1929 av åt vissa f. d. poststationsföreståndare och lantbrevbärare utgående understöd; samt

nr 12, angående räntefri försträckning åt telegraftjänstemännens skatteinbetalningskassa i Stockholm.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *Thoréns* motion, nr 25, om ökad ersättning åt vissa värnpliktiga.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott en av herr *Anderson, Erik*, m. fl. väckt motion, nr 26, om åvägabringande av utredning och förslag angående vissa ändringar i vattenlagen.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner blev propositionen nr 10 på begäran bordlagd, varemot de övriga nu hänvisades, nr 11 till bankoutskottet och nr 12 till statsutskottet.

Avgåvos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 35, av herr *Kropp* och herr *Nilsson, Johan*, i Kristianstad, om höjt anslag till kronprinsessan Victorias kustsanatorium i Barkåkra;

nr 36, av herr *Pettersson*, m. fl., om höjt anslag till byggande av enkla bygdevägar;

nr 37, av herr *Olsson, Oscar*, m. fl., angående arvodesförbättring för bibliotekarierna vid de allmänna läroverken;

nr 38, av herr *Ekman*, om skyldighet för folkskollärare att vid behov tjänstgöra i fortsättningsskola och ersättningsskola;

nr 39, av herr *Björnsson*, om höjt anslag till resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid de tekniska läroverken m. fl. läroanstalter;

nr 40, av herr *Björnsson*, om höjt anslag till resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid statsunderstödda handelsgymnasier;

nr 41, av herr *Olsson, Oscar*, om anslag till vissa utbildningskurser i ekonomiska ämnen för lärare och studieledare;

nr 42, av herr *Bärg* m. fl., om höjt anslag till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande m. m.; samt

nr 43, av herr *Sandler*, om ökat anslag till folkliga musikskolan i Arvika.

Avgåvos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 44, av herr *Gabrielsson*, om höjt anslag till avlönande av assistenter hos lantbruksingenjörer; och

nr 45, av herr *Tjällgren*, om inrättande i Västernorrlands län av en fast försöksgård för jordbruket i mellersta Norrland.

Avgåvos och hänvisades till bankoutskottet nedannämnda motioner:

nr 46, av herr *Westman*, om årligt understöd åt f. d. musiksergeanten B. L. Hahne;

nr 47, av herr *Kropp*, om årligt understöd åt poststationsföreståndaren Elvira Mathilda Elisabeth Gneib;

nr 48, av herr *Julin, Theodor*, om årligt understöd åt förre baningenjören K. V. Tornborgs änka; samt

nr 49, av herr *Pauli* m. fl., om höjd pension åt f. d. läroverksadjunkten P. Idstedt.

Avgåvos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 50, av herr *Linders*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om begränsning eller avlösning av avstyckat områdes ansvar för inteckning i stamfastigheten m. m.;

nr 51, av herr *Kropp*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om begränsning eller avlösning av avstyckat områdes ansvar för inteckning i stamfastigheten m. m.;

nr 52, av herr *von Sydow* m. fl., angående viss ändring i lagen om kollektivavtal;

nr 53, av herr *Berglund*, angående viss ändring i lagen om sjukkassor;

nr 54, av herrarna *Sandén* och *Ström*, angående viss ändring i lagen om fattigvården; samt

nr 55, av herr *Bergman* m. fl., angående ändring av sjömanslagen till svenska sjömäns skydd under uppehåll i främmande hamnar.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 56, av herr *Andersson, Henrik*, om ändrade bestämmelser rörande lärares vid folk- och småskolor tjänstebostäder; samt

nr 57, av herr *Andersson, Elof*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för den inhemska sockerbetsodlingens uppehållande.

Herr **Roos** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Vid olika tillfällen ha näringsrepresentanter och Gotlands länsstyrelse gjort framställningar om upprensning och fördjupande av Fårösunds norra gatt.

I de avlätna skrivelserna ha framhållits tre omständigheter, vilka synas tala för bifall till de gjorda framställningarna.

Den första är, att sjöfarten från kalkbruken och andra industriföretag på Gotlands östra kust nu måste för transporten till mellersta Sverige och Norrland taga den synnerligen farofyllda vägen förbi Salvorev norr om Fårön. Vid kalkbrotten, inalles ett tiotal, brytas årligen omkring 300.000 ton kalksten, varav den största delen går till cellulosafabrikerna i Norrland. Då kalkstens råvaruvärde är mycket lågt och trämasseindustrin är ytterst känslig för utgifter till frakten, erfordras för transportererna det billigast möjliga tonnage. Pråmfart med större pråmar och kraftiga bogserångare har visat sig utgöra det mest ekonomiska transportsättet, vilket därför nu mestadels användes. Det moderna pråmtonnaget räknar storlek upp till 1.000—1.350 ton och har ett djupgående av 4—4.5 meter; de större bogserångarna ha även detta djupgående. Dessa transporter kunna för närvarande icke taga vägen genom Fårösund på grund av det norra gattets trånghet och ringa djup, omkring 3 meter. Nu skulle man kunna tänka, att vägen förbi Salvorev är den naturliga och riktiga, då kursen därifrån kan sättas utomskärs direkt upp mot destinationshamnarna vid Norrlandskusten. En sådan tankegång, vilken förekommit i ett av de i frågan avgivna utlåtandena, är dock icke riktig. Med pråmsläp väljer man icke öppet hav, när skyddad skärgård finnes att tillgå, allra minst under årstider, då storm och hårt väder höra till vanligheterna. När pråmsläpen rundat Fårö norra udde, sätta de för den skull kurs direkt på Landsort, där de nå skyddande skärgård. Genom en sådan kurs få de också tillfälle att vid inomskärs befintliga kolhamnar intaga nytt kolförråd, vilket för flertalet bogserångare är nödvändigt under den långa färden från Gotlands ostkust till avlägsen norrländsk hamn. Om möjlighet finnes att gå genom Fårösund, skulle pråmsläpen nå skyddande skärgård och kolningsplats med 23—26 distansminuter kortare resa, med avsevärt mindre risker och med icke obetydligt minskade kostnader.

Den andra omständighet, som i framställningarna åberopats, är, att trafiken mellan västra och östra Gotland skulle högst väsentligt underlättas, om Fårösundsleden bleve även vid lägre vattenstånd farbar för de ångbåtar, vilka en gång i veckan gå runt Gotland för att uppehålla sjöförbindelse mellan dess olika delar.

Den tredje omständigheten, vilken av de i frågan anförda skälen torde väga tyngst, är, att ett stort antal sjöolyckor, många medförande förlust av människoliv, kunna sägas ha varit en direkt följd av det norra Fårösundsgattets trånghet och ringa djup. Jag har redan talat om det farliga och fruktade Salvorev. Men även i vattnet utanför norra gattet äro sjöolyckorna talrika. Under åren 1917—1926 timade därstädes enligt lotsverkets statistik ett tjugotal svårare haverier, därav fem med totalförlust. Därest Fårösundsgattet varit upptaget till erforderligt djup och nödig bredd, skulle en synnerligen god nödhamn ha vunnits, starkt behövlig för sjöfarten mellan sydliga orter å ena samt Stockholm och Bottenhavet å andra sidan. Befintligheten av en sådan nödhamn — nu finnes ingen god nödhamn å Gotlands västra kust — skulle säkerligen ha medfört, att ett stort antal av de timade sjöolyckorna icke ägt rum.

Interpellation ang. upprensning och fördjupning av Fårösunds norra gatt.

Interpellation ang. upprensning och fördjupning av Fårösunds norra gatt.
(Forts.)

I årets statsverksproposition omförmälas de av länsstyrelsen i Gotlands län år 1920 och 1926 i ämnet gjorda framställningar och däröver avgivna utlåtanden av bland andra väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som anhållit, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen hemställa om anvisande av ett särskilt anslag av 895,000 kronor för upprensning av Fårösunds norra gatt till 5.5 meters vattendjup under medelvattenstånd och med en bottenbredd av 45 meter samt för ordnande av erforderlig fyrbelysning därstädes. Med hänsyn till de stora kostnaderna har Kungl. Maj:t likväl under nuvarande förhållanden icke äskat medel för igångsättande av ifrågavarande arbete.

Denna utgång av frågan har väckt stor förstämning hos alla dem, vilka väntat att denna länge omdebatterade fråga nu — till fromma för sjöfarten och för Gotlands näringsliv — skulle finna sin lösning. De tro sig dock i statsverkspropositionens ordalag finna en antydning, att frågan skall ånyo upptagas till prövning, och jag hemställer med anslutning härtill om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att efter den förnyade undersökning, som eventuellt må finnas erforderlig, tillstyrka Kungl. Maj:t att hos 1930 års riksdag äska medel till den ifrågasatta upprensningen och fördjupningen av Fårösunds norra gatt?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades bankoutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion angående dyrtidstillägg åt den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.24 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.